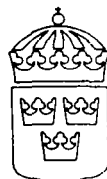

Riksdagens protokoll

1988/89:118

Protokoll
1988/89:118

22 maj 1989

Debatter m. m.

Måndagen den 22 maj

Val av ytterligare suppleant i konstitutionsutskottet	3
Anmälan om kompletteringsval till utskott	4
Svar på interpellationer	
1988/89:169 av Gunnar Hökmark (m) om löntagarfonderna	4
1988/89:192 av Anne Wibble (fp) om AP-fondernas aktieköp	4
1988/89:185 av Carl Frick (mp) om anpassningen till EG och svenska miljömål	15
1988/89:214 av Viola Claesson (vpk) om miljöproblemen i Västsverige	28
1988/89:226 av Per Stenmarck (m) om erosionskadorna på vissa skånska kustavsnitt	43
1988/89:235 av Maria Leissner (fp) om prövningen av asylansökningar från tortyrhotade flyktingar	46
1988/89:230 av Lars Leijonborg (fp) om villkoren för privat läkarverksamhet	53
1988/89:231 av Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) om utlämnandet av stoft efter avliden person	57
1988/89:210 av Charlotte Cederschiöld (m) om barnfamiljernas ekonomi	59
1988/89:232 av Jan Sandberg (m) om kostnaderna för bilismen	65
1988/89:233 av Jan Sandberg (m) om verksamheten vid AB Svensk Bilprovning	69
Meddelande om frågor	
1988/89:664 av Gunnar Hökmark (m) om ägarkonstruktionen i en framtida tredje TV-kanal	74
1988/89:665 av Ulla Orring (fp) om Stiftelsen Västerbottensmusiken	74

Avgjorda ärenden

Måndagen den 22 maj

Val av en suppleant i konstitutionsutskottet	3
Val av en ledamot i trafikutskottet	4
Val av en ledamot i bostadsutskottet	4
Val av en suppleant i finansutskottet	4
Val av en suppleant i trafikutskottet	4
Val av en suppleant i bostadsutskottet	4

Måndagen den 22 maj
Kl. 09.00

*Val av ytterligare sup-
pleant i konstitutions-
utskottet*

1 § Val av ytterligare suppleant i konstitutionsutskottet

Företogs val av en ytterligare suppleant i konstitutionsutskottet.

Talmannen meddelade att valberedningen enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag enhälligt föreslagit Hugo Andersson till ny suppleant i konstitutionsutskottet.

I enlighet härmed utsåg kammaren till

suppleant i konstitutionsutskottet
Hugo Andersson (c)

2 § Till kammarkansliet hade inkommit följande ansökningar om entledigande:

Anhåller härmed att bli entledigad från uppdraget som ledamot i bostadsutskottet.

Stockholm den 18 maj 1989

Rune Thorén

Undertecknad hemställer härmed om att bli entledigad från mitt uppdrag som ledamot i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond.

Gävle den 11 maj 1989

Ing-Marie Hansson

Härmed anhåller jag om entledigande från mitt uppdrag som styrelseledamot i Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond för återstoden av tiden till dess nytt val förrättas under år 1992.

Skälet till min anhållan är att jag accepterat att i år bli vald till styrelseledamot till dess nytt val förrättas under år 1995.

Enligt stadgarna för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond åvilar det fullmäktige i riksbanken, med vilka ovanstående uppgörelse träffats, att till riksdagen lämna förslag till ny styrelseledamot.

Stockholm den 11 maj 1989

Sten Wikander

Framställningarna bifölls av kammaren.

Anmälan om kompletteringsval till utskott

Om löntagarfonderna och AP-fondernas aktieköp

Talmannen meddelade att centerpartiets riksdagsgrupp på grund av uppkomna vakanser i vissa utskott anmält Rune Thorén som ledamot i trafikutskottet efter Anna Wohlin-Andersson, Birger Andersson som ledamot i bostadsutskottet efter Rune Thorén, Larz Johansson som suppleant i finansutskottet efter Anna Wohlin-Andersson, Hugo Andersson som suppleant i trafikutskottet efter Rune Thorén och Rune Thorén som suppleant i bostadsutskottet efter Birger Andersson.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i trafikutskottet

Rune Thorén (c)

ledamot i bostadsutskottet

Birger Andersson (c)

suppleant i finansutskottet

Larz Johansson (c)

suppleant i trafikutskottet

Hugo Andersson (c)

suppleant i bostadsutskottet

Rune Thorén (c)

4 § Justerades protokollen för den 11 och 12 maj.

5 § Svar på interpellationerna 1988/89:169 och 192 om löntagarfonderna och AP-fondernas aktieköp

Anf. 1 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Gunnar Hökmark har ställt följande frågor till statsministern:

1. Gäller tidigare löfte om att inga löntagarfonder eller något som liknar löntagarfonderna skall införas?
2. Om svaret är ja, hur kan då regeringen överväga nya fonder enligt LO:s förslag, vilket statsministern sagt i en radiointervju? Strider inte tillkomsten av sådana fonder mot löftet från den 21 december 1983?
3. Hur vill statsministern kommentera det faktum att staten – som redovisats i interpellationen – är börsens största ägargrupp, och har blivit så under de senaste tre åren?
4. Hur långt i fråga om socialisering, för att använda Krister Wickmans uttryck, avser regeringen att gå när det gäller statligt ägande på börsen?

Anne Wibble har frågat mig om regeringen har för avsikt att lägga fram förslag om utökad rätt för AP-fonderna att köpa aktier.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara även Gunnar Hökmarks interpellation. Jag besvarar därför båda interpellationerna i ett sammanhang.

ATP-systemet är i grunden ett fördelningssystem som innebär att utgående pensioner skall betalas av det förvärvsarbetande löntagarkollektivet. Den fonduppbyggnad som skett hade ursprungligen till syfte att möta ojämnheter i utbetalningarna och att kompensera det minskade sparandet i samhället som ATP-systemet kunde förväntas medföra.

AP-fonden förvaltas i dag av tio fristående fondstyrelser, låt vara att 1:a–3:e fondstyrelserna har ett gemensamt kansli. De placeringsbestämmelser som gäller för de olika fondstyrelserna är resultatet av ett antal revisioner som skett över tiden och som fortfarande pågår. Jag kan bl.a. upplysa om att regeringen i årets kompletteringsproposition föreslår att placeringsbestämmelserna för 1:a–3:e fondstyrelserna samt 4:e och 5:e fondstyrelserna ändras i vissa hänseenden. Bl.a. föreslås att 4:e fondstyrelsen skall få förvärva aktier i banker och försäkringsbolag samt att samma fondstyrelse får en vidgad ram för förvärv av utländska aktier.

Skälen för dessa förslag är bl.a. att förutsättningarna för de överväganden som ursprungligen låg till grund för placeringsbestämmelserna i flera avseenden ändrats. Jag kan bara peka på de effekter som avregleringen av kapitalmarknaden och avskaffandet av valutarestriktionerna har haft och kommer att få för fondförvaltarna. Samtidigt har kravet på en effektiv förvaltning och en god förräntning av fondkapitalet skjutits i förgrunden; särskilt som en femtedel av de utbetalade pensionsmedlen härrör från förräntningen av fondkapitalet och inte från inbetalade avgifter. En effektiv förvaltning borgar för ett fortsatt begränsat uttag av arbetsgivaravgifter.

Med detta som bakgrund besvarar jag först Gunnar Hökmarks frågor.

Löntagarfondernas väsentligaste uppgift är att medverka till en fördelningspolitiskt acceptabel tillväxt- och stabiliseringspolitik. Här skiljer de sig från övriga fondstyrelser. De finansieras också på ett annorlunda sätt; genom vinstdelningsskatten och en särskild ATP-avgift. Några planer på ytterligare fonder med detta syfte eller denna finansieringsform finns inte. Tidigare beslut att löntagarfonderna inte skall tillföras ytterligare medel efter utgången av år 1990 gäller också.

Svaret på Gunnar Hökmarks första fråga är alltså ja.

När Gunnar Hökmark talar om LO:s fondförslag menar han troligen en idérapport från en kommitté inom LO. Rapporten syftar till att skapa debatt inom arbetarrörelsen och samhället i övrigt om sparandet och förmögenhetsfördelningen. I en sådan debatt deltar naturligtvis också det socialdemokratiska partiet. Något beredningsarbete beträffande sådana fonder som kommittén behandlar i sin rapport pågår däremot inte i regeringskansliet. Gunnar Hökmark påstår att statsministern skulle ha kommenterat fondförslagen i en Eko-intervju tidigare i år. Denna intervju har tyvärr inte kunnat spåras.

Staten har under senare år sänkt sin ägarandel i PKbanken, NCB AB, Procordia AB och UV-Shipping AB genom att introducera dessa företag på

Prot. 1988/89:118
22 maj 1989

*Om löntagarfonderna
och AP-fondernas
aktieköp*

börsen och sälja ut delar av sitt aktieinnehav till allmänheten. Detta har visserligen fått till följd att statens andel av det totala börsvärdet ökat – genom börsintroduktionerna – men samtidigt har ju statens ägarandel av det totala näringslivet sjunkit. Gunnar Hökmarks analys är därför missvisande. Ytterligare försäljningar av statligt ägda aktier planeras bl.a. i SSAB, Svenskt Stål AB.

Gunnar Hökmark påstår att statens andel av börsvärdet skulle vara dubbelt så stor som Wallenberggruppens. Denna jämförelse är inte relevant. Staten uppträder nämligen inte på börsen som en enda ägare med samma inriktning och målsättning, vilket inte är ovanligt för större privata ägargrupperingar. Med detta anser jag att den tredje frågan är besvarad.

Regeringen har slutligen inte, som Gunnar Hökmark tycks tro, någon strävan efter att – som han uttrycker det – socialisera någon bestämd andel av börsen. Däremot har regeringen ett ansvar för att bl.a. ATP-systemets fondförvaltning är så effektiv att pensionssystemet skall kunna uppfylla sina åtaganden även vid de påfrestningar som det kan komma att utsättas för. Det ansvaret avser regeringen att leva upp till även om de konservativa krafterna i samhället tolkar detta som socialisering.

Så till Anne Wibbles fråga.

Som framgår av det svar jag lämnat Gunnar Hökmark har regeringen inte för avsikt att lägga fram förslag om några utvidgade ramar för AP-fonderna att förvärva aktier. Svaret på Anne Wibbles fråga är alltså nej.

Anf. 2 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag vill först tacka finansministern för svaret på min interpellation. Det finns två sätt att tolka det svaret. Den ena tolkningen är att finansministern seriöst menar att regeringen är beredd att leva upp till Olof Palmes löfte från den 20 december 1984 och att man därför säger nej till en fortsatt kollektivisering av ägandet. Det innebär att finansministern, liksom Krister Wickman, ser faran i en socialisering av näringslivet om AP-fonderna ges en ny rätt att köpa aktier. Det innebär också med nödvändighet att finansministern tar avstånd från de planer som i dag finns inom LO på att bygga ut fondsystemet i en oerhört radikal omfattning. Det är i så fall, herr talman, ett viktigt besked vi har fått. Finansministern bör bekräfta om beskedet skall tolkas så. I vilket fall som helst kräver beskedet en del klargöranden.

Det andra alternativet för att tolka finansministerns svar i dag är att han nu öppnar för en socialiseringsoffensiv, där man försöker förneka att fondfrågan hela tiden har gällt makten över det svenska näringslivet. Det har varit helt klart för motståndarna, och det är det som har inspirerat anhängarna.

Det kan i dag synas som om finansministern försöker reducera Olof Palmes löfte till att gälla löntagarfonder som *heter* löntagarfonder och som har syftet att ge en fördelningspolitiskt acceptabel tillväxt och en stabiliseringspolitik som till någon del finansieras med hjälp av vinstdelning. Detta innebär att löntagarfonder som *inte* kallas för löntagarfonder, men som tar löntagarnas pengar genom onödigt höga ATP-avgifter och som inte har till syfte att ge en fördelningspolitiskt acceptabel tillväxt och en stabiliseringspolitik utan att ta makten över näringslivet, enligt Feldts definition i dag inte skulle omfattas av

Olof Palmes löfte. Det är i så fall en brännvinsadvokatyr av sämsta slag. Det innebär att socialdemokratin blåser till strid i en ny fondebatt motsvarande vad vi har haft på 20-talet, 40-talet, 60-talets aktiva näringspolitik och 70-talets debatt om löntagarfonderna.

Det finns ett antal skäl för att vara skeptisk och misstänka det andra tolkningsalternativet. För det första är det Kjell-Olof Feldts omdefinition av löftet av Olof Palme till att gälla de tekniska formerna för finansieringen. Är finansministern beredd att på fullt allvar hävda att Olof Palmes löfte bara avsåg fonder som finansieras med hjälp av vinstdelning? För det andra finns det anledning till skepsis eftersom Kjell-Olof Feldt i sitt svar inte tar avstånd från tanken på att AP-fonderna skall få köpa aktier på börsen, antingen genom att släppa dem fritt helt och hållet eller genom att t.ex. få använda 10 %.

Om nu regeringen inte har någon strävan att socialisera en bestämd andel av börsen – vilket Kjell-Olof Feldt hävdar, och jag förstår att det självfallet inte finns någon bestämd andel i termer av procent – borde finansministern kunna svara på frågan om regeringen avser att fortsätta socialisera på det sätt som den 5:e AP-fonden är ett uttryck för eller om det nu är stopp.

Herr talman! Till skäl för misstänksamheten finns också att P O Edin, som är arkitekten bakom de nuvarande löntagarfonderna, har uttalat sig för att AP-fonderna skall få köpa för 10–15 % av sitt kapital på börsen. Leif Blomberg, Metals ordförande, har hävdat att det skall vara fritt fram för att helt och hållet placera AP-fondernas kapital på börsen. Finansministerns egen statssekreterare har i Dagens Eko sagt att placeringsreglerna skall ses över. Statssekreteraren i socialdepartementet har hävdat att det går att tänka sig att AP-fonderna skall få köpa för kanske 9–10 miljarder kronor om året på börsen. Finansministerns egen definition av det hela ger anledning att misstänka att man nu är beredd att diskutera LO:s fondförslag. På samma sätt var det när statsministern i Dagens Eko den 16 januari fick frågan om han ville föra en dialog med LO om LO-gruppens förslag. Statsministern svarade visserligen att löntagarfonderna var steget, men han sade också att det beror på vilka typer av fonder det gäller. Han var helt klar när det gäller löntagarfonderna. Andra åtgärder får diskuteras.

Det uttalandet är att öppna för en diskussion om sådana fonder och en sådan fortsatt kollektivisering som inte skulle diskuteras i framtiden, enligt det löfte som Olof Palme gav när han sade att löntagarfonderna var steget. Det är därför viktigt att på nytt ställa frågan vad Olof Palmes löfte i dag gäller för regeringen. Är finansministern i dag beredd att å regeringens vägnar avvisa de planer som uppenbarligen har diskuterats inom regeringspartiet och i regeringkansliet, dvs. om att den 1:a–3:e AP-fonden skall få full frihet att köpa aktier på börsen? Avser finansministern att ta avstånd från LO:s fondförslag, eller anser finansministern att de är förenliga med Olof Palmes och Tage Erlanders löften om hur AP-medlen skall användas och att löntagarfonderna skall vara steget?

Anf. 3 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min interpellation.

En stor del av svaret består av s.k. bakgrundsinformation om ATP-systemet. Jag tycker kanske att finansministern kunde förutsätta att riksdagens ledamöter vet att ATP-systemet är ett fördelningssystem och inte ett premiereservsystem. Jag kan ändå konstatera att många av dem som debatterar pensionssystemets framtid anser att det hade varit betydligt bättre om den linje som bl.a. företrädades av bl.a. folkpartiet hade genomförts, dvs. om ATP-systemet i stället hade varit ett premiereservsystem.

Min fråga var föranledd främst av uttalanden från statssekreteraren i socialdepartementet, som i månadsskiftet mars-april lät meddela att regeringen hade för avsikt att föreslå att de tre första AP-fonderna skulle få fri placeringsrätt för 10 % av vad statssekreteraren kallade intäkter. Senare kunde, fortfarande enligt samma representant för regeringen, andelen ökas ända till 20 %. Enbart 10 % skulle motsvara ungefär 4,5 miljarder kronor, som skulle kunna användas för aktieköp varje år. Höjer man andelen till 20 % blir det ungefär 9 miljarder kronor varje år. Det handlar om en betydande, för att inte säga enorm, socialisering av svenskt näringsliv.

Finansministern svarar nu att regeringen inte tänker lägga fram något sådant förslag, och det låter ju bra. Tydligen råder det här en viss oenighet inom regeringen. Socialdepartementet vill köpa mer aktier, medan finansdepartementet inte vill göra det. För ögonblicket har tydligen finansdepartementet avgått med segern i den här interna striden. Men frågan är hur länge detta besked står sig. Finansministern har ju en ganska stor förmåga att säga ett och göra ett annat. T.ex. i fråga om omsättningsskatten på aktier sade finansministern att den minsann inte skulle höjas. Men det dröjde bara några veckor innan förslag om höjning kom.

Hur länge vill Kjell-Olof Feldt att vi skall tro på dagens besked? Kommer det också att ändras om några veckor, eller tar det flera månader? För närvarande råder det här i riksdagen ett spel där förslagen ändras nästan varje dag.

Finansministern hänvisar i svaret till kompletteringspropositionens förslag att låta 4:e och 5:e AP-fonderna köpa aktier i banker och försäkringsbolag. Det ökar visserligen inte AP-fondernas totala aktievolymer, men det ökar det kollektiva ägandet och inflytandet inom bank- och försäkringssektorn. Att det skulle kunna bidra till en väl fungerande kapitalmarknad, som det står på olika ställen, är som jag ser det helt taget ur luften. Nu är det visserligen inte särskilt mycket av kompletteringspropositionens förslag som ser ut att godkännas av riksdagen, men med det vanliga regeringsunderlaget, dvs. med kommuniststöd, tycks det här fungera.

I samma kompletteringsproposition föreslås det också att de tre första AP-fonderna skall få frihet att köpa fastighetsaktier. Något motiv för detta anges inte alls. Vill finansministern tala om vad han tror det för med sig för fördelar?

Dessa ändringar i AP-fondernas placeringsregler kan synas ganska små. Men jag ser dem som ett inslag i det vi i folkpartiet kallar "de små stegens tyranni" med ökad socialisering som sannerligen inte är utan betydelse.

Finansministern påstår i svaret att AP-fondernas placeringsregler skall bidra till att trygga pensionerna. Det är ett mycket oroväckande och illavarslande påstående. Om man tror att det är så kan det argumentet

användas för att öka just rätten att placera i aktier. Men i själva verket är påståendet nonsens. Pensioner tryggas av produktionen, och för ett tryggt pensionssystem behövs det bra tillväxt av produktionen. Tillväxten ökas sannerligen inte av att AP-fonderna äger mer aktier vare i sig bank- och försäkringssektorn eller i någon annan del av näringslivet. Tvärtom hävdar jag att tillväxten blir sämre med mera kollektivt ägande av näringslivet.

Om svaret på min interpellation skall vara något värt måste finansministern inte bara ta avstånd inte bara från socialdepartementets påstående att AP-fonderna skall köpa en mängd nya aktier, vilket han har gjort. Han måste också ta avstånd från påståendet att pensionernas tryggnad har något som helst samband med hur mycket aktier AP-fonderna har. Kan finansministern göra det? Förstår han att tryggnaden av pensionerna inte har ett dugg med AP-fondernas aktieinnehav att göra?

Den LO-rapport som nämns i interpellationerna syftar till att skapa debatt om sparandet och förmögenhetsfördelningen, säger finansministern. S.k. debatter som aktualiseras av LO har en mycket obehaglig förmåga att omsättas i konkreta förslag av en socialdemokratisk regering. Med hänsyn till att finansministern redan är helt inställd på ett stort ökat offentligt sparande är det väl bara en tidsfråga innan LO-tankarna återspeglas i finansministerns propositioner, även om själva beredningsarbetet inte skulle ha påbörjats ännu. Vem vet vilken utdelning LO vill ha på sina 60 milj. kr. i jubileumsgåva till det socialdemokratiska partiet? Eller är finansministern beredd att ta avstånd från alla de fondkonstruktioner som föreslås i denna LO-skrift?

Anf. 4 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! I den glesa spindelväv som numera återstår av borgerlig samverkan kryper det fortfarande omkring en insekt som heter socialisering. Kring attacker mot denna varelse går det tydligen ännu att få ihop åtminstone två borgerliga partier i något slags gemensam aktion.

Det lustigaste i alltihop är att man vill koncentrera debatten kring det som kallas Olof Palmes löfte om det s.k. steget. Detta löfte påstås nu gälla praktiskt taget varje förändring i regelsystemet för AP-fonderna och statliga företag och varje inköp av en aktie eller en fastighet som skall göras av en offentlig institution, en kollektiv fond osv. Detta skall inte kunna ske på grund av Olof Palmes löfte, säger man. Tunnare och bräckligare har väl sällan argumenteringen för privatkapitalismen varit, herr talman.

Vad gällde striden om löntagarfonderna? Jo, det var att dessa fonder skulle styras av en majoritet av löntagarrepresentanter, till skillnad från t.ex. 4:e AP-fonden, som har köpt aktier sedan början av 1970-talet. Det åberopades direkt från förslagsställarnas sida, från socialdemokratins sida, att detta var ett sätt att ge löntagarna ett ägarinflytande i företagen. Det är klart att det var en utmaning mot privatkapitalismens krav på obruten hegemoni. Det andra som skiljer löntagarfonderna från andra konstruktioner är att de finansieras till allra största delen genom en särskild vinstskatt. Skillnaden är inte bara konstruktionen utan också syftet, om vi jämför med fjärde AP-fonden. Fjärde AP-fonden har från början haft som syfte att ge pensionskapitalet en bättre förräntning och ökad grad av värdesäkring genom ägande av aktier vars värde kan förväntas växa och t.o.m. växa snabbare än den allmänna

prisnivån stiger. Att en del av förmögenhetsmassan: företagen på det sättet tillförs pensionskapitalet har icke från arbetarrörelsens sida beskrivits som ett sätt för löntagarna att få ökad makt i företagen eller att göra ägarförhållandena beroende av en viss instruktion av samma typ som den för fjärde AP-fonden. Att detta har insetts på borgerligt håll framgår alldeles uppenbart av att fyra borgerliga regeringar under sex år inte bara lät fjärde AP-fonden vara kvar utan kraftigt ökade på dess kapital för att det skulle kunna förstärka näringslivets riskkapitalförsörjning.

Herr talman! Det är därmed fullständigt orimligt att göra det åtagande som gäller löntagarfonderna tillämpligt på alla slag av förändringar av placeringsreglementet för AP-fonderna eller statens ägande via de företag som bl.a. inköptes av borgerliga regeringar. Jag vägrar bestämt att ge mig ut i den typen av tolkningar av begreppet socialisering, att placeringsreglerna för AP-fonderna skulle betyda en förändring av maktförhållandena på det sättet som löntagarfonderna otvivelaktigt syftade till. Det ledde ju också till att det blev den stora stridsfrågan i början av 1980-talet.

Om Sverige behöver ett ökat sparande – och det torde alla vara ense om i dag – finns det två vägar att gå. Här går en klar ideologisk gräns. Den ena vägen man kan gå är via en kraftig ökning av de privata förmögenheterna, genom att man bygger upp ett stort privat sparande. Jag har inget emot att människor skaffar sig sparkapital. Jag inget emot att vi har en kapitalägande del av befolkningen som aktivt bevakar sina intressen i den meningen. Men om vi med ekonomisk-politiska åtgärder skall öka sparatet föredrar jag att göra det i en form som inte ökar olikheterna i förmögenhet i samhället. Vi vet av erfarenhet att om förmögenheterna skulle öka totalt sett, är det en mycket liten del av befolkningen som lägger beslag på den största delen av ökningen. Därför kommer vi att fortsätta slåss för att kollektivt ägande skall kunna existera i Sverige och t.o.m. byggas ut.

Anne Wibble kan inte rimligen ha något som helst verklighetsunderlag för att påstå att kollektivt ägande leder till sämre tillväxt. Då borde man väl i all sin dar omedelbart kräva att de enskilda försäkringsbolagen, som ju bygger på ett slags kollektivt ägande, får lägga ner sin verksamhet vad gäller förvärv av aktier i svenskt näringsliv.

Anf. 5 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag tror att Kjell-Olof Feldt möjligtvis borde bekymra sig mindre för den borgerliga spindelväven och hellre försöka finna litet väv som binder honom samman med Stig Malm, Ingela Thalén och den regering vars politik här håller på att cirkla runt i ett slags kaos i kammaren och i riksdagshuset. Vad debatten här gäller är om nu aktuella fondförslag från LO och propåer från olika statssekreterare i regeringen är förenliga med Olof Palmes löntagarfondslöften. Då är givetvis frågan: Vad handlade den debatt, där löftet gavs, om? Handlade den, som Kjell-Olof Feldt försöker säga, om fonder som finansieras på ett visst sätt, nämligen genom vinstdelning, eller handlade den om makten över näringslivet. Svaret är mycket enkelt. Både motståndare och anhängare hade det klart för sig: Det handlade om makten över näringslivet.

Den upplysning som vi har fått här i dag, herr talman, är utomordentligt

intressant. Den innebär att finansministern den 22 maj 1989 i praktiken har upphävt det löntagarfondslöfte som Olof Palme gav i denna kammare den 20 december 1984. Finansministern förklarar att de AP-fonder som är inne i samma system som löntagarfonderna mycket väl kan få börja köpa aktier på börsen, utan att det strider mot Olof Palmes löfte. Det var inte så det uppfattades, och det var inte i den debatten löftet gavs. Nu ändrar man sig. Det faktum att finansministern anser att det är förenligt med Olof Palmes löfte att första—tredje AP-fonden köper aktier innebär att man nu öppnar för en massiv socialisering av svenskt näringsliv. Detta finns också med i det som Kjell-Olof Feldt nu sade i sitt inlägg, att det är det kollektiva sparandet, det offentliga sparandet, som måste prioriteras. Det är samma tankar som återfinns i hans beramade artikel i Tiden, där han i och för sig förklarar att marknadsekonomin har visat sig överlägsen alla andra system, men där han också säger att det nu är dags att ta itu med det personliga ägandet och den personliga förmögenhetsfördelningen.

Jag skulle för klarhetens skull vilja få ett rakt och tydligt besked från Kjell-Olof Feldt: Är det förenligt med löftet från den 20 december att första till tredje AP-fonden köper aktier i enlighet med de propåer som har kommit från LO och från ett antal statssekreterare? Avser regeringen att gå vidare med den typen av socialiseringar av ägandet? Det har sitt intresse på grund av att det i så fall innebär att den socialdemokratiska regeringen i Sverige är beredd att gå emot den våg av liberaliseringar och privatiseringar som sveper över hela den värld som har insett att marknadsekonomin är överlägsen.

Anf. 6 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag konstaterar att finansministern gav två ovanligt tydliga besked i sitt andra inlägg. Först och främst vill han inte ta avstånd från nya fondkonstruktioner, vilka sådana det än kan handla om. Vi kan uppenbarligen vänta oss flera förslag om nya kollektiva fonder, om än i litet varierande tappning, från en socialdemokratisk regering. Det betyder att en utveckling av de små stegens tyranni mot fortsatt socialisering kommer att fortgå.

Det andra beskedet som finansministern lämnade var det ovanligt tydliga förordet för ökat offentligt sparande. Detta innebär, som finansministern väl förstår, en fortsatt kollektivisering av ägandet, eftersom någon måste äga det som människor spar.

Det finns ett antal utredningar som har diskuterat ägandets fördelning i Sverige. Det finns en som kallas ägarutredningen rätt upp och ner. I denna utredning har även de socialdemokratiska ledamöterna förklarat att det skulle vara värdefullt med ett bredare enskilt ägande. Jag konstaterar nu bara att finansministern uppenbarligen är av en helt annan uppfattning och i praktiken har tagit avstånd från de tankar som framförs av socialdemokraterna i ägarutredningen. Jag beklagar djupt att vi på detta sätt tydligen får fler fondförslag och fortsatta strider om socialisering eller icke socialisering. Jag tycker att finansministern kunde låta bli att låta förvånad över att vi i folkpartiet inte tycker om socialisering.

Anf. 7 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Vad ni i folkpartiet tycker vet jag faktiskt inte. Ni var alltså med om att bygga ut ett av de socialiseringsinstrument, med er egen definition, som Anne Wibble nu uttalar sin fasa över.

Gunnar Hökmark skall inte blåsa upp sig och tro att han är med om något historiskt ögonblick denna dag den 22 maj 1989. Om varje förändring i placeringsreglerna för AP-fonderna är ett svek mot löftet om löntagarfonderna, då har det redan skett. Regeringen har lagt fram förslag om en femte AP-fond som skall köpa aktier. Denna fond har riksdagen fattat beslut om, och fonden skall nu påbörja sitt arbete. Vi i regeringen gjorde alldeles klart vid det tillfället, liksom vid många andra tillfällen, att vi anser att det är regeringens och riksdagens ansvar att se till att pensionsfonderna har möjlighet till kapitalplaceringar, så att systemets möjligheter att finansieras med räntor och utdelningar inte alldeles i onödan urholkas och i stället helt och hållet måste finansieras genom höga ATP-avgifter. Det är ju finansieringsmetoden som i detta sammanhang är avgörande. Jag begriper också att pensionssystemets möjlighet till finansiering hänger samman med vad som händer med produktion och sysselsättning. Men vilka som är med och betalar har en viss betydelse. Om det enbart är avgifterna som är finansieringsinstrument, då faller bördan mycket hårt på enbart på en grupp, nämligen på löntagarna.

Sedan kanske jag får avge något slags egen deklaration här om inställning-
en till privat ägande kontra kollektivt ägande. Jag tror att Gunnar Hökmark och Anne Wibble är medvetna om att Sverige kanske är det industriland som har den starkaste privatkapitalismen. I varje fall finns det inte någon annanstans en sådan koncentration av stora företag med enorm förmögenhetsackumulation och en liten krets ägare med enormt inflytande över dessa företag. Jag tycker i och för sig att många av dessa ägare har skött sin uppgift på ett föredömligt sätt. Svensk industri hävdar sig väl i världen. Men det är också uppenbart att ägarna till dessa företag i olika lägen kan utmana breda folkliga intressen genom att helt enkelt visa pengarnas makt. När chefen för Ericsson deklarerar, att om riksdagen fattar ett visst beslut, kommer han att ge order om att flytta ut större delen av företaget utomlands. Det är naturligtvis honom obetaget att göra sådana uttalanden. Däremot visar det övermodet och makten hos en liten grupp kapitalägare att åsidosätta intresset hos en nation av att behålla ett företag som i hög grad har byggts upp genom kollektiva insatser. Vad skulle detta företag ha varit utan samarbetet med ett av staten ägt företag, nämligen televerket?

Det har varit min övertygelse under alla år som jag har tillhört socialdemokratin och varit socialist att ett land som Sverige behöver en motvikt, behöver en maktbalans, inte bara av en riksdag och en regering med en demokratisk förankring utan också av ett samhälle med vissa ekonomiska resurser att stå emot förmögenhetsackumulationen, maktkoncentrationen och ibland maktberusningen hos dem som äger pengarna. Detta kan mycket väl förenas med en öppen ekonomi, med en marknadsekonomi och med en stark ställning för privatkapitalet på våra marknader. Men jag vägrar att acceptera att vi helt skall böja oss under er föreställning om att all makt, allt sparande, all förmögenhet skall samlas hos denna grupp.

Anf. 8 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Det centrala i den senare delen av Kjell-Olof Feldts analys är ju att regeringen för en målmedveten politik för att försvaga det enskilda ägandet. Sverige är ett unikt land som har ett negativt hushållssparande på grund av socialdemokraternas skattepolitik samtidigt som regeringen bygger upp ett omfattande offentligt sparande, som finansministern berömmar sig av i sin kompletteringsproposition. Det innebär att vi är på väg i en riktning som skiljer sig från den i alla andra länder, vilka har insett att marknadsekonomin förutsätter ett omfattande och spritt enskilt ägande. Varje gång en reform är på tal för att vidga det personliga ägandet från de alltför små kretsar som det i dag omfattas av motsätter sig regeringen det när det gäller vinstandelar, när det gäller konvertibler, när det gäller möjligheterna att friköpa lägenheter. Så fort det ges möjligheter för enskilda människor, för normala löntagare, att själva skapa sig ett ägande griper regeringen in, eftersom det är lättare för regeringen att acceptera de stora företagen, det anonyma ägandet, eftersom det är lättare att få AP-fonderna att ta över, det är uppenbart.

Med tanke på finansministerns svar i dag är det också uppenbart att detta är den socialdemokratiska politiken in på 90-talet. Socialdemokraterna skall låta den första till den tredje AP-fonden med en förmögenhetssumma motsvarande 300 miljarder gå in på börsen och köpa aktier. Det är inte jag som blåser upp mig, utan jag bara konstaterar att det är ett historiskt viktigt besked, inte på grund av att det är något ärofyllt, utan på grund av att det är den borte parenteserna på den löftesperiod som en del har trott på. Vi moderater trodde inte på den, eftersom vi visste att socialdemokraterna skulle gå vidare. Och nu är det uppenbart, vilket har deklarerats i riksdagen av finansministern, att socialdemokraterna med hjälp av löntagarnas pengar skall fortsätta att bygga upp ett kollektivt ägande i Sverige. Det kommer att drabba svenskt näringsliv, därför det är ni som gör att förutsättningarna för företagen i Sverige är så svåra att företag flyttar utomlands. Det beror inte på arroganta chefer i svenskt näringsliv utan på de ekonomiska villkor som ni skapar i vårt land. Det blir inte bättre av att man tror att man kan effektivisera förvaltningen av AP-medlen genom att kollektivisera dem. Det är faktiskt så att Kjell-Olof Feldt är den finansminister i den västliga industrivärlden som synes vara sämst på att garantera det framtida innehållet i pensionerna. Såvitt jag vet finns det inget annat land i västvärlden som detta år och nästa år kommer att ha så låg ekonomisk tillväxt som det land där Kjell-Olof Feldt administrerar ekonomin. Att låta AP-fonderna köpa kapital på börsen ger inte tillväxt utan stagnation.

Vi har fått ett viktigt besked här i dag. Det tackar vi för, men vi kommer att ta striden.

Anf. 9 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Finansministern talade ändå om att han insåg att pensions-systemet hänger på produktion och sysselsättning. Det tyckte jag var bra. Det innebär, får jag hoppas, att argumentet att trygga pensionerna icke hädanefter kommer att användas för olika förändringar, för utökningar av AP-fondernas rättigheter att köpa aktier. Då kan man åtminstone diskutera

vad sakfrågan gäller, nämligen makt och ägande.

Den andra delen av finansministerns anförande handlade om något slags öndgörande över maktens och ägandets koncentration. Jag kan hålla med i vissa delar att det skulle vara bättre om makt och ägande vore mindre koncentrerade och mera spridda på enskilda individer.

När det har förts fram förslag här i riksdagen av mycket konkret natur för att åstadkomma just denna spridning av makt och ägande från oss i folkpartiet, t.ex. i vad avser de anställdas vinstandelar, då röstar socialdemokraterna emot. Ni är uppenbarligen inte alls intresserade av att sprida makt, ansvar och inflytande till enskilda individer, utan det skall vara till någonting annat. Så den s.k. koncentrationsfilosofin inom socialdemokratin fortlever nog i högönsklig välmåga.

Anf. 10 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Gunnar Hökmark låtsas vara förskräckt när han gör en viss tolkning av mitt uttalande. I själva verket är han förtjust och lycklig: tänk om ni får en ny fråga som ni kan arbeta med när ni har så litet annat att syssla med i politiken! Men jag skall göra Gunnar Hökmark besviken därför att det jag har sagt här i dag inte är någonting nytt. Det har sagts många gånger förr från vår sida. Det sades senast när vi lade fram förslaget om den femte AP-fonden. Det är en gammal deg som Gunnar Hökmark rör om.

Man säger att marknadsekonomin förutsätter ett omfattande spritt privat ägande. Ja, jag bejakar detta, för det gör den. Den förutsätter t.o.m. något som heter privat vinningslystnad, vilket jag också bejakar. I Sverige äger i dag 2,5 miljoner hushåll aktier. Det är den största andel privat aktieägande bland hushåll som finns i världen. Det har uppstått under vår regeringstid, inte under er. Det är under vår regeringstid som värdet på den svenska aktiebörsen har fyrdubblats. Det är under vår regeringstid som aktiebörsen haft en omsättning som aldrig förr. Mängder av människor som är vanliga inkomsttagare har kunnat köpa sig aktier. Det är bra. Detta har skett under vår regeringstid, trots löntagarfonderna och trots den fjärde och den femte AP-fonden. Därför ser jag ingen motsättning i att ha en mycket vital marknadsekonomi. Jag skulle gärna vilja att vår marknadsekonomi var vitalare än den är i dag och att vi också faktiskt hade kollektivt ägande, att åtminstone en del av den förmögenhetsökning som alla är med om att skapa hamnade i former som gör att alla får del av dess frukter. Det har varit socialdemokratiens riktlinje många år, och det kommer vi att fortsätta med. Det står inte i motsättning mot att vi vill ha en liberalisering och avreglering av vår marknadsekonomi, med ytterligare inslag av utländsk konkurrens och samarbete med öppna gränser osv. Så sin förtjusning över att ha hittat en ny socialiseringsfråga må Gunnar Hökmark ha, men hyckla inte och låtsas inte att förfasas över detta. Gunnar Hökmark vet mycket väl att den svenska ekonomins problem icke beror på att vi har socialiserat för mycket och icke beror på att vi har för mycket kollektivt ägande utan på att andra ting i vår ekonomi fungerar sämre än vad vi önskar. Det är dessa ting som jag hoppas att Sveriges riksdag under denna vår, dock inte med medverkan av moderaterna och folkpartiet, kommer att ta itu med.

Talmannen anmälde att Gunnar Hökmark och Anne Wibble anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Prot. 1988/89:118
22 maj 1989

*Om anpassningen till
EG och svenska miljömål*

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1988/89:185 om anpassningen till EG och svenska miljömål

Anf. 11 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Carl Frick har frågat mig hur det kommer att bli möjligt för Sverige att hävda svenska miljömål när vi anpassas till EG.

Sverige deltar aktivt i det internationella miljöarbetet. På många områden är Sverige starkt drivande i de internationella miljöförhandlingarna. Det kan gälla frågor på det globala planet, som en klimatkonvention, CFC-avveckling och hantering av miljöfarligt avfall, och det kan gälla frågor på regional nivå, som luftföroreningar och marina miljöfrågor i Europa.

Vad gäller det europeiska miljösamarbetet är det regeringens strävan att det skall vara så brett och vittomfattande som möjligt. Därför fäster regeringen stor vikt vid det miljösamarbete som omfattar såväl Öst- som Västeuropa, särskilt inom ramen för FN:s regionala kommission för Europa, ECE och konferensen om säkerhet och samarbete i Europa.

Samarbetet i Västeuropa intensifieras alltmer. Hösten 1987 hölls ett miljöministermöte i Holland mellan företrädare för EFTA- och EG-länderna. Som en uppföljning av detta hålls numera regelbundna möten mellan företrädare för de västeuropeiska länderna. Samarbetet är dock fortfarande av informell karaktär och omfattar huvudsakligen informationsutbyte om ländernas miljöpolitik. Under senare tid har dessa möten kompletterats med omfattande kontakter på expertplanet.

Som miljöminister håller jag själv nära kontakter med såväl EFTA som EG och deras medlemsländer både i form av bilaterala besök och i form av deltagande i multilaterala möten.

Inom kort publiceras en rapport om Sverige och det västeuropeiska integrationsarbetet vad gäller miljöfrågorna. I rapporten lämnas en detaljerad information om utvecklingen av EG:s miljöpolitik och om samarbetet mellan EFTA- och EG-länderna på miljöområdet. Huvuddelen av rapporten ägnas en jämförelse mellan EG:s miljöregler och motsvarande svenska bestämmelser.

Av rapporten framgår att miljöfrågorna under senare tid har börjat spela en allt större roll inom EG. Under de senaste månaderna har viktiga miljöpolitiska beslut fattats om CFC-avveckling, om skärpta bilavgasnormer även för småbilar och om EG-ländernas rätt att av miljöskäl slå vakt om ett system med returflaskor, manifesterat genom en uppmärksammas dom i Europadomstolen för ett par månader sedan. Vi välkomnar att EG:s övergripande organ nu fäster större vikt vid miljöfrågorna.

När jag nu besvarar Carl Fricks konkreta frågor är det viktigt att konstatera följande:

– Av EG:s vitboksdirektiv omfattar endast ett tiotal miljöområdet. Det stora flertalet regler faller utanför vitboken.

– EG:s miljöpolitik är inte heltäckande. Fortfarande är den större delen av miljöpolitiken kvar under nationell bestämmanderätt.

– Av de gemensamma EG-reglerna är de flesta beslutade enligt artikel 130, vilket innebär att de är minimiregler, och att medlemsländerna har rätt att själva införa strängare regler.

Allt detta innebär att det finns ett betydande utrymme för de enskilda EG-länderna att föra en egen nationell miljöpolitik. Detta gäller självfallet i än högre grad icke-medlemsländer.

Vid den analys som gjorts av EG:s och Sveriges miljöpolitik har konstaterats att de svenska bestämmelserna i de flesta fall är identiska med EG:s eller ligger mycket nära EG:s. Det gäller inte minst på sådana områden där överenskommelser fattats inom multilaterala organisationer, där såväl Sverige som EG deltar och där överenskommelserna bildar grund för den egna lagstiftningen. Under de närmaste åren kan vi förvänta oss allt fler globala och regionala överenskommelser som kommer att påverka alla länders, inkl. EG:s, miljöregler.

På flera viktiga punkter skiljer sig dock reglerna åt. Det gäller t.ex. på kemikalieområdet, där Sverige ställer starkare krav på tillverkare och importörer att visa att produkterna inte är miljöfarliga. I Sverige har vi dessutom en fjärde farlighetsklass vid miljömärkning av kemikalier.

Ett annat område gäller bilavgasbestämmelserna. De svenska hållbarhetskraven och kontrollsystemet är hårdare än EG:s, vilket vi räknar med kommer att innebära en avsevärd skillnad i utsläppseffekt, trots att EG nu fattat beslut om att införa normer likvärdiga med de svenska.

Regeringen strävar efter ett nära samarbete med övriga västeuropeiska länder. Detta gäller även miljöområdet. Skälet är givetvis miljöfrågornas allvar och gränsöverskridande karaktär. Därför förordar Sverige liksom övriga EFTA-länder ett närmare samarbete med EG i syfte att om möjligt komma fram till gemensamma lösningar. Målsättningen är självfallet att generellt höja miljöskyddet i Västeuropa.

Regeringen har vid flera tillfällen deklarerat att Sveriges närmande till EG inte får ske på bekostnad av exempelvis en försämrad miljö. Den linjen ligger fast. I avsaknad av gemensamt överenskomna miljöbestämmelser med EG har Sverige givetvis full frihet att driva sin egen miljöpolitik.

Många av de miljöproblem som Sverige står inför i dag kan inte lösas enbart genom nationella bestämmelser. Dessa måste kompletteras med långtgående internationella överenskommelser såväl globala som regionala och bilaterala. Sveriges samarbete med EG på miljöområdet har som utgångspunkt de mål som gäller för vår miljöpolitik och vårt övergripande internationella miljöarbete.

Anf. 12 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag tackar Birgitta Dahl för svaret. Jag fäster mig här särskilt vid att regeringen nu lägger samma tonvikt vid miljöfrågorna som vid neutralitetsförhållandet när det gäller EG. Det är väl så man måste tolka svaret.

Miljöfrågorna är inte bara det som tas upp i olika akter och direktiv, utan dessa är också fast knutna till de åtgärder som föreslås i Sverige och som

syftar till att stärka det nära samarbete och den anpassning som eftersträvas. Skattepolitiken skall anpassas. Det kommer att framgå av betänkanden som läggs fram, och det gäller både inkomstskatter och de indirekta skatterna. Speciellt tydligt blir detta när det gäller de indirekta skatterna, där det uttalade syftet ju är att vi skall bli så EG-konforma som möjligt.

Från regeringens sida hävdar man att framlagda förslag inte är regeringens. Ja, visst är det väl så teoretiskt! Men i praktiken utgår utredningarna från olika regeringsdirektiv. Dessutom står den aktuella utredningens socialdemokratiska majoritet helt bakom de framlagda förslagen. Vår miljöframtid styrs i högsta grad av det som sker på energiområdet.

Strävan efter att åstadkomma EG-konformitet och att gynna industrin leder till förslag som syftar till en ökad användning av fossila bränslen och elkraft. När det gäller inhemsk förnybar energi av olika slag blir det svårt. Energinotan kommer i huvudsak att få betalas av hushållen, och från det hållet visar man inte någon större solidaritet – det märks ju.

Att medvetet öka elkraftsförbrukningen i en tid då kärnkraften skall avvecklas framstår som ett hån mot miljöpolitiken och framtidsansvaret. Likaså vill man på fullt allvar momsbelägga persontrafiken, vilket skulle få till följd att tågåkandet och kollektivtrafiken minskade med 12–16 %. Med andra ord vill man i Sverige föra en politik som innebär en ökad bilism.

Frågetecknen bara hopar sig inför EG-anpassningen. Vart tar alla fina mål vägen? Och vart tar framtidsansvaret vägen?

EG:s vitbok anger väldigt tydliga gränser för de åtgärder som ett enskilt land får vidta för att skydda miljö och människor. Såvitt vi förstår eftersträvar regeringen en anpassning utan gränskontroller. Om vi har stränga krav på miljön beträffande produktionen och användningen av olika produkter här i Sverige, kan således svenska företag föredra att lägga sin produktion i mindre miljökrävande länder. Därefter kan varorna fritt importeras till Sverige. Om det blir så, har vi ju bara exporterat miljöproblem och i stället fått varor med funktionssätt som vi inte gillar. Det är här som de stora farorna för framtiden ligger.

Det skall bli intressant att se hur regeringen kommer att lösa knuten i fråga om dels det ohämmade gränslösa handlandet, dels medborgarnas miljökrav. Att döma av vad vi hitintills har sett väger affärsmässigheten tyngre än miljöhänsynen. Det räcker att studera förslagen till beskattning av energi och persontransporter för att inse detta.

Kan Birgitta Dahl på något sätt bidra till att den oro som vi hyser för utvecklingen kan minskas? Och vad tänker Birgitta Dahl göra för att vända den nu förutsebara utvecklingen i anpassningsarbetet, som uppenbarligen kommer att leda till att vi får använda fossila bränslen i betydligt större utsträckning än vi gör i dag? Här måste man också beakta de konsekvenser som detta kommer att få för vår miljö. Vi i Sveriges riksdag har ändå fattat beslut om att koldioxidutsläppen inte skall öka och om att kväveoxidmängden skall minskas med 30 % fram till 1995 – detta trots att forskare anser det vara nödvändigt med en mycket större minskning. I dag ligger ju världena långt över gränsen för vad naturen tål.

Anf. 13 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! När jag studerar miljöministerns svar på interpellationen finner jag en relativt heltäckande redogörelse för miljöarbetet i Europa och för hur vi förhåller oss i det sammanhanget.

Det hade dock varit intressant om miljöministern också hade redovisat förmodade hot och aktuella förväntningar inför ett stundande EG-samarbete.

I miljödebatten här i Sverige får man ofta höra frågan: Varför skall Sverige ha strängare krav än andra länder? Våra utsläpp motsvarar ju bara någon procent av övriga världens. Se på Västeuropa och dess samlade utsläpp! Det är där som åtgärder behöver vidtas. Ja, men Sveriges riksdag har ändå fattat beslut på detta område – ofta i stor samstämmighet, eftersom vi är medvetna om att Sverige som ett väl utvecklat land har ett ansvar här.

När man så studerar miljödebatten inom EG frapperas man av hur likartad denna i stort är med den svenska debatten. Av en del inlägg i den svenska debatten – det gäller bl. a. Carl Fricks inlägg – frestas man emellertid att tro att EG och EG-länderna inte tar miljöhoten på allvar. Så är inte fallet. Visst finns det skillnader mellan EG-länderna och Sverige. Men det finns också skillnader mellan de olika EG-länderna. I en del frågor har vi i Sverige gått längre beträffande miljökraven. I andra frågor har EG gått längre. Dessutom finns det frågor där vissa EG-länder har gått längre. Men totalt sett har vi kanske gått något längre än andra. Skillnaderna är dock inte särskilt stora.

Freonerna t. ex. skall ju bort också i EG, även om det arbetet har gått litet trögare där än det har gjort hos oss. Miljökonsekvensbeskrivningar diskuteras, och avfallsfrågorna är föremål för utredning. Går man igenom område efter område, finner man en ganska likartad debatt.

Ett närmare samarbete med EG i miljöfrågorna skall väl ändå inte, miljöministern, beskrivas som ett hot. I stället bör väl detta ses som en möjlighet – även om vi hamnar utanför de beslutande organen – när det gäller att kunna påverka miljöarbetet i en positiv riktning och att få ta del av de ställningstaganden som EG-länderna har gjort på områden där dessa har gått längre än vi, eller kommer att göra det.

Miljöfrågorna är reellt bland de viktigaste internationella spörsmålen i dag – bortsett från dem som hör samman med krig och fred. Luft och vatten känner inga gränser. I detta sammanhang bör också EG:s möjligheter att vidta stödåtgärder i Östeuropa noteras. Miljöministern var ju nyligen i Bryssel. Jag skulle uppskatta litet mer personliga synpunkter från henne på miljöarbetet i EG. Går detta arbete framåt? Är skillnaderna så stora att EG reellt blir ett hot mot vår miljöpolitik i händelse av ett närmare samarbete här?

Kommer det att finnas möjligheter till särlösningar? Ministern hänvisar ju till särlösningar, och nyligen avgjorde EG-domstolen ett sådant mål. Danmark har ett returglassystem för öl och läskedrycker, där endast vissa förpackningstyper får användas. Detta system uppfattades av kommissionen som ett handelshinder för leverantörer från andra länder, men EG-domstolen avslög i höstas kommissionens begäran om ett utslag i den riktningen. Denna dom kan betraktas som en seger för Danmark och som ett långtgående beaktande av miljöintressena.

Ett annat område som diskuteras är bilavgasbestämmelserna, där vi har gått längre. Men även där förs en livlig diskussion inom EG. Jag såg i en tidningsnotis häromdagen att Grekland har beslutat att införa stimulans för katalytisk rening av bilar på samma sätt som vi har gjort här i Sverige. Tidigare har det sagts att Sydeuropas länder varit motståndare till förändringar, men även där pågår tydligen en debatt.

Jag skulle vilja fråga miljöministern om det ändå inte är så att miljösamarbetet går framåt i Europa och om vi inte på det området har mycket att tillföra Europa.

Anf. 14 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag vill anföra några ytterligare synpunkter på förhållandet mellan EG och Sverige på miljöområdet. Det finns naturligtvis en inneboende målkonflikt mellan EG:s marknadsintressen och miljöintressen. Det är fråga om samma målkonflikt som vi har i Sverige. Hittills har miljön och naturen i de allra flesta fall fått stå tillbaka i denna målkonflikt.

Miljöpartiet har visat att det här leder till ytterligare svåra skador på miljön och ett ytterligare förslösande av naturresurser.

En som många gånger energiskt talat om för industrin att den måste bete sig miljövänligare är vår miljö- och energiminister, och det uppskattar vi, samtidigt som vi hittills har varit besvikna över att de konkreta åtgärderna har släpat efter. Det har ännu så länge, tycker vi, blivit mera ord än handling. Jag vill dock tro att Birgitta Dahl har respekt med sig i svenska industrikretsar när hon ryter till och att många företag för säkerhets skull vidtar en del åtgärder för att bli bättre.

Svårare kommer det att bli när de svenska miljöintressena ställs mot vad som gäller inom EG, där man väl inte kan räkna med att Birgitta Dahl får samma gehör. Det finns en del bekymmer i detta sammanhang, och jag vill först peka på vad som kommer att räknas som handelshinder. Vi kommer väl att få många tillfällen att återigen dryfta vilka intressen som i detta sammanhang kommer att väga över. I Sverige är vi oroadade över att det inom EG och dess kommande inre marknad blir EG-domstolen som får det sista ordet.

Vad som framför allt kan skapa bekymmer är två paragrafer i vitboken om den inre marknaden vilka reglerar miljöfrågorna, nämligen § 130 R och § 100. Frågor om åtgärder mot miljöproblem som uppstår i samband med produktionsprocesser regleras i § 130 R, som behandlar utsläpp och avfall. Frågor om miljörisker som hänger ihop med varors sammansättning behandlas i § 100. Inom ramen för § 100 kan man inom EG fatta tvingande beslut med kvalificerad majoritet, men däremot inte inom ramen för § 130 R.

Utsläpp i luft och vatten samt förbränning, dumpning och export av avfall kan ju ha direkt gränsöverskridande effekter, och detta har bl.a. föranlett miljö- och energiministern att anordna ett antal möten ute i Europa och i andra delar av världen för att försöka påverka andra länder att tillsammans med Sverige komma fram till normer som minskar gränsöverskridande föroreningar. Det hade dock varit rimligare om man i just dessa sammanhang i EG hade kommit överens om att ge möjlighet till majoritetsbeslut för att

tvunga de värsta miljöförstörarna att slå till reträtt. Men majoritetsklausulen finns alltså endast i § 100.

Att så är fallet är visserligen i och för sig bra, men effekter av varors sammansättning är ju i huvudsak begränsade till människor i närmiljön, till just dem som använder ett lösningsmedel eller äter en viss matvara. Om man inte har tillräckligt skarpa normer, är det alltså huvudsakligen det egna landets befolkning som drabbas. Det finns alltså en risk att Sveriges röst kan komma att bli mycket svag i förhållande till att en mycket marknadsinriktad kör i EG:s inre marknad.

Det skulle vara spännande att litet mera konkret få höra hur vi skall kunna leva upp till de fina deklarationerna från regeringen om att ingenting skall bli sämre på miljöområdet när EG:s tryck mot Sverige ökar. Vad kommer vi att kunna göra, och på vad sätt kan den harmonisering som man förtjust arbetar på göra Sveriges läge bättre? Jag kan inte se annat än att vi skulle ha större glädje av att bara fortsätta att hävda våra intressen och anpassa oss endast i de fall där det är naturligt att göra det därför att det leder till en förbättring för alla parter.

Anf. 15 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag hade inte tänkt gå upp i denna debatt, men efter att ha lyssnat litet grand på den känner jag att jag nog måste göra det ändå. Eftersom jag är ledamot av riksdagens trafikutskott är trafik- och transportfrågor det område som jag har arbetat mest med. Utvecklingen av den svenska anpassningen till EG visar på detta område med all önskvärd tydlighet att denna där inte leder till några som helst förbättringar. Den transportpolitik som fastlades bl.a. genom de beslut som riksdagen tog i förra året efter regeringens proposition om trafikpolitiken inför 90-talet innebär inte bara att Sverige anpassar sig, utan faktum är att Sverige också på flera punkter går före flera av länderna inom EG i miljövänlig riktning, bl.a. genom att anpassa Sveriges trafikpolitik till kraven i vitboken men också till krav som ställs av olika EG-organ på att landsvägstransporterna skall ökas. Jag tror att Birgitta Dahl är medveten om detta, men jag är rädd för att det skall komma i skymundan i denna debatt.

Jag tvivlar, Birgitta Dahl, på att inget kommer att bli sämre på miljöområdet genom anpassningen till EG. Jag vill hänvisa till vad som kom fram i samband med regeringens trafikpolitiska proposition och beslutet med anledning av den förra året. Före propositionen lade man ut uppdrag till en rad olika personer och organ i vårt land att utreda vissa frågor. Den första rapport som dessa uppdrag ledde till på transportområdet gällde Sverige, EG och transporterna. Denna rapport är skriven av Per Olof Rask, som genom ett konsultföretag själv har intressen på landsvägsområdet, och han kom naturligtvis fram till att Sverige borde gå in för EG-modellen.

Vad innebär då denna EG-modell? Jo, den innebär utan tvivel mer av tunga transporter på landsväg, som en följd av den avreglering som bl.a. stora åkarintressen i Västeuropa har beställt. Den innebär också att man skulle behöva ändra lagstiftningen här i Sverige för att tillåta ännu tyngre transportfordon på våra landsvägar, dvs. just sådana fordon som svarar för de allra värsta utsläppen.

Döm om mångas förvåning när den här rapporten var klar och det syntes tydligt att rapportskrivaren förordade mer av tunga transporter, dvs. EG-modellen. Dessutom tillkännagav dåvarande kommunikationsminister Sven Hulterström omedelbart i ett pressmeddelande, dvs. på ett offensivt sätt, att EG-modellen, vilket alltså innebär mer av tunga landsvägstransporter, var det som Sveriges regering och Sverige borde fastna för. På punkt efter punkt har man fattat beslut som tyder på att det är i den här riktningen man skall gå.

Däremot satsar olika EG-länder och andra länder utanför EG, bl.a. Schweiz, oerhört mycket på järnvägen. Men i den EG-proposition som lades fram före trafikpropositionen säger regeringen att den tycker att Sverige bör anpassa sig efter EG, så att man avreglerar och låter det offentliga få mindre ansvar för järnvägstransporterna. Detta händer just i ett läge när järnvägs-transporter och spårburna transporter över huvud taget vore det mest lämpliga att satsa på. Nu har förslagen genomförts. SJ sprängdes i två olika delar, ett banverk och ett affärsdrivande SJ. Detta har, Birgitta Dahl, inte lett till mer av järnvägssatsningar, utan tvärtom. För 10 miljarder på tio år är en spottstyver i de här sammanhangen, särskilt jämfört med länder som Schweiz, som för den delen också står utanför EG. De anpassar verkligen inte sin trafikpolitik till EG, och jag menar att det inte heller finns någon anledning för Sverige att göra det.

Ett exempel som jag skulle vilja att Birgitta Dahl kommenterade är de krav som lilla Schweiz faktiskt ganska tuftt ställer gentemot EG. Man framhärdar i uppfattningen att den transittrafik, långtradartrafiken, som skall gå genom Schweiz bör lyftas upp på järnvägsvagnar. Alltmer tågtrafik bedrivs som tar också personbilarna på tåget när de skall passera Schweiz. Man satsar mångmiljardbelopp på att utveckla just spårbundna transporter. Schweiz är ett föregångsland, där man inte har ansett sig vara tvingad att anpassa sig till EG.

Då undrar jag, Birgitta Dahl: Varför skall just Sverige, som i dag står utanför EG, t.o.m. gå i spetsen för att anpassa både lagstiftning och annat till en politik som innebär mer av landsvägstrafik och mindre av järnvägstrafik?

Anf. 16 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Interpellanten Carl Frick valde en förvånande smal inkörsport till sitt debattinlägg. Självfallet strävar vår energi- och trafikpolitik mot att vi skall använda mindre fossila bränslen och inte mer. Det kommer också till synes i det samlade förslag om direkta och indirekta skatter och miljöavgifter som regeringen avser att lägga fram för riksdagen. Det står mycket klart redan i direktiven till utredningen om indirekta skatter, att en eventuell moms på energin måste förenas med de styrmedel som behövs för att vi skall kunna uppnå våra miljö- och energipolitiska mål. Vi har också forcerat arbetet i miljöavgiftsutredningen och klart uttalat att det under detta år och nästa år kommer att införas avgifter på utsläpp av svavel, kväve och koldioxid.

Sedan skulle jag vilja ta upp den vidare debatten och säga följande: Den svenska regeringen driver samarbetsfrågorna med EG från den utgångspunkten att vi skall försöka påverka EG i riktning mot skärpta miljökrav. Vi

finner det vara mycket viktigt med en sådan öppen dialog. Jag vill som exempel hänvisa till de uttalanden som nyligen gjordes av de socialdemokratiska partiledarna i Europa, att syftet med vårt samarbete skall vara att tillföra EG den sociala dimensionen och omsorgen om miljön, att vi aktivt skall verka för detta. Vi gör det också i vårt direkta samarbete med EG.

Jag kan redovisa att jag, när jag nyligen besökte kommissionen i Bryssel, träffade företrädarna för forskning, miljö och energi och hade mycket ingående diskussioner med dem. Därvid inbjöd jag också deras forskningschef till besök i Sverige i höst, för att deras forskningsprogram och vår forskningspolitiska proposition just när det gäller prioritering av miljöfrågorna skall kunna samordnas på ett sådant sätt att vi hjälper varandra att driva dessa frågor.

Jag tog också upp en annan sak som jag anser vara mycket viktig. Det är att ett av de viktigaste samarbetsområden man skulle kunna tänka sig för EFTA och EG, både när det gäller forskning och teknisk utveckling, är att utveckla ett rent trafiksystem – ett trafiksystem med rena fordon och så mycket som möjligt av landsvägs- och flygtrafiken överflyttat till spårbunden trafik – samt att vi gör särskilda satsningar för att rena våra storstäder. Detta har den svenska regeringen aktivt tagit upp som ett mycket viktigt forskningssamarbete mellan EFTA och EG. Då skulle vi nämligen, på en gång, kunna rena Europa, alltså kraftfullt angripa den, vill jag påstå, värsta miljöfaktorn i Europa i dag, och samtidigt bidra till att utveckla teknik som andra länder behöver. Vi har också särskilt tagit upp denna fråga inom OECD och tagit initiativ till den gemensamma överläggningen mellan OECD:s miljö- och trafikministrar som skall äga rum i höst med samma syfte.

Inför det regionala uppföljningsmötet av Brundtlandrapporten för ECE-länderna nästa vår har vi särskilt tagit upp dessa frågor, därför att vi anser att ECE, som representerar de rika industriländerna, skall gå före med att utveckla ny teknik och nya system som främjar miljön.

Om en vecka träffas IEA:s energiministrar. Huvudtemat för det mötet kommer att vara miljön. Den frågan har Sverige drivit i flera år och äntligen fått gehör för. Det förslag till gemensamt uttalande som nu finns säger att miljökraven på ett helt annat sätt än hittills måste beaktas just vid användningen av fossila bränslen, och att man därvid skall sträva efter att minska användningen så mycket som möjligt, inte bara rena vid de anläggningar som använder sådana.

Jag har just kommit hem från ett möte om FN:s miljöprogram. Här har Sverige tagit initiativ till en klimatkonvention, som skall ha förhandlats fram till nästa globala miljökonferans 1992. En sådan klimatkonvention kommer självfallet att innebära hårda krav på energi- och trafiksystemen, och för övrigt även på industriella anläggningar. Det blir mycket hårda krav särskilt för de rika industriländerna, och då är jag tillbaka till Västeuropa.

Sverige har också varit pådrivande och gått före i en rad enskilda frågor. Det gäller bilavgaser, CFC och kemikalier. Inte på något av dessa områden tror jag att vi skulle ha haft de internationella överenskommelser vi nu har utan Sverige som föregångare. Det är alldeles tydligt när det gäller CFC. Det är också mycket påtagligt beträffande bilavgaserna. Där slutar faktiskt striden inom EG med det majoritetsbeslut som man förväntas fatta i juni om

just bilavgaser. Tidigare väntade man sig att Holland och andra som ville gå före skulle få ge upp.

Sverige och jag personligen, av stor övertygelse och med den erfarenhet jag har, anser alltså att vi skall ge oss in i samarbetet. Det är positivt, det är dynamiskt. Vi är inte alltid sams, men vi når betydande framgångar, och vi ger inte upp våra egna krav.

Prot. 1988/89:118
22 maj 1989

*Om anpassningen till
EG och svenska miljö-
mål*

Anf. 17 CARL FRICK (mp):

Herr talman! De här debatterna förs ofta på två plan. Det ena gäller miljösamarbetet, och det ser vi faktiskt inte som ett hot. Det ser vi som en fantastisk möjlighet. Det tycker vi är alldeles utmärkt. Vi riktar ingen som helst kritik mot all den verksamhet som bedrivs på själva samarbetsområdet. Tvärtom applåderar vi det varmt.

Hotet ligger i detta med affärsmässigheten. Vi hyser en stark oro för att den kommer att ta överhanden.

Birgitta Dahl beklagade den smala infallsvinkeln. Men den berodde på att taletiden är begränsad och att det faktiskt är trafiken och energiförbrukningen som står för de kanske allra största delarna av den miljöförstöring som vi står inför i både Sverige och Europa i övrigt. När vi då ser de förslag om de framtida skatterna som läggs fram och kan konstatera att de ökar användningen av de fossila bränslena – både när det gäller energiomvandlingen och i transportapparaten, eftersom de föreslagna skatterna leder till minskat tågresande och minskat antal kollektivresande –, finner vi att det rimligen måste innebära att bilåkandet ökar med de följer detta har.

Det är också intressant att Birgitta Dahl säger att man skall sträva efter ett "rent" system. Det är självklart att vi vill ha ett sådant. Därför är jag utomordentligt förvånad över att man inte kan tänka sig att lägga skatt på flygbensin. Flyget är kanske det mest nedsmutsande av alla trafikslag, räknat per passagerarkilometer. Det rimliga vore att flygbensinen beskattades minst lika högt som bilbensin. Därigenom kunde man kanske också skapa konkurrensneutralitet mellan olika transportslag i det här landet. Vi har en gammal regel som säger att varje trafikslag skall bära sina kostnader. Flyget måste här vara ett område som av någon anledning har undantagits. Här finns alltså verkligen någonting att göra för att se till att minska den ohämmade ökningen av flyget. Det är mycket viktigt ur miljösynpunkt.

Vår oro finns alltså kvar, trots alla de insatser som Birgitta Dahl gör på det internationella planet. Detta är hoppet i denna fråga, men hoten ligger faktiskt i kraven på anpassningen av våra skattesystem till EG. På den punkten känner jag mig inte på något sätt lättad av vad Birgitta Dahl har sagt. Oron har snarast förstärkts av det Krister Skånberg och Viola Claesson har förmedlat på detta område.

Anf. 18 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag tycker, Birgitta Dahl, precis som andra talare här att det är bra med insatser i internationella sammanhang. Det har handlat om diskussioner och inte så mycket om konkreta beslut. Men det innebär inte att Sverige i stort måste anpassa sig till EG. Jag tycker i stället att vi skall ha den inställningen att vi skall vara med i alla fora där vi kan påverka situationen till

det bättre, eftersom just miljöproblemen är så enormt stora. Detta är en fråga som måste prioriteras. Det behöver vi inte ens diskutera, utan det är helt självklart.

Men om ett land eller flera länder inom eller utanför EG har kommit längre på ett visst område, är det väl alldeles självklart att vi oavsett EG:s politik skall ta åt oss det, på samma sätt som vi skall sprida kunskaper som vi har och redogöra för beslut som vi fattar i Sverige och som går längre än de andra regeringarnas beslut.

Birgitta Dahl känner mycket väl till anledningen till EG-anpassningen. Som några talare nämnt här i dag är det en mycket strängt marknadsinriktad ekonomi – jag skulle vilja kalla den för en nyliberal ekonomi. När det gäller transport- och trafikområdet har det handlat om att avreglera busstrafiken, att avreglera yrkestrafiken – den tyngsta och farligaste trafiken – och att avreglera och införa en mer eller mindre nyliberal politik på järnvägsområdet, där staten tidigare haft det stora ansvaret. Som vi ser det, leder detta till en EG-modell, dvs. mindre av regionalpolitiska hänsyn och mindre av miljöhänsyn.

Katalytisk avgasrening måste vi naturligtvis ha, och vi måste gå längre på det området. Men katalytisk avgasrening innebär, Birgitta Dahl, mycket litet, om trafikökningen får fortsätta som den gjort hittills. Enbart i Sverige har den tunga trafiken under de senaste 15 åren ökat med 50 %. Vi ser av de prognoser som bara skriver upp den utveckling som varit hittills, både inom EG och i Sverige, att biltrafiken i stort kommer att öka med mellan 60 och 100 % fram till år 2000 och strax därefter. Då räcker det inte att diskutera katalytisk avgasrening. Det kan vi väl vara överens om.

Det är intressant att miljöpartiet här är inne på en linje som innebär mindre av affärsmässighet och mer av planhushållning, även om man inte använder det begreppet. Intressant är också att det socialdemokratiska kvinnoförbundet i går gick ut med och fick publicitet om ett krav på mycket drastiska åtgärder på miljöområdet. Man hänvisar till att det är en socialistisk planhushållning som kan lösa detta problem.

Anf. 19 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Det är bra att miljöministern återupprepar de internationella insatser som Sverige gör. Vi är överens om att Sverige skall göra sådana insatser, och många gånger är det riksdagen som här varit pådrivande. Jag tror också att det är väl känt att Sverige är pådrivande i det internationella arbetet. Inom oppositionen vill vi att Sverige skall vara ännu mer pådrivande.

Vad jag tycker är litet bekymmersamt med en sådan här debatt är att även om vi nu skall tala om vårt samarbete med EG, kommer debatten ändå i stor utsträckning att handla om frågeställningar i Sverige – t.ex. hur många miljarder vi i Sverige satsar på järnvägsbyggande – i stället för att vi går ut över gränserna och ser vad som kan åstadkommas i samarbete. Jag hade då önskat att miljöministern kanske i litet större utsträckning hade tagit upp miljödiskussionen i EG. Är det inte så, miljöministern, att det också pågår en positiv miljödiskussion i EG och att de olika länderna diskuterar att föra de olika frågorna framåt. Visserligen hänvisar miljöministern nu till ett samarbete mellan de socialdemokratiska statsministrarna – jag förutsätter att det

gäller även socialdemokratiska statsministrar i EG-länderna. Men såvitt jag kan se av de dokument jag läst pågår det en intensiv och aktiv miljödebatt i EG. Den bör vi ta till oss. Vi bör också veta att vi inte alltid är bäst när vi talar om allt vi skall göra. Jag tänker t.ex. på vad Carl Frick sade om lufttrafiken. Bullret är också miljöhot, och där har EG, såvitt jag vet, kommit längre än vi. Vi kan också ta fram andra områden, där EG har kommit längre. Det är därför bra att vi för denna debatt, men det är farligt om vi hamnar i någon form av försvarsposition, där vi enbart diskuterar hoten och undviker att diskutera möjligheterna. Det finns nämligen också stora möjligheter i ett ökat internationellt samarbete, även i ett samarbete med EG.

Anf. 20 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Det gäller att ta vara på möjligheterna. Vi hör nu att i de fall – och det finns åtskilliga sådana fall – där Sverige har för miljön sämre regler än EG, kan vi räkna med Lars Ernestam och folkpartiet när det gäller strävandena att vi i Sverige skall förbättra oss. Vi ser det som en klar möjlighet.

Så har vi då de andra fallen. Miljöintresset inom EG växer – det är naturligtvis alldeles sant – i varje fall hos de stora delar av befolkningen som drabbas av den allt sämre miljön. Men om ett avgörande hinder i Sverige har varit industrins tröghet och i många fall aktiva motstånd och dess skrämselfpropaganda om att skärpta miljökrav kommer att urholka svensk ekonomi och leda till ökad arbetslöshet och andra nackdelar för de anställda, så är det ett ännu större hinder ute i Europa, där industrins påtryckargrupper är ännu starkare. En del av de röststarka länderna i EG har konservativa regeringar. England t.ex. har ju visat föga omsorg om sin egen och sina grannars miljö.

Av vad Birgitta Dahl nu sagt framgår att Sverige aktivt skall delta i det internationella miljöarbetet. Birgitta Dahl skall ha heder av sina insatser. Det kan lätt bli så att Birgitta Dahl blir en ledargestalt i det internationella miljöarbetet. Vi hoppas på god framgång i det arbetet. Men det samarbetet kan Sverige ha utanför den inre marknaden och utanför EG-domstolens räckhåll. Där har Sverige större möjligheter att föregå med gott exempel. Vi kan knappast ha sämre möjligheter att påverka det internationella miljöarbetet bara därför att vi står utanför EG.

Vi kan se på det som hänt i Danmark. Där har man förhindrats att ta itu t.ex. med en del cancerframkallande ämnen, eftersom EG klassat mycket färre ämnen som cancerogena än vad Världshälsoorganisationen har gjort. När det gäller farlighetsklassning av lösningsmedel som toluen och styren har EG hindrat Danmark att förbättra sin miljö. På samma sätt kan man ta exempel från jordbrukspolitikens område. Faktum är att EG också i många fall har sämre miljöregler och att det där förekommer en större tröghet än i Sverige när det gäller att åstadkomma förbättringar.

Anf. 21 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Med anledning av ett par inlägg här vill jag först understryka att jag inte reser runt i världen och deltar i miljöförhandlingar som enskild individ utan som företrädare för hela regeringen och för Sverige. Jag är inte någon privatperson som håller på med detta, utan jag företräder officiellt

vårt land. Det betyder att miljökraven i det internationella arbetet lika väl som här hemma skall vara ett överordnat krav i det samarbete vi ger oss in i. Det är alltså inte fråga som om att defensivt eller passivt anpassa sig utan att samarbeta för att få inflytande och kunna driva på. På de punkter där vi inte fått andra med oss har vi valt att vara föregångare. Vi har då kunnat konstatera att vi med praktiska exempel har kunna övertyga andra om att det är möjligt att göra mycket mer än de tidigare trodde.

Inte hade det varit möjligt att för två veckor sedan få över 80 stater att gemensamt uttala att man skall upphöra med all CFC-användning före sekelskiftet, om inte Sverige hade gått före och visat att det är praktiskt möjligt. Det var nämligen vårt beslut för ett år sedan som tvingade de multinationella kemiföretagen att erkänna att de kan få fram alternativ.

Jag skulle kunna peka på många sådana exempel. Jag vill också säga att när det gäller cancerframkallande kemikalier anpassar vi oss inte i de fall där EG:s regler är sämre än våra.

Jag vill också säga till Lars Ernestam att jag fullständigt delar uppfattningen att det är till stor nytta att aktivt delta i detta samarbete. Vi har sådant samarbete med EG-kommissionen men också med en rad enskilda EG-länder. Vad vi kan se är att det är en stor dynamik i utvecklingen för närvarande och en mycket livlig diskussion. Det är faktiskt så att scenen har förändrats. Vi trodde länge att det skulle vara så att besluten fick rättas efter den som ville minst. Så är det inte längre.

Redan vid miljöministermötet, gemensamt för EFTA och EG, hösten 1987 var en grundläggande princip i vårt gemensamma uttalande att vi skulle samarbeta för att driva på och att den som ville minst inte fick stoppa utvecklingen.

I en rad fall av konkreta beslut har det visat sig att en anslutning till strängare miljökrav har kommit att bli inträdesbiljetten till den gemensamma marknaden. Det är det som förklarar varför man till slut har kunnat få ett beslut om t.ex. stora förbränningsanläggningar eller om CFC. Det är också det som lett till att till slut EG och EG:s medlemsländer har anslutit sig till en rad internationella överenskommelser, träffade av regionala eller globala organisationer, där motståndet tidigare var stort. Jag vill t.ex. nämna ECE:s beslut i höstas att nästa steg i arbetet skall vara att utsläppen av kväveoxider, svavel och kolväten skall ned till vad naturen tål. Jag vill också nämna deras anslutning till CFC-beslutet. Flera viktiga EG-länder blev till slut medförslagsställare till Sverige i kravet på en klimatkonvention vid FN:s miljöstyrelses möte.

Jag tror därför att vad vi kan göra är att tillsammans med de pådrivande krafterna inom EG påverka uppförandet inom hela Västeuropa. Detta är en möjlighet som vi bör ta till vara. Ingenting blir bättre om vi isolerar oss i helighet på hemmaplan. Allt står att vinna på ett aktivt deltagande.

Anf. 22 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Det är uppenbarligen så att vi på vissa områden är rörande överens, t.ex. när det gäller samarbetet i miljöfrågor. Jag tror inte att det på det området över huvud taget finns någon punkt där vi behöver strida. Jag tror att även Lars Ernestam kan känna sig lugn när det gäller miljöpartiets

inställning på den punkten: Vi tycker att det är viktigt med samarbete. Där slår han alltså in öppna dörrar. Vi har aldrig hävdat att Sverige normalt sett är bäst på allt – det vore utomordentligt förmått.

Frågan gäller egentligen vilka ekonomiska styrmedel man skall använda i samhället för att nå de miljömål som man vill nå. När vi säger att man i EG betonar affärsmässigheten innebär det inte att vi pläderar för en strikt planhushållning. Vad vi talar för är att man, när man sätter pris på varor och tjänster, skall försöka få med de samlade samhällskostnaderna för just de varorna och de tjänsterna, så att människorna får tydliga signaler om vad som är bra och vad som är dåligt.

Om samhällskostnaderna blir höga blir en produkt dyr i jämförelse med en produkt för vilken de samlade kostnaderna är lägre. I en marknadsekonomi köper människorna normalt hellre den produkt som är billigare, kanske den produkt som under sin användning står för de lägsta samlade kostnaderna för individen.

Genom att använda sig av skatter och avgifter och därigenom åstadkomma en styrning tror vi i miljöpartiet att man når utomordentligt långt. Det är därför vi är så besvikna på de utredningar som har gjorts och som innebär att man tar bort punktskatter och att man vill lägga moms på energi och persontransporter. Man får då en utveckling som går åt fel håll. Det leder nämligen enligt andra utredningar till slöseri med fossila bränslen, och det är just det vi skall undvika. Vi vill i stället ha en helt annan utveckling när det gäller beskattningen och när det gäller avgiftsbeläggningen och beskattningen av energin, så att priset på varorna uttrycker de totala samhällskostnaderna. Då kan vi styra rätt. Därför protesterar vi mot de utredningar som gjorts. Eftersom de innebär en anpassning till EG är det så att vi, om de får genomslagskraft, på sikt får sämre miljö därför att vi vill anpassa oss till EG. Det protesterar vi emot.

Vi måste i Sverige agera självständigt för en annan typ av skatter: Vi måste införa en beskattning av energiråvaran i grunden och på detta lägga punktskatter för miljön. Gör vi det har vi i Sverige utomordentliga chanser att komma till rätta med våra miljöproblem på energisidan – annars icke.

Anf. 23 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Jag är ganska nöjd med miljöministerns senaste inlägg. Hon talade där om en dynamisk utveckling i Europa. Jag tror ändå att det är bra att vi beskriver den verklighet som finns och den miljödebatt som just nu pågår över hela världen. Från en riksdagsledamots begränsade horisont – vi träffar inte regeringar och regeringsföreträdare – kan jag nämna de besök vi har haft här i riksdagen av representanter från Tyskland och senast från engelska parlamentet. Vi har haft en del besök under en rad år, och vid varje diskussion märker jag hur mycket längre man hunnit i miljöfrågorna och hur mycket mer engagerad man är i dag än man var för t.ex. fem år sedan.

Det är klart att vi har gått före, och vi skall gå före. Freonerna är ett bra exempel på det. Vi har alla ställt oss bakom det, och det visar sig nu att freonerna försvinner i EG och i en stor del av resten av världen. Det är bra.

Men det är viktigt – och det tror jag den här debatten måste ge till resultat – att vi ser miljöfrågorna och det internationella samarbetet kring dem som en

möjlighet i stället för ett hot. Det finns en tendens – jag är glad att Carl Frick modererade sig i sitt senaste inlägg – att använda miljöfrågorna i en hotbild över det framtida samarbetet. Det är fel. Vi måste hålla balans och redovisa både de positiva och de negativa delarna. Det finns också mycket positivt med internationellt miljösamarbete.

Talmannen anmälde att Krister Skånberg och Viola Claesson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1988/89:214 om miljöproblemen i Västsvrige

Anf. 24 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Viola Claesson har ställt ett antal frågor till mig angående miljöproblemen i Västsvrige.

Låt mig bara först konstatera att tidpunkten för frågeställningen är naturlig. Regeringens uppdrag för snart ett och ett halvt år sedan till landets länsstyrelser om regionala miljöanalyser hade just syftet att klarlägga skadesituationen och åtgärdsbehovet i landets olika regioner. Viola Claessons frågor om miljösituationen i Västsvrige kommer i direkt anslutning till länsstyrelsernas inrapportering.

Analyserna har just i dagarna skickats in till naturvårdsverket. Utan att föregripa naturvårdsverkets analys vill jag säga att en snabb genomgång ger ett entydigt intryck: Situationen är allvarlig. Försurade mark- och vattenområden, skadade skogar och övergödda sjöar och havsområden rapporteras. Skadebilden varierar något, och vissa regioner är värre utsatta än andra. Det kan finnas flera orsaker till denna regionala skillnad: utsatthet för nedfall från utländska källor, förekomsten av särskilt stora trafikstråk eller miljöfarlig verksamhet osv. Viola Claesson har helt rätt när hon säger att västra Sverige har en hög miljöbelastning. Men det finns andra regioner i Sverige som också är hårt belastade.

Trafiken är ett av vår tids allvarligaste miljöproblem. Trafiksektorn svarar för en betydande andel av de mest miljöskadliga utsläppen. Lokalt är trafiken en dominerande utsläppskälla. I storstäderna står vägtrafiken för ungefär tre fjärdedelar av kväveoxidutsläppen och drygt hälften av kolväteutsläppen.

Trafikens miljöeffekter ökar i omfattning i jämförelse med miljöproblem inom andra delar av samhället. Trots detta vill jag *inte*, som Viola Claesson, utnämna landsvägstrafiken till den största boven i miljödramat i Västsvrige. Vi måste arbeta med flera allvarliga miljöproblem parallellt.

Sverige har infört Europas strängaste avgaskrav för personbilar. Skärpta avgaskrav på lätta lastbilar och bussar genomförs fr. o. m. 1992 års modeller och för tunga fordon fr. o. m. 1994 års modeller. Naturvårdsverket utreder på regeringens uppdrag ytterligare skärpta avgaskrav för personbilar. Storstadstrafikkommittén kommer före årsskiftet att redovisa sitt slutbetänkande, som bl.a. kommer att beröra Göteborgsområdet.

Vår strategi för att minska trafikens miljöeffekter är i första hand att rena vid källan. Men regeringen kommer självfallet inte att tveka att vidta även andra typer av åtgärder.

Viola Claesson frågar om jag med hänvisning till miljösituationen kommer att medverka till att person- och godstransporter på landsväg förs över till järnväg.

Transporter på elektrifierad järnväg har många fördelar från miljösynpunkt. Därför är det viktigt att järnvägen ges åtminstone likvärdiga förutsättningar jämfört med andra trafikslag. För ett år sedan fattade riksdagen på regeringens förslag beslut om en rad åtgärder för att förbättra järnvägens möjligheter. Bl.a. angavs som ett riktmärke för banverkets planering att 10 miljarder kronor under en tioårsperiod borde beräknas till investeringar i nya järnvägar. SJ:s organisation förändrades, och kombitrafiken fick ökat stöd. Statsningar på spårbundna transporter är ett viktigt inslag i arbetet för ett miljöanpassat transportsystem.

Viola Claesson tar också upp flygtrafiken i sin interpellation. Flygförbindelserna, inte minst de regionala, har kraftigt förbättrats under 1980-talet. Denna utveckling har fört människorna i vårt avlånga land närmare varandra. Totalt sett svarar flyget för en mycket liten del av utsläppen från trafiksektorn. Utsläppen har dock ökat i mycket snabb takt under samma period. Vår målsättning är att bryta denna trend.

Regeringen har uppdragit åt luftfartsverket att redovisa förslag till åtgärder för att begränsa flygets miljöeffekter. En särskild miljöskatt har redan införts på inrikesflyget.

Från 1 juli i år skall större nyanläggningar av flygplatser prövas av koncessionsnämnden för miljöskydd. I praktiken innebär detta att ett flertal av landets flygplatser kommer att miljöskyddsprövas inom den närmaste tiden. Detta kommer att ske i samband med att utökad verksamhet planeras vid anläggningarna.

Senare i år och under nästa år kommer de särskilda miljöprojekt som Viola Claesson har nämnt, miljöprojekt Göteborg, Sundsvall-Timrå och västra Skåne, att redovisas. I dessa rapporter kan vi vänta oss att viktiga erfarenheter och nya åtgärdsförslag kommer att föras fram. Dessa kommer att kunna tas till vara i miljövårdsarbetet även i andra regioner med liknande problem.

Slutligen, herr talman: Frågan om regeringen tänker förklara delar av Älvsborgs och Göteborgs och Bohus län till miljöskyddsområde kan jag, som Viola Claesson säkert själv förstår, inte ge ett definitivt svar på här i dag. Det vore att föregripa miljöprojektens arbete och den viktiga utvärdering och sammanställning som naturvårdsverket nu skall göra av de regionala miljöanalyserna. Som jag redan har sagt kommer de regionala miljöanalyserna tillsammans att lyfta fram och belysa olika regioners miljösituation. Ett viktigt syfte med miljöanalyserna är just att motivera ett intensifierat åtgärdsarbete på kommunal och regional nivå.

Anf. 25 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka Birgitta Dahl för svaret.

Jag vill också tacka länsstyrelsen i Älvsborgs län för dess omfattande

miljöanalys och förslag till åtgärdsprogram, som jag haft som underlag för min interpellation.

De miljöproblem som redovisats för Västsvrige är mycket allvarliga – det instämmer ju Birgitta Dahl i. De är minst sagt alarmerande. Jag tycker att det känns naturligt att aktualisera de här frågorna så länge problemen är så stora som de är.

Det låter bra när Birgitta Dahl ständigt upprepar – jag har tittat tillbaka i en del snabbprotokoll för att få det bekräftat – att trafiken är ett av vår tids allvarligaste miljöproblem. Men, herr talman, vad menar miljöministern egentligen? Landsvägstrafikens och flygets farliga utsläpp till luft, mark och vatten är ett av vår tids allvarligaste problem. När denna trafik dessutom ökar så enormt och okontrollerat som den gör i dag betyder det att den är vår tids allvarligaste miljöproblem i de flesta regioner i vårt land.

Med elektrifierad tågtrafik, spårvagnar, trådbussar och andra spårbundna transporter är det precis tvärtom! Ju mer vi satsar, desto bättre blir miljön. Ju mindre vi satsar, desto mer ökar den problematiska landsvägstrafiken – tunga godstransporter och privatbilism. Jag skulle uppskatta om Birgitta Dahl rättade sig på den punkten: Är det inte landsvägstrafiken som är ett av vår tids allvarligaste miljöproblem? Är den inte det allra allvarligaste, med tanke på den ökning som skett och som fortsätter ohejdat?

Vi har tidigare också diskuterat EG-anpassningen och vad den innebär. Exportindustrins krav på och utveckling av just in time-transporter och EG-anpassningen, som exportindustrin redan går i spetsen för, är förödande för miljön, särskilt kanske i västra Sverige. Det är också på grund av exportindustrins krav på dessa områden som man vill bygga ScanLink.

När Birgitta Dahl hunnit studera länsstyrelserapporten från Älvsborg, som också berör angränsande områden i Göteborgs och Bohus län, tror jag att hon håller med om att vägtrafiken är det största problemet. Vi behöver kanske inte här tvista om det – det kan vara en felsägning när Birgitta Dahl säger trafiken i stället för landsvägstrafiken. Av redovisningen framgår att det mesta av kväveoxidutsläppen till luften faktiskt kommer från bilismen. Det framgår klart att det inte kommer att finnas en chans att uppfylla det alltför blygsamma målet en 30-procentig minskning, om inte något drastiskt sker.

Herr talman! Det är ännu värre med de hälso- och miljöfarliga kolväteutsläppen. Inom länet släpps det faktiskt ut 20 000 ton, och i denna rapport redovisas att 80 % kommer från biltrafiken. Håller Birgitta Dahl inte med om att detta är skrämmande besked? Det handlar ju också om människornas hälsa.

Om det skall vara någon mening med det uppdrag som länsstyrelserna för ett år sen fick av regeringen, måste länets besked till regering, naturvårdsverk och riksdag omgående leda till åtgärder. Jag behöver inte argumentera med Birgitta Dahl om att katalytisk avgasrening är en otillräcklig miljömetod – det tror jag vi är överens om. Jag vill därför fråga Birgitta Dahl: Om vi i vpk fick igenom våra förslag, som vi nu år efter år har framställt i denna kammare, om att järnvägssystemet, elektrifierade och spårbundna transporter, skall utgöra stommen i hela transportväsendet i Sverige, skulle då inte miljön bli bättre? Om vpk tillsammans med miljöpartiet och centern fick stöd

av regeringen för att satsa minst 40 miljarder per år på järnvägen, skulle då inte miljön i Västsverige, Älvsborgs län och övriga tätbefolkade områden bli bättre i stället för sämre?

Jag övergår nu till det konkreta svar som Birgitta Dahl lämnat. Jag har full förståelse för att Birgitta Dahl här å regeringens vägnar inte kan ge ett definitivt besked om att regeringen skulle förklara det område som jag har tagit upp, som ett miljöskyddsområde. Men om beskedet nu inte kan bli definitivt, vill jag att Birgitta Dahl ändå litet mera utvecklar vilka möjligheter som kan finnas för Älvsborgs län och delar av Göteborgs och Bohus län att bli klassat som ett miljöskyddsområde, som staten tar ansvar för.

Dalälvsutredningen, Hisingeprojektet, miljöprojekt Göteborg, osv., handlar ju om specifika delar av landet. Vad jag här vill ta upp är akuta problem för bl.a. Älvsborgs län och västra Sverige – problem som inte kan vänta på en utvärdering och på att massor av byråkrater skall hinna läsa dessa handlingar.

Birgitta Dahl säger ofta i sina svar här i kammaren att regeringen minsann inte skall dra sig för konkreta åtgärder. Men i det här fallet kan man inte vänta på en utvärdering, Birgitta Dahl. Man vill i stället ha konkreta besked. Det vore väldigt bra om vi finge litet mer av ord på vägen och klara besked när det gäller att göra Älvsborgs län till ett miljöskyddsområde. Finns det någon sådan möjlighet, och hur snabbt kan det ske? Går det inte att åstadkomma detta på kortare tid än den tid som det tar att utvärdera de övriga projekten? Om inget sker snabbt kommer många människor att må ännu sämre och miljön kommer att få stryka på foten, skogarna dör osv.

Anf. 26 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Jag delar miljöministerns uppfattning att det inte är bra om detta blir en enfrågedebatt. När vi diskuterar miljöproblemen i Västsverige kan vi inte tala enbart om trafiken och trafikens problem. Det är självklart att trafiken har en mycket stor miljöpåverkan – det känner vi alla till – och att vi skall hålla uppsikt över den, men det finns också andra insatser som är angelägna. Det är farligt när miljödebatten tenderar att bli en enfrågedebatt. Den debatten måste hela tiden föras på alla områden samtidigt, vilket också gäller för Västsverige.

Jag avser att ställa ett par frågor till Birgitta Dahl, varav den första berör trafikområdet. Folkpartiet m.fl. partier här i riksdagen har begärt att de planerade skärpta kraven för avgasutsläpp från dieseldrivna fordon skall tidigareläggas. Regeringen och socialdemokraterna i jordbruksutskottet motsätter sig detta tillsammans med moderaterna under hänvisning till bl.a. handelshinder. Borde det ändå inte finnas möjlighet att frivilligt genomföra dessa förändringar tidigare, även om kravet inte kan göras obligatoriskt? Motsvarande förändringar när det gäller frivillig övergång till katalytisk rening av bensindrivna fordon har ju blivit en succé. En mycket stor del av bilägarna har frivilligt gått över till katalytisk rening på sina bilar. Efteråt har det till och med sagts att man egentligen borde ha genomfört detta tidigare – precis som vi i folkpartiet ville.

Nu tror jag inte att en rening av dieseldrivna fordon är tillräckligt, vilket också Viola Claesson säger. Men varje åtgärd som har miljöförbättrande

betydelse bör iakttas, och till detta hör förbättringen av avgasrening när det gäller dieseldrivna fordon.

En annan fråga gäller detta med särskilt miljöskyddsområde. När miljöministern för några år sedan framlade förslaget om ändring i miljöskyddslagen så, att vissa områden skulle kunnas förklaras utgöra särskilt miljöskyddsområde, var – om jag inte minns fel – folkpartiet det enda av de icke-socialistiska partierna som ställde sig bakom detta förslag. Vi fann det naturligt med hänsyn till den miljösituation som råder. Men det är nog inte tillräckligt att göra vissa begränsade områden av typ Laholmsbukten, Hisingen och kanske Dalälven till miljöskyddsområden. Från folkpartiet har vi fört fram att Skagerack–Kattegatt-området, dvs. Västsvrige, är så belastat att antalet miljöskyddsområden behöver ytterligare utökas. Jag tror att det är en väg som det är nödvändigt att gå fram på. Jag vill då fråga: Är det verkligen så att regeringen hårdnackat motsätter sig en sådan utvidgning att i stort sett hela västkusten kommer att omfattas av dessa skyddsåtgärder?

Anf. 27 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Miljöfrågorna är i Västsvrige ofta i olika sammanhang föremål för debatt. Denna debatt är föranledd av att länsstyrelsen i Älvsborgs län delvis i samråd med länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framlagt en analys över miljösituationen. Analysen visar att utsläppen minskar inom flera områden, men inom flera andra kvarstår de eller har delvis ökat. Situationen är allvarlig. Vi har på senare år fått uppleva ett genombrott för miljöfrågorna på alla områden. Denna attitydförändring är glädjande och helt nödvändig om vi skall komma till rätta med problemen. Det samlade miljö- och energibeslut som riksdagen fattade våren 1988 gör att arbetet för förbättringar pågår på alla områden. Resultaten går inte alltid att avläsa omedelbart.

Västkustområdet är mycket utsatt för luftföroreningar från andra länder. Nedfallet av kväve och svavel är störst i de södra delarna av länet. Skogen uppvisar allvarliga skador, vilket tidigare också har påvisats genom flygbildsteknik. Vi socialdemokrater i norra Älvsborg har krävt åtgärder mot detta i en motion till årets riksmöte.

Utsläppen till luften av kväve kommer till största delen från trafiken och jordbruket, och beträffande kolväten står trafiken för medparten.

När det gäller utsläpp till vatten av kväve är det jord- och skogsbruket som är den stora boven. I fråga om fosfor är det enskilda avlopp samt jord- och skogsbruket som är de största förorenarna. Jag utgår ifrån att regeringen genom internationell påverkan gör vad den kan för att komma till rätta med de utifrån kommande föroreningarna.

Utsläppen från trafiken måste begränsas. Den katalytiska reningen, som successivt byggs ut, kommer att bidra till detta. Hastigheterna på vägarna bör sänkas. Detta bör ske genom en bättre hastighetskontroll. Det är bättre att få bilisterna att efterleva gällande hastighetsbestämmelser än att sänka hastighetsbegränsningarna – bestämmelser som kommer att efterlevas lika dåligt som dagens.

Vägdebatten i Västsvrige handlar i dag endast om E 6 och dess olika sträckningar – som om all trafik i Västsvrige gick på denna väg. Det känns

angeläget att meddela att någon mil österut från E 6 går riksväg 45, som trafikeras av fler fordon än som trafikerar E 6. Dessutom finns de stora vägarna E 3 och riksväg 40, för att nämna några. Eftersom Västsvrige således är hårt trafikerat, skulle en bättre övervakning ge en bra effekt.

I den pågående järnvägsdebatten har vi i det västsvenska miljöprogrammet – som utarbetats av sex socialdemokratiska partidistrikt – och senare också i motioner sagt att större satsningar måste till med överförande av gods från landsväg till järnväg, med ett utformat kombisystem som minimerar omlastningen. Pendeltågstrafiken bör byggas ut och tågförbindelserna i övrigt förbättras.

Det miljöprogram för västra Sverige som vi tidigare hänvisade till utarbetades till förra årets valrörelse av de sex västsvenska socialdemokratiska partidistrikten. Det är ett väl genomarbetat program med långtgående förslag inom alla områden. Regeringen bör i det kommande arbetet beakta förslagen i detta program.

Regeringen har tidigare förklarat Hisingen i Göteborg som ett område som särskilt bör uppmärksammas och kan tänkas komma att ge även andra områden samma ställning. Detta kan exempelvis bli fallet i triangeln Göteborg–Vänern–Lysekil. Detta förs fram i vårt program.

Med ledning av den upprättade miljöanalysen bör regeringen överväga ökade miljöinsatser i Västsvrige. Triangeln Göteborg–Vänern–Lysekil synes vara ett alltför snävt tilltaget område med hänsyn till de konstaterade skadorna. Området bör i stället utökas till att omfatta större delen av Göteborg, Bohus och Älvsborgs län och utgöra ett miljöskyddsområde. Den skärpning av reglerna för gödselhantering och lagringskapacitet som riksdagen tidigare beslutat om bör utökas till att gälla även detta område, och inte bara kustzonen. Birgitta Dahls kommentar med anledning av detta förslag kan kanske uppfattas som positiv, men jag har förståelse för att hon vill avvakta en samlad bild över läget i landet i stort innan regeringen fattar beslut i frågan.

Ett västsvenskt utredningsinstitut bör tillskapas för miljöfrågor. Detta skulle ge samordningsfördelar och en möjlighet att ta helhetsgrepp på miljöfrågorna över länsgränserna. Miljöproblemen känner inga gränser. Övergripande utredningar kan då göras och förslag framtas som sedan resp. länsstyrelse har genomförandeansvaret för.

De synpunkter jag här har fört fram bör regeringen ta i beaktande i det fortsatta arbetet.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 28 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! Kan Västsvrige verkligen vänta till dess att arbetet med utvärderingen av miljöprojekten är klart? Nej! Vi som bor på landets västra sida förväntar oss faktiskt konkreta åtgärder, och det ganska snabbt, för att man skall kunna komma till rätta med de problem vi nu genom analyser har påvisat. Vi kan inte stillatigande vänta på att övriga länsstyrelser och andra ledningar kommer fram till liknande resultat, utan här behövs åtgärder. I det

svar Birgitta Dahl gav fanns dock inte mycket av konkreta åtgärder.

Medan vi väntar på åtgärder planeras det för och satsas det alltmer på effektivare landsvägstrafik. Detta sker genom utbyggnader till större, snabbare och effektivare vägar. Vad tänker regeringen vidta för åtgärder för att motverka detta?

Satsningarna på en effektivare tågtrafik innebär allt färre tågstopp. Vad gör regeringen för att vi skall få ha kvar möjligheterna att åka tåg?

Det planeras för fler och större flygfält, vilket naturligtvis skulle öka utsläppen från flyget. Hur tänker regeringen bryta den trenden? Den måste brytas innan det är för sent, innan vi har vant oss vid att det dimper ner flygplan på i stort sett varje litet fält, och innan vi har vant oss vid att kunna åka flyg vart vi vill. När det har gått så långt är det inte lätt att ändra vårt beteende. Det är nu man måste satsa på att fylla de flygplan som behöver gå i trafik och på att hålla antalet flygplatsér nere.

Vad tänker regeringen göra åt vårt försurade dricksvatten? Om jag har förstått det hela rätt, så har det bidrag man tidigare kunde få för att åtgärda försurat dricksvatten försvunnit. Detta innebär att de människor som har egna brunnar, och alltså inte själva har bidragit till att situationen ser ut som den gör, ändå själva måste stå för kostnaderna om de vill åtgärda försurningen. Det är orimligt att människor i vårt rika land inte kan dricka tjänligt vatten. Detta är en fråga som ofta berörs i samband med att vi diskuterar u-landsproblematiken. Detta är verkligen ett problem vi måste ta itu med, så att vi inte här i landet får en situation motsvarande den i många u-länder.

Anf. 29 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Jag tror inte att det föreligger någon skillnad i uppfattning mellan mig och dem som har deltagit i denna debatt. Situationen är mycket allvarlig, inte minst i södra och västra Sverige.

I dag täcks nästan hela kustlinjen in av särskilda insatser. Dessa har satts in i området från västra Skåne, över Laholmsbukten och Göteborg. Åtgärder har dessutom satts in i norra Bohuslän, där ett samarbete sker med södra Norge. Andra särskilda insatser förekommer också på västkusten. Det kommer nämligen under detta år att ske en omprövning av samtliga där liggande raffinaderiers verksamhet, detta enligt uppgifter från naturvårdsverket.

Vi har satt i gång detta arbete för att snabbt nå resultat i de mest drabbade områdena i Sverige. Vi har samtidigt bett länsstyrelserna att ge en samlad redovisning av miljösituationen i deras resp. län. Dessutom har länsstyrelserna nu fått en praktiskt taget dubbelt så stor personalstyrka till sitt förfogande. Med de ökade resurser som såväl länsstyrelser, kommuner och centrala myndigheter nu får finns det möjligheter att omedelbart intensifiera arbetet, med utgångspunkt i det framtagna materialet. Vad gäller en lång rad av de insatser som är nödvändiga så har ju länsstyrelserna och kommunerna själva beslutanderätt. Till dessa insatser hör en skärpning av villkoren för miljöfarlig verksamhet; länsstyrelserna och kommunerna kan antingen själva genomföra denna åtgärd eller föreslå att naturvårdsverket gör en prövning i frågan.

Man har vidare möjlighet att föreslå hastighetsbegränsningar på enskilda vägsträckor. Det har uppstått en tvist om huruvida länsstyrelserna kan fatta beslut för en hel region vad gäller denna typ av frågor. Men man har kommit fram till att endast trafiksäkerhetsverket har rätt att fatta beslut i denna typ av frågor. Ingenting hindrar dock trafiksäkerhetsverket från att fatta sådana beslut. Vi har beslutat att genomföra en generell hastighetsbegränsning på alla 110-vägar i två månader i sommar. Detta kan ses som ett annat uttryck för hur allvarligt vi ser på dessa frågor.

Jag kommer om tio dagar, den första juni, att få redovisningen om miljöprojektet i Göteborg. Jag vet redan på förhand att där finns en rad mycket konstruktiva förslag, inte minst gällande trafiken, men också gällande viss miljöfarlig verksamhet i fråga om oljehantering och i fråga om stora industrier som släpper ut mycket lösningsmedel.

När det gäller kraven på dieselfordon vill jag säga till Lars Ernestam att vi här har ett tekniskt problem som gäller avvägningen mellan partikelutsläpp, kolväteutsläpp och kväveoxidutsläpp. Detta problem gör det svårt att uppnå effektiva resultat med annat än att helt enkelt rensa t.ex. storstäderna och vissa andra regioner från dieseltrafik. Flera städer har fattat beslut om att plocka bort dieselfordonen ur exempelvis kollektivtrafiken. För närvarande är detta – i kombination med en sänkning av hastighetsgränserna – det bästa tillvägagångssättet för att komma till rätta med de mycket stora problem som trafiksektorn ger upphov till. Samtliga trafikverk har fått i uppgift att till regeringen redovisa en miljökonsekvensbedömning av resp. verks trafiksektors miljöeffekter samt ett förslag på hur man skall komma till rätta med de problem som detta innebär.

Regeringen tänker inte sitta och långhala med redovisningen från västra Sverige. Vi har valt att ge naturvårdsverket möjlighet att under sommaren yttra sig över förslagen. Jag utgår från att förslagen kommer att leda till förstärkta insatser i västra Sverige, så att hela sträckan, från Skånes sydspets och upp till Norge, kommer att omfattas av de skärpta insatser som är nödvändiga.

Det finns också en ökad medvetenhet om att man inte kan begränsa åtgärderna till den närmaste kuststräckan, utan att även tillrinningsområdena måste omfattas av insatserna.

Ett sådant viktigt beslut som det vi har fattat om att Skoghallsverken måste upphöra med all kvicksilverhantering – vilket trädde i kraft den 1 maj i år – har betydelse för situationen i Västerhavet. Detta är bara ett exempel, av många, på beslut gällande enskilda anläggningar eller generella regler för industri, jordbruk och trafik, som regeringen har tagit – och fler kommer att tas. Som jag tidigare sade så utgår jag från att den redovisning vi nu har fått kommer att leda till förstärkta insatser från såväl kommuner och länsstyrelser som naturvårdsverket och koncessionsnämnden.

Vad sedan gäller användningen av den särskilda paragrafen i miljöskyddslagen – vilken träder i kraft den 1 juli i år – vill jag säga till Lars Ernestam, att detta gör det möjligt att få till stånd generell verkande åtgärder inom ett visst område. På detta sätt behöver man inte ompröva varje enskild verksamhet. Vi kommer naturligtvis inte att tveka att utnyttja denna paragraf om det visar sig nödvändigt. Jag kan mycket väl tänka mig att så blir fallet i detta sammanhang.

Anf. 30 VIOLA CLAESSION (vpk):

Fru talman! Det är ju bra att Birgitta Dahl nu säger att hon utgår ifrån att det kommer att bli förstärkta insatser. Jag har av alla de andra inläggen här förstått att det nu finns stöd från samtliga partier för en åtgärd, så regeringen behöver faktiskt inte tveka när det gäller att förklara ett större område än vad som tidigare har diskuterats i västra Sverige för ett miljöskyddsområde.

Om det nu är så att naturvårdsverket ändå måste ha sommaren på sig för att utvärdera och kanske också kontrollera om rapporten från Älvsborgs län och Göteborgs och Bohus län stämmer med verkligheten – jag förutsätter naturligtvis att den gör det – så kan vi kanske i slutet av sommaren eller tidigt på hösten vänta oss ett klart besked.

Birgitta Dahl sade redan i sitt skriftliga svar på min interpellation att det faktiskt är så att det regionalt och kommunalt måste till en mängd insatser. Men de frågorna, som man också lyfter fram i ett jättestort paket med förslag till åtgärdsprogram, förutsätter flera initiativ, så att det är på riksnivå som det skall ske någonting. Man klarar inte detta helt utan hjälp. Det är ganska självklart.

Om vi nu kan förutsätta att det blir förstärkta insatser till hösten – jag hoppas det skall bli möjligt – vill jag ändå höra med Birgitta Dahl. Det ligger ju, som någon tidigare har sagt här, en förhoppning i att man har kartlagt problemen och ser vad man skulle kunna göra, eftersom nu bilismen och vägtrafiken innebär så stora problem. Jag gissar att Rune Evensson hade trott att jag som vanligt skulle gå till frontalattack när det gäller E 6-an och ScanLink, för han hade laddat upp för det. Det gäller ju faktiskt att visa att man vill satsa på järnvägen. Då räcker det inte med 10 miljarder på tio år, Birgitta Dahl. Vi är ju många som i dag slåss för varenda bandel, både liten och stor, bl.a. i det område som vi nu talar om för att rädda det som räddas kan. Därför kan banverkets pengar inte räcka. Det finns också i Birgitta Dahls eget parti en väldigt stark opinion. När i går det socialdemokratiska kvinnoförbundet gick ut och talade om planhushållning började det faktiskt hända någonting inom Birgitta Dahls parti i form av påtryckningar som jag förväntar mig en del av också. Men det är faktiskt så att man måste satsa mer på järnvägen än vad man har gjort hittills och mindre på landsvägstrafiken; man måste t.o.m. minska landsvägstrafiken. Jag skulle gärna vilja ha litet medhåll av Birgitta Dahl där. En majoritet av folket stöder faktiskt satsningar på järnvägen, och mängder av entusiastiska järnvägsarbetare har arbetat fram förslag inte minst för Göteborg och Göteborgsområdet som skulle rädda miljön snabbt, om man verkligen ingrep, som Birgitta Dahl säger att regeringen är villig att göra.

Till sist vill jag säga till Rune Evensson att det var ett märkligt inlägg han gjorde när han gick emot regeringen när det gäller hastighetsbegränsning. Jag trodde inte att det var möjligt.

Anf. 31 LARS ERNESTAM (fp):

Fru talman! Det finns tekniska problem för genomförande av en tidigare-läggning av avgasrening för dieselfordon, säger miljöministern. Det är ungefär det besked som vi alltid får, innan besluten fattas i riksdagen. Sedan när besluten väl är fattade, visar det sig att det mycket väl går att genomföra

förbättringar. Jag tycker att den diskussion som vi hade om den katalytiska reningen av bensindrivna fordon visar detta. Möjligheter fanns, och man hade alltså kunnat genomföra den frivilligt tidigare.

Sedan är det så, miljöministern, att jag här talar om frivillighet, inte om ett obligatorium, som vi i och för sig har fört fram i våra motioner.

Sedan talar miljöministern om de åtgärder som måste vidtas på västkusten. Det är bra att de vidtas. Det är faktiskt så att riksdagen har fått gå längre än de förslag som ministern lade fram. Det gäller både forskning beträffande havsföroreningar och forskningen kring fiskefrågorna på västkusten. Därför är det bra att riksdagen är pådrivande också på detta område.

När det gäller frågan om att vidta ytterligare åtgärder, exempelvis att förklara vissa områden som särskilda miljöskyddsområden, säger miljöministern nu att hon inte skall tveka att använda den möjligheten. Jag tycker det är bra att det i beredskapen finns med möjligheten att sätta in extra åtgärder. Jag tror nämligen att de åtgärder som miljöministern har redovisat hittills inte är tillräckliga för att uppnå den tillfredsställande situation som vi vill få på västkusten.

Anf. 32 RUNE EVENSSON (s):

Fru talman! Västsverige är ett område där försurningen av mark och vatten har gått längst. Ett inslag i kampen för att förbättra detta skulle vara att skärpa kraven betydligt för de koncessionsförhandlingar som Birgitta Dahl sade förut skulle ske med raffinaderierna. Jag utgår från att man gör det.

När det sedan gällde hastigheten på vägarna anser jag att den har ökat markant under de senaste åren. Det finns många orsaker till det, bättre bilar och annat. Men bl.a. är det den ökade vägrenskörningen som gör att trafikanter som kör lagligt drivs undan av bakomvarande som absolut till varje pris skall förbi. På det sättet har rytmen i trafiken ökat kraftigt på senare år. Därför anser jag att det är mera realistiskt och riktigt att försöka leva upp till de gränser vi har än att gå ut och ytterligare sänka hastigheterna, något som ändå ingen följer. Det är alltså skärpt övervakning som jag tror får den bästa effekten.

Sedan skulle det vara roligt att höra Birgitta Dahls kommentar till det som jag förde fram när det gäller skärpta regler för gödselhanteringen inom det här området – om man skulle utvidga det som i dag gäller till att omfatta hela Älvsborgs län och Göteborgs och Bohus län t.ex.

Beträffande mitt uttalande när det gäller samarbete över gränserna så står det i miljöanalysen för Älvsborgs län att när det gäller sopförbränning är det inget större problem, eftersom det bara finns en anläggning kvar, i Borås, och den är på väg att avvecklas om några år. Men faktum är att alldeles utanför länsgränsen finns det en stor anläggning i Göteborg som heter Sävenäs. Den förhärskande vindriktningen är oftast sydvästlig, vilket betyder att det som släpps ut från denna sopförbränning sprids över stora delar av Älvsborgs län genom de höga skorstenar som finns på Sävenäs.

Det finns också en stor kolkraftanläggning i Göteborg. Även utsläppen från denna anläggning går ut över Älvsborgs län. Därför är det viktigt att samarbete sker över länsgränserna, för som jag sade föroreningarna följer inte alltid länsgränser. Därför är det viktigt att man tar tag i dessa frågor och

följer upp dem ordentligt. Det skulle man klara genom att man hade en organisation över länsgränserna.

Anf. 33 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! När det gäller dessa frågor är det mycket viktigt att ligga steget före i planeringen, så att man på miljösidan lyckas betydligt bättre än vad man gör på den andra biten. Jag tycker att man har misslyckats när det gäller järnvägssatsningarna. Vi har en livlig diskussion om den trafikfarliga vägen mellan Borås och Göteborg exempelvis. Tyvärr går försöken att få i gång järnvägen inte vidare bra. Den diskussionen är väldigt trög. Där borde man verkligen satsa, så att man innan man gör vägen så mycket bättre ser till att fler och fler lär sig att ta taget. Då har man ju åstadkommit någonting när det gäller miljösituationen.

Miljöministern undvek att över huvud taget nämna något om försurade brunnar och försurade vatten. Jag tycker det är litet sorgligt, för det är faktiskt det som ligger människorna väldigt nära, eftersom de skall dricka det här vattnet. Det hade varit önskvärt att vi hade fått i gång ett bra system, där man via kommunen kunde ansöka om att få bidrag. Att regeringen drog in pengar innebär att flera kommuner inte längre kommer att bidra till att åtgärda brunnarna. Det kommer att naturligtvis drabba människor. Vi vet inte vad det innebär för hälsorisker att dricka vatten som är försurat.

Anf. 34 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Det finns mycket i det förflutna som är otillräckligt när det gäller miljön. Det tror jag vi är överens om allihop. Det var ju för att vinna tid, åtskilliga år, som länsstyrelserna fick det här uppdraget att göra en ordentlig redovisning av situationen i länen. Det var för att vinna tid och driva på utvecklingen som vi också har satt i gång de här regionala projekten. Jag är övertygad om, fru talman, att det kommer att visa sig att vi tjänar in åtskilliga år genom de pionjärinsatser som görs här och genom den insats som länsstyrelserna nu har gjort för att redovisa situationen i sina län och vilka områden de behöver göra något åt, för det ser olika ut i olika delar av Sverige.

Vi har dessutom det särskilda programmet mot havsföroreningar och luftföroreningar som nu successivt skärps med ungefär tre års mellanrum. Jag tycker att vi skall unna oss att erkänna att vi äntligen har fått fart på ett miljöarbete, som tidigare har gått för långsamt. Det är väldigt bra att ha sakligt underlag och veta exakt vad som behöver göras i olika delar av landet och var resurserna behöver koncentreras.

Jag tror att man för t.ex. västra och södra Sverige skall komma fram till att man behöver ytterligare skärpa reglerna för gödselhanteringen och gå längre in i landet, eftersom tillrinningsområdet är större. Vi behöver även se på skogsvården med motsvarande utgångspunkt. Vi har redan förändrat synen när det gäller utdikningen och vill nu återställa våtmarkerna till de naturliga silar som de har varit för att skydda havet bl.a. från utsläpp från jord- och skogsbruket.

Vi behöver gå mycket längre än vi hittills har gjort när det gäller trafiksystemet. Det räcker inte i ett kortsiktigt perspektiv i de värst drabbade delarna av landet ens med laglydighet. Därför genomför vi en generell

hastighetsbegränsning under sommaren. Regeringen ser detta såsom en jätteskola för alla svenska bilister att lära sig köra ordentligt och försiktigt med omsorg om miljö och människoliv. Den oreda som i dag råder på vägarna är oacceptabel. Den visar en nonchalans mot medmänniskornas liv och miljön, som vi inte skall finna oss i. Jag tror att man också kommer att få se regionala hastighetsbegränsningar i de delar av landet där belastningen är störst. Det återstår att se vem som slutligen skall fatta beslutet. Jag anser att vi befinner oss i den situationen att vi måste tillgripa sådana åtgärder för att snabbt nå resultat.

Inom regeringskansliet pågår ett arbete när det gäller sura brunnar och försurat dricksvatten, och det ser ut som om livsmedelsverket kommer att få resurser för att hantera detta problem. Detta arbete måste inte alltid ha samma form som de har haft under några år tidigare. Det är alldeles uppenbart att detta problem är mycket stort i vissa delar av landet. Många kommuner bör sköta sitt vatten- och avloppssystem bättre. Här har skett försummelser, och kommunala insatser måste göras.

Det vore utmärkt med ett samarbete mellan länsstyrelserna över länsgränserna. Ett sådant här utredningsinstitut kan länsstyrelserna själva ta initiativ till och i så fall förmodligen få en effektivare resursanvändning. Länsstyrelserna får då råd med flera specialister än om de skall göra arbetet var för sig. I dessa län bor och lever människor tvärs över länsgränserna, så ett samarbete är högst befogat.

Slutligen vill jag säga till Lars Ernestam att problemet inte är riktigt detsamma med dieselfordonen som med den katalytiska reningen av bensindrivna bilar. Det finns ett faktiskt problem: Vad skall vi prioritera? Partikelutsläppen, kolväteutsläppen eller kväveoxidutsläppen? De teknologier som vi har i dag tillåter inte att vi minskar på det ena utan att det andra ökar. Det är det praktiska problemet. Vi har inte givit upp inför detta, utan naturvårdsverket arbetar på att utforma regler som går att hantera. Kan vi minska tidsmarginalerna, kommer vi att göra det. Jag tror att vi i de värst drabbade områdena, i storstäderna, kommer att behöva ta bort så många som möjligt av de dieseldrivna fordonen.

Anf. 35 VIOLA CLAESSION (vpk):

Fru talman! Jag beklagar att Birgitta Dahl inte med ett ord vill fortsätta att diskutera järnvägstrafiken. Min och många andras uppfattning är nämligen att man radikalt skulle kunna förbättra miljön genom att satsa mera på järnvägen. Det räcker inte, Marianne Samuelsson, att lära fler och fler att ta tåget. Det måste också finnas ett tåg som går och går relativt snabbt. Det måste finnas biljetter, som folk har råd att använda sig av. Detta är fullständigt självklart i dag. Mycket visar vad människorna tycker om olika kollektiva transportmedel och hur de vill ha dem. Därför är det litet märkligt att Birgitta Dahl så undviker frågan om järnvägstrafiken.

Vore det inte bättre, Birgitta Dahl, att snabbt och resolut ställa upp på vpk:s, miljöpartiets och centerns sida och satsa minst det fyrdubbla beloppet på järnvägen under den kommande tioårsperioden? Skulle inte detta leda till en bättre miljösituation i hela västra Sverige – och även i andra delar av landet?

Birgitta Dahl talade om att det egentligen är en jätteskola för landets bilister med den här satsningen som nu skall göras. Man ställer äntligen upp på vpk:s gamla krav på en sänkning av hastighetsgränserna. Eftersom det är en åtgärd som man snabbt kan använda sig av, måste den självfallet följas upp med en bättre kontroll. Om det blir en jätteskola för landets bilister, vill jag fråga: Är inte klassen i denna skola alldeles för stor, Birgitta Dahl? Antalet bilister är för många. Det håller på att bli kaos på våra vägar, och det problemet snuddade faktiskt Birgitta Dahl vid.

Vad skall man då göra åt detta kaos mer än att försöka styra bilisterna genom att sänka hastighetsgränserna och påbjuda katalytisk avgasrening? Finns det någonting annat att hoppas på från regeringen, när den nu tydligen inte vill satsa på järnvägen?

Birgitta Dahl nämnde tidigare att man i internationella sammanhang nu diskuterar ett forskningssamarbete. Det handlar om att utveckla ett rent trafiksystem. Det skulle vara ett av de viktigaste forskningsområdena. Hon sade också att hon företrädde det officiella Sverige och inte sig själv. Men i internationella sammanhang reste Kjell-Olof Feldt till OECD:s ministermöte såsom Sveriges representant både 1984 och 1985. Han propagerade då för att Scandinavian Link skulle byggas i Sverige. Regeringen har även tillåtit byggandet av motorvägen i Bohuslän med de konsekvenser detta kommer att få. Däremot har Bohusbanan, västkustbanan, banan Borås-Varberg samt banan Borås-Herrljunga-Uddevalle inte fått några pengar. Vad vill Birgitta Dahl göra åt detta?

Förste vice talmannen anmälde att Marianne Samuelsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 36 ELISABET FRANZÉN (mp):

Fru talman! Jag kan inte låta bli att kommentera Birgitta Dahls tal om att man vinner tid genom att länsstyrelserna gör sammanställningar om miljösituationen. Birgitta Dahl antydde att miljöåtgärderna då kommer snabbare. Jag har snarare fått den uppfattningen att när regeringen tillsätter utredningar och gör sammanställningar är det för att vinna tid åt dem som smutsar ner miljön. Först när industrin har lyckats utveckla batterier som är icke-alkaliska, förbjuder regeringen alkaliska batterier. Förbudet kommer inte före industrin.

Den katalytiska avgasreningen kom mycket sent till Sverige. Svenska bilföretag har i flera år exporterat bilar med katalysatorer till andra länder, t.ex. USA. En bekant till mig berättade följande.

Han hade arbetat i USA i fyra år och kom tillbaka till Sverige med sin Saab, tillverkad i Sverige. Han hade tagit bort själva katalysatorn, eftersom han visste att det inte fanns oblyad bensin i Sverige. Hos Svensk Bilprovning trodde man att instrumenten var felaktiga. T.o.m. utan katalysator hade bilen så rena avgaser. Den uppfyllde de krav som man ställde i USA, men som man inte kunde ställa i Sverige på de svenska bilfabrikanterna. Då har den svenska regeringen inte vunnit tid åt miljön utan åt bilfabrikanterna.

Jag vill också tala om järnvägen kontra flyg- och lastbilstrafik. Här utreder man och vinner tid åt dem som vill lägga över än mer godstrafik på landsväg

och dem som vill öka flygets andel av transportarbetet. Man utreder och man utreder, men man investerar endast i ringa grad i en utbyggnad av järnvägen. Man vinner tid åt den som inte värnar om miljön.

Tänk om vi i Sverige kunde vidta radikala åtgärder. Jag kan ta ett exempel från Japan, när japanerna började bli medvetna om att man behöver en ren miljö för att kunna överleva. Utanför Tokyo på vägen mot de berg där man kan åka skidor låg en gång i tiden en kemisk industri, ungefär tre kilometer lång. Den blev ålagd att rena enligt vissa normer. Denna industri ansåg sig emellertid vara den enda och dominerande arbetsgivaren i området och struntade i reningen.

Så kom den dag då företagets respittid gick ut. Inom industrin kände man sig ganska säker i sin starka ställning. Vad hände? Jo, polis kom dit och stängde fabriken. 9 000 arbetare blev arbetslösa. Japanerna vågade alltså göra detta ingrepp. Efter denna händelse vågar inte andra företag ta denna risk utan inför rening. Jag skulle önska att den svenska regeringen hade samma mod att vidta åtgärder. Då skulle också industrin skynda på betydligt snabbare än i dag.

Anf. 37 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Elisabet Franzéns vilseledande inlägg får inte stå oemotsagt. Först och främst har länsstyrelsernas redovisningar givit oss ett fullständigt unikt material, som inte fanns tidigare och som kan läggas till grund för radikalt skärpta åtgärder, anpassade till förhållandena i resp. län. Man har mobiliserat kunskaper på ett sätt som inte har skett tidigare.

När det gäller miljöprojekt kan jag peka på ett pionjärarbete som har utförts i flera fall och som innebär att man har utvecklat metoder för att kunna lägga fast skärpta gränser, som vi inte tidigare har haft. Man har t.ex. i ett miljöprojekt i Göteborg utvecklat metoder för att mäta kolväteutsläppen. För det första har man avslöjat att utsläppen är mycket större än raffinaderier och industrier tidigare har sagt. För det andra kan undersökningarna läggas till grund för skärpta krav och kontrollsystem, som vi tidigare inte har haft tillgång till.

När det gäller Dalälven pågår just nu längs efter Dalälvens lopp en systematisk omprövning och skärpning av alla givna tillstånd till både industriell verksamhet och annan verksamhet, inkl. många kommuners avloppssystem.

Beträffande vissa industrier och industribranscher har vi generellt skärpt kraven och tillämpar dessa skärpta krav i ställningstagandet i enskilda anläggningar. Det intressanta är att många av regeringens beslut har fattats under industrins hot om nedläggningar. Det skedde t.ex. när det gäller Skoghallsverken, som jag nämnde tidigare. Men inte i något enda fall har det skett någon nedläggning, utan industrin har uppfyllt de nya och hårdare kraven.

Man kan givetvis diskutera om inte Sverige kunde ha fattat beslut om avgasrening tidigare. Vi fattade dock beslutet tidigare än något annat land i Europa men senare än Japan och USA. Det som skiljer oss från USA är att vi har ett effektivt kontrollsystem för hur reningen fungerar. Det har man inte i USA, och det innebär att effekterna av vårt beslut är mycket mer betydande.

Förste vice talmannen anmälde att Viola Claesson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 38 ELISABET FRANZÉN (mp):

Fru talman! Birgitta Dahl kallar mitt inlägg vilseledande, men hon angav inte på vilken punkt.

Jag har inte förnekat att de utredningar som görs är till nytta. De skall göras. Men behöver regeringen, samtidigt som utredningarna pågår, besluta – mot Göteborgs kommuns vilja – att Säröleden skall byggas om till motorväg? Göteborgs kommun ville ha en kollektivfil och öka kollektivtrafiken i stället. Är det verkligen rimligt att lägga ner miljarder på en motorvägsbit på ett par mil samtidigt som dessa utredningar pågår? Det är motstridande åtgärder.

Miljöprojekt Göteborg hör vi ofta mycket skryt om. Jag har fått uppgiften att det endast är tack vare hängivna medarbetare i miljöprojektet som det blivit någonting av. Från början hade regeringen bara anslagit pengar till löner och kontor. När man ville ha pengar till utgifter av annat slag, t.ex. konsulter, fick man svaret att om man hade några utgifter kunde man väl skicka kvittona till regeringen. Detta har jag visserligen hört i andra hand; men jag har också hört att medarbetare hotat med att säga upp sig för att kunna få resurser att utveckla de metoder med hjälp av konsulter och annat som i dag presenteras och som är resultatet av ett utmärkt arbete där nere.

Men vi göteborgare har absolut fått intrycket att det egentligen inte var meningen att det skulle komma ut så mycket mer än ett propagandajippo.

Anf. 39 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Det blir värre och värre när Elisabet Franzén talar.

Miljöprojektet i Göteborg har fått mycket betydande anslag i flera olika omgångar för den typen av insatser som Elisabet Franzén nämner. Det har lett till att man kunnat lägga fram pionjärförslag på en rad områden.

Regeringen förutsätter dock att projektet först redovisar en arbetsplan innan regeringen ger medel för särskilda insatser. Man har jobbat mycket kort tid, och jag vill gärna betyga att många insatser varit både ideella och skickliga.

Poängen med miljöprojektet är att vi handplockar personer som går litet utöver det vanliga och som skall hjälpa till att få fart på utvecklingen och mobilisera de resurser som finns. Miljöprojektet har fått de anslag det behövt för högst betydande konsultinsatser.

Förste vice talmannen anmälde att Elisabet Franzén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 40 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Per Stenmarck har frågat mig hur jag ser på problemen med erosionsskadorna på de skånska stränderna, om det pågående Östersjösamarbetet har lett till något resultat samt på vilket sätt som regeringen kan stödja arbetet med att komma till rätta med erosionsskadorna.

Jag besvarade en liknande interpellation av Per Stenmarck måndagen den 30 maj 1988. Jag vill nu liksom då framhålla att jag naturligtvis ser allvarligt på de problem med erosionsskador som förekommer utmed bl.a. den skånska kusten.

En viktig utgångspunkt när det gäller möjligheterna att komma till rätta med erosionsproblemen är att den ständigt pågående förändringen av strandlinjen måste ses som ett led i naturens egna processer. Jag tänker då på havsströmmarnas inverkan och på den landsänkning som pågår sedan den senaste istiden.

Mänsklig planering och verksamhet måste anpassas till naturens villkor. Det betyder bl.a. att utsläppen av föroreningar måste minskas radikalt både globalt, regionalt och lokalt. Det är bakgrunden till regeringens ansträngningar både internationellt och här hemma att komma till rätta med klimatförändring, försurning och havsföroreningar. Det är också skälet till de hårda miljökrav som nu ställts på bl.a. industrier, jordbruk, fordon och energianläggningar.

Också när det gäller planeringen av markanvändningen måste samhällsutbyggnaden anpassas till de ramar som naturen ger. Det arbete med översiktsplaner enligt plan- och bygglagen som nu pågår i landets kommuner är därför av mycket stor vikt. Enligt vad jag har fått veta har de berörda kommunerna behandlat erosionsfrågan i ett gemensamt utredningsarbete.

När det gäller de tekniska förutsättningarna att skydda mark, byggnader och anläggningar mot erosionens inverkan pågår forsknings- och utvecklingsarbete vid bl.a. Lunds universitet. Detta arbete sker i samarbete med de berörda kommunerna.

Vad gäller Östersjösamarbetet har det av skäl som alla kan förstå varit nödvändigt att koncentrera arbetet på de föroreningar som är följden av människans verksamhet. Jag ser det emellertid som naturligt att Östersjöns strandstater utbyter erfarenheter om erosionens inverkan och om tekniska lösningar för att lindra effekterna av denna process.

Anf. 41 PER STENMARCK (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka miljöministern för svaret på min interpellation. Jag konstaterar att miljöministern ser allvarligt på problemet, men att egentligen inte särskilt mycket har hänt sedan vår debatt i fjol, för att möta de skador som erosionen orsakar.

Det finns på sitt sätt en ganska ödesmättad bakgrund till den här frågan. När havsvattnets nivå stiger samtidigt som landmassan sjunker, så är det ett axiom att havet brer ut sig på landets bekostnad.

I en sådan utvecklingsprocess, som kanske både är en naturlig del av

naturens förlopp och samtidigt någonting som vi människor på olika sätt satt i gång, står vi till stora delar maktlösa.

Det problem som jag här tagit upp, och som jag också förde fram i en interpellation för ett år sedan, berör de erosionsskador som i allt större utsträckning drabbar våra stränder, och som innebär att sanden försvinner.

Från ett år till ett annat kan det ofta vara en långsam och omärklig process, men över en historisk tidsperiod av några sekel kan det i många fall röra sig om hundratals meter.

Till icke oväsentlig del är detta ett globalt problem. Många länder runt i vår omvärld är drabbade. Många åtgärder har också vidtagits med blandat resultat.

I Norden kan vi på flera ställen se en fortgående förstörelse av kusterna. Det gäller framför allt vid Jyllands väststränder i Danmark och längs södra och västra Skåne.

I Skåne är stora delar av sydkusten utsatt för en kontinuerlig erosion sedan många år tillbaka.

Stränderna har minskat kraftigt, vilket har drabbat ett antal kustkommuner. Hårdast drabbad är sannolikt Ystad. Men gemensamt kan sägas att samtliga kustkommuner från Ystad i söder till Ängelholm i nordväst på något sätt har drabbats.

Låt mig få kommentera några punkter i miljöministerns svar. Jag vill gärna understryka att jag tror att detta i sak i många avseenden är helt korrekt.

Miljöministern säger bl.a. att erosionsskador är "ett led i naturens egna processer". Det är säkert till stora delar riktigt. Därför är naturligtvis alla ansträngningar för att komma till rätta med klimatförändring, försurning och havsförorening, som nämns i svaret, viktiga.

När miljöministern i sitt svar talar om just sådana åtgärder som människan vidtagit och som kan vara skadliga för naturen så vill jag fråga:

Varför kan inte regeringen, inom ramen för dessa ansträngningar, också ta initiativ till ett stopp för den sandsugningsaktivitet, som fortfarande bedrivs? Eller är det detta som avses med orden i miljöministerns svar om att planeringen av markanvändningen måste "anpassas till de ramar som naturen ger"?

Samtidigt som miljöministern hänvisar till en rad förebyggande åtgärder krävs det oundvikligen också krafttag för att åtminstone i någon mån reparera de uppkomna skadorna.

Det var anledningen till min fråga om på vilket sätt regeringen kan tänka sig att stödja arbetet med att komma till rätta med erosionsskadorna. Jag kan dess värre inte finna att miljöministern har gett något svar på denna fråga.

Redan i sitt svar för ett år sedan så förklarade Birgitta Dahl, att i Östersjösamarbetet ingår "alla frågor av betydelse för miljön". I sitt svar i dag hänvisar miljöministern till att det varit nödvändigt att koncentrera arbetet på föroreningar förorsakade av människans verksamhet.

Jag har förståelse för denna prioritering, men hoppas att jag tolkat miljöministern rätt, att även den typ av problem som jag här tagit upp så småningom kommer att diskuteras.

Jag nämnde tidigare att även Danmark på en del håll är hårt drabbat av erosionsskador. Låt mig få avsluta med att fråga: Har några diskussioner

förts med den danska regeringen för att om möjligt göra gemensamma ansträngningar i frågan?

Prot. 1988/89:118
22 maj 1989

*Om erosions-skadorna
på vissa skånska kust-
avsnitt*

Anf. 42 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Får jag först ytterligare kommentera varför det senaste året varit ett unikt år när det gäller våra hav och samarbetet med grannarna runt Östersjön och Nordsjön. Det behövs inga överord för att förklara det med den dramatik vi upplevt med algblooming och säldöd och andra förskräckande rapporter om den pågående förstörelsen av våra närmaste hav. Jag tror Per Stenmarck är ense med mig om att vi fått lov att göra extraordinära ansträngningar under det senaste året. Tyvärr finns det andra frågor som vi då inte hunnit ägna så mycket tid som de förtjänat. Det gäller samarbetet inom Helsingforskommissionen, samarbetet runt Nordsjön och samarbetet bilateralt med våra grannar. Vi har varit helt och hållet upptagna med att försöka få bättre insatser mot de från land och luft kommande föroreningarna till våra hav.

Vi har också arbetat fram ett särskilt nordiskt program mot havsföroreningar.

Jag kommer dock i det fortsatta arbetet naturligtvis att se till att också dessa frågor berörs, i all synnerhet som det faktiskt i ett regionalt perspektiv – om man vill uttrycka det litet enkelt, men lättbegripligt – rör sig om samma sandmängder som förflyttas av strömmar och havsvatten från olika delar av kustlinjen till andra, och ibland ut i havsområdet.

Självfallet krävs samarbete även här, men jag tror inte vi kommer ifrån att havsströmmarna har sin gång. Vi kan minska klimatpåverkan, och det anstränger vi oss för att göra så mycket som möjligt för att minska höjningen av havsytan, men jag tror inte man kan stoppa havsströmmarna. Det tror jag inte heller Per Stenmarck vill.

Insatser för att komma till rätta med dessa problem måste också kombineras med insatser i de berörda kommunerna och länen för att anpassa samhällsplaneringen till det som trots allt är naturens gång.

Vi har sådana problem också längs några av våra älvar, t.ex. Dalälven och Torne älv.

Jag har här i min hand en undersökning som gjorts av professor John Norrman vid naturgeografiska institutionen vid Uppsala universitet om just dessa områden. Han säger att den praktiska lärdom som kan dras av vad som hänt vid Äsper är att mark inom gränserna för en havsstrands variationer ej bör utnyttjas som tomtmark eller för permanenta byggnationer i någon form.

Det är mot bakgrunden av denna sorts konstateranden som jag påpekar i mitt interpellationssvar att kommunernas pågående arbete med översiktsplaner enligt den nya plan- och bygglagen är mycket viktigt. Då bör man beakta dessa förhållanden för att undvika att tomtmark och byggnader akut utsätts för följderna av stranderosionen.

Samtidigt kan man ju vinna att en större del av våra stränder är fria för allmän och gemensam användning.

Anf. 43 PER STENMARCK (m):

Fru talman! Jag nämnde även inledningsvis att jag har all förståelse för den prioritering som var nödvändig under föregående år. Vad som inträffade då var förhoppningsvis extraordinärt och skall inte behöva inträffa igen.

Jag har också märkt den precisering som miljöministern gjorde i sin komplettering här, att det gäller även de bilaterala kontakterna. Jag tolkar det som att det finns förutsättningar för en diskussion även inom det ämne jag här nämner när det gäller förbindelserna med Danmark. Jag är tacksam för de preciseringar vi fått.

När det gäller vad de enskilda kommunerna kan göra är det naturligtvis självklart att det är där merparten av detta arbete måste göras. Det är ett arbete som i allra högsta grad har gjorts redan tidigare. Ett antal av de berörda kommunerna har avsänt ett brev, som också är undertecknat av landshövdingen i Malmöhus län, till regeringen. Man redogör där för det arbete som har utförts; stora insatser som också kostat mycket pengar. Enbart i Ystads kommun räknar man med att kostnaderna hittills har uppgått till 5–10 milj. kr., och i Skurups kommun – som är en liten kommun – talas det om kostnader på bortemot 1 milj. kr. I Trelleborgs kommun räknar man med planerade kostnader på ca 3 milj. kr., och i Vellinge kommun har man lagt ned 3–4 milj. kr., och man räknar med ytterligare ca 9 milj. kr. Det rör sig hittills om utgifter i storleksordningen 9–15 milj. kr. och man planerar utgifter på 30–35 milj. kr. Det är för dessa kommuner fråga om mycket pengar.

Jag tycker att man i det här sammanhanget måste fundera på om det inte också finns ett riksintresse av förebyggande åtgärder men också för forskningsinsatser. Miljöministern får väl så småningom redovisa hur hon ser på den frågan för de berörda kommunerna, eftersom de har begärt att få träffa regeringsrepresentanter och höra deras syn oå detta.

Låt mig klargöra den fråga jag ställde inledningsvis. På vilket sätt skulle regeringen kunna tänka sig att stödja arbetet med att bota dessa skador och bryta den ständigt negativa utvecklingen? På vilket sätt kan regeringen tänka sig stödja en mer aktiv forskning på det här området?

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1988/89:235 om prövningen av asylansökningar från tortyrhotade flyktingar

Anf. 44 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Fru talman! Mot bakgrund av några enskilda ärenden har Maria Leissner fråga mig följande: Är invandrarministern beredd att upprepa uttalanden från propositionen 1985/86:17 om att en person som riskerar att utsättas för tortyr inte skall utvisas? Anser invandrarministern att regeringen till fullo följer åtagandena i tortyrkonventionen i sin praktiska politik? Finns det några undantag från huvudregeln att bevilja uppehållstillstånd för personer som riskerar tortyr, och vilka är dessa i så fall? Anser invandrarministern att dokumenterad tortyr i hemlandet, under i princip oförändrade politiska

förhållanden, inte innebär grundad anledning att tro att den asylsökande utsätts för tortyr igen vid hemkomsten?

Med anledning av frågorna vill jag svara följande.

I proposition 1985/86:17 om godkännande av FN-konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, konstaterar föredragande statsrådet (s. 12) att åtagandena i artikel 3 i konventionen är uppfyllda genom reglerna om asylrätt i 3 och 6 §§ utlänningslagen (1980:376), som hindrar att utvisning sker i de fall där man vid prövning av ett konkret ärende finner att det föreligger fara för att en person skall utsättas för tortyr om han utvisas. Reglerna om asylrätt är oförändrade. Mitt svar på Maria Leissners första fråga blir därför att åtagandena kvarstår.

Svaret på den andra frågan är ja!

Beträffande den tredje frågan, om det finns några undantag från huvudregeln att bevilja uppehållstillstånd för personer som riskerar tortyr, är svaret i princip nej. Av 78 § andra stycket jämfört med 77 § utlänningslagen framgår emellertid, att om en utlänning i eller utom riket har bedrivit verksamhet som har inneburit fara för rikets säkerhet, och det finns anledning att anta att han skulle fortsätta sådan verksamhet här, får han sändas till ett land där han riskerar politisk förföljelse om han inte kan sändas till något annat land. Lagtexten åsyftar emellertid ett fall som är så extremt att regeringen ännu inte, mig veterligt, haft anledning att tillämpa stadgandet.

Därefter övergår jag till att besvara den fjärde frågan. Bedömningen av faran för att utsättas för tortyr måste göras i varje enskilt fall efter sedvanlig noggrann prövning. Om det i ett ärende dokumenteras att myndigheterna i den asylsökandes hemland utsatt sökanden för tortyr, tyder detta på att det förekommer allvarlig förföljelse. Den som riskerar sådan förföljelse får, i enlighet med den svenska lagstiftningen, uppehållstillstånd i Sverige.

Avslutningsvis vill jag bemöta ett påstående från Maria Leissner, enligt vilket regeringen utvecklat en praxis som förefaller stå i motsatsställning till FN:s konvention mot tortyr m.m. Till stöd för sin uppfattning åberopar hon att det genom en rad fall har dokumenterats att beslut fattas om utvisningar av asylsökande, trots att de utsatts för tortyr och att det förelegat risk för tortyr vid återkomsten. Det torde visserligen ha framgått av de svar som jag just lämnat, men för att undanröja eventuella oklarheter, vill jag än en gång göra klart, att den som löper risk för att utsättas för tortyr av myndigheterna i sitt hemland, eller i ett annat land, som vederbörande riskerar att bli sänd till, givetvis har rätt till asyl i Sverige. Detta är den praxis som regeringen tillämpar.

Anf. 45 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Jag vill tacka invandrarministern för svaret på min interpellation. Det är ett klart och tydligt svar, vilket är behövligt och välgörande, och det kan kanske ha sin betydelse vid framtida bedömningar av tortyrskadade flyktingars asylansökningar. Det är helt klart att de av invandrarministern här redovisade principerna inte alltid har kommit att tillämpas.

Några fall som särskilt uppmärksammats i massmedia bär vittnesbörd om detta. Sohél Rahman från Bangladesh fick höra att man visserligen trodde på

hans berättelse, men att tortyren inte varit tillräckligt långvarig för att han skulle kunna få stanna. Han deltog i en demonstration i Dacca och arresterades i samband med den. Under två och ett halvt dygn satt han i arrest på polishuset. Poliserna tvingade i honom litervis med vatten med hjälp av en plastslang placerad i strupen, för att därpå trycka med en stövelklack på hans mage, s.k. vattensprutning. Några år senare uppsöktes han av två okända män som misshandlade honom och som sedan släppte honom efter två dagar under villkor att han lämnade det parti han var medlem av, Baksalpartiet. Ett halvt år senare, när han i sitt arbete som pressfotograf stod vid sidan av ett demonstrationståg för att fotografera, kom tre män i en bil. De stannade under sken av att vilja fråga honom något, hällde en liter fotogen över Soheli och tände på.

När Soheli kom till Sverige fick han höra att han inte löpte någon allvarligare risk om han återvände till Bangladesh, vilket också regeringen senare instämde i.

Sami Itani, palestinier från Libanon, tillhörde en organisation i Libanon som hjälpte palestinier och som därför var naturliga fiender till Amalmilisen. Han tillfångatogs av Amal våren 1985 och tvingades att leva flera dagar i ett källarum tillsammans med ett tjugotal andra utan vatten och utan toalett. Han togs efter tre dagar upp till förhör, utfrågades, och blev slagen med käpp på fotsulor, kropp och huvud, och han fick tänder utslagna. Denna procedur upprepades två gånger under några dagar. Vid ett av dessa tillfällen blev Sami skenavrättad. Han bars slutligen ner till källaren utan att kunna stå eller gå.

Samis familj kunde på olika vägar befria honom. De tog honom till läkare och köpte biljett till Sverige för att få ut honom ur landet. Den direkta anledningen till att man ville hjälpa honom att fly var att den man som fått honom frisläppt sagt till pappan: Nästa gång kan jag inte hjälpa honom. Han måste lämna Libanon om han vill överleva.

När Sami sedan kom till Sverige fick han under ansökans behandling från ansvarig myndighet höra att tortyr inte ger automatisk rätt till bosättning i det här landet. Sami blev sedermera utvisad och, så vitt man vet, lever han underjordiskt och har en fullständigt osäker tillvaro.

Det finns andra berättelser som jag inte kommer att ta upp kammarens tid med att referera. Men jag vill särskilt peka på en grupp som är utsatt för tortyr, nämligen kurder från Turkiet. Att tortyr är regel vid förhör bekräftas av Amnesty International och av lokala turkiska organisationer för mänskliga rättigheter och av advokater i Turkiet. Vi vet att det förekommer en rad olika, relativt avancerade, tortyrmetoder. Vissa av dem lämnar märken, men andra gör det inte.

Det förekommer tyvärr att kurder från Turkiet blir utvisade, trots att de varit utsatta för tortyr i samband med förhör och trots att de uppenbart kan riskera att utsättas för detta när de återvänder.

Invandrarministerns principer så som de redovisas i interpellationssvaret står i en bjärt kontrast till några av de fall som jag har berättat om och tyvärr också till vissa andra.

Det finns naturligtvis många problem förknippade med tortyrskador. Flyktingar berättar om sina erfarenheter för sent. Det kan också vara så att

skadorna är svåra att dokumentera. Viss tortyr lämnar inga märken utom i själen. Men när skadorna är dokumenterade, och när det är troligt att det förekommer tortyr i flyktingens hemland, och när berättelsen finns med i handlingarna och kan beaktas av myndigheterna, hur kan man då besluta om utvisning och fortfarande hävda att de av invandrarministern redovisade principerna gäller?

Det finns kanske ett svar. Det är möjligtvis detta att en så klar syn på att tortyrskador innebär ett bevis på allvarlig förföljelse – som invandrarministern gav i sitt svar – tidigare inte har redovisats. Jag vill särskilt tacka för det förtydligandet från Maj-Lis Lööv.

För säkerhets skull vill jag till sist fråga invandrarministern om hennes bedömning av tortyrens långvarighet och hur det påverkar bedömningen av asylansökan. Anita Klum, generalsekreterare i Svenska Amnesty, och Jesus Alcala, jurist i Amnesty, skrev i anledning av fallet Sohel en artikel där de ställde frågan: Hur kommer det sig att regeringen inte omedelbart ingriper mot en myndighets absurda tolkning av bindande internationella normer? De reagerade bl. a. på att invandrarverket uppenbarligen infört en gradering av tortyr. Kortvarig tortyr räckte enligt en tjänsteman på verket inte som grund för att få stanna i Sverige. Jag skulle vilja höra om invandrarministern delar denna tjänstemans syn.

Anf. 46 BERITH ERIKSSON (vpk):

Fru talman! Turkiet har naturligtvis anpassat sig till de konventioner mot tortyr som landet har undertecknat. Men den anpassningen består i att man har utformat tortyren på ett sätt som inte skall ge synliga skador, t.ex. elchock, iskallt vatten under högt tryck, slag under fotsulorna och annan mycket grym behandling. Hur dokumenterar man då sin tortyr så att man blir trodd?

Jag vill även ställa några ytterligare frågor till invandrarministern. Anser invandrarministern att den turkiska regimen uppfyller det mest elementära kravet i vad gäller mänskliga rättigheter för kurder? Anser invandrarministern att ett folk på tio miljoner har rätt att hävda sin etniska existens? Anser invandrarministern att kurderna i den situation som de befinner sig i även har rätt att kämpa för den rättigheten?

Eftersom så många av de asylansökningar som jag har tittat på och som har fått avslag är från kurder som kommer från staden Konya, skulle jag vilja veta vad invandrarministern vet om staden Konya och de speciella förhållanden som råder för kurderna där?

Anf. 47 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Fru talman! Jag börjar bakifrån med Berith Eriksson. Jag erinrar mig att vi har diskuterat dessa frågor i kammaren tidigare. Interpellationen handlar om principerna för tortyrhotade flyktingar och asylansökningar över huvud taget. Att ge sig in och diskutera Turkiet speciellt är litet utanför ämnet för denna interpellation. Men jag har många gånger hävdat att det finns mycket som man kan ifrågasätta när det gäller mänskliga rättigheter och framför allt mänskliga rättigheter för kurderna i Turkiet. Det är en av anledningarna till att bl. a. många kurder från Turkiet har beviljats uppehållstillstånd i Sverige.

Låt mig sedan gå över till Maria Leissner. Hon fortsätter det principiella resonemanget. Maria Leissner gör det på ett sådant sätt att hon antingen mot bättre vetande – vilket jag inte tror – tar upp enskilda ärenden som vi inte kan diskutera, eller kanske i själva verket utnyttjar det faktum att hon vet att jag inte har någon möjlighet att kommentera, ifrågasätta eller komplettera de uppgifter i de enskilda ärendena som Maria Leissner har givit.

Jag är glad om Maria Leissner tyckte att det var ett viktigt förtydligande. Jag har egentligen bara redogjort för vad som står i de lagar och konventioner som vi följer. Men för säkerhets skull, om det kan vara till ytterligare upplysning i denna debatt, kan jag tala om att i det förslag till ny utlänningslag som vi skall debattera om drygt en vecka i kammaren, föreskrivs det ett ovillkorligt hinder mot verkställighet till ett land om det finns grundad anledning att tro att utlänningen skulle vara i fara för dödsstraff, kroppsstraff eller tortyr. Detta är fråga om ett skydd som är mer långtgående än det som följer konventionen mot tortyr som vi har talat om. Det är alltså en skärpning även i förhållande till hur det ser ut i dag i vår lagstiftning.

Det är också utomordentligt svårt att kommentera enskilda uttalanden av tjänstemän i ett verk. Möjligtvis har det föresvävat tjänstemannen att två saker hör ihop eller också kan tjänstemannen ha blivit citerad på ett sätt som innebär att två saker har blandats ihop: det talas nämligen om att det måste föreligga intensitet i förföljandet. Men någon intensitet i fråga om tortyr är det aldrig tal om. Jag vet inte om det kan vara en sammanblandning av de två begreppen som har gett upphov uttalandet eller till tolkningen av uttalandet. Men jag har i varje fall här gjort klart vad som är regeringens princip.

Anf. 48 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Först vill jag säga till invandrarministern att det är litet svårt att tala om flyktingpolitik utan att nämna varför man tar upp ett eller annat generellt problem. Talar man om hur principerna för behandling av tortyrskadade flyktingar har kommit att utveckla sig, är det litet svårt att göra det utan att redovisa varför man har vissa ståndpunkter. Därför torde det vara nödvändigt att även i fortsättningen referera till olika händelser och enstaka personer, även om jag är fullständigt medveten om att vi inte kan diskutera just dessa personer i kammaren och varför de har fått avslag eller inte.

Men det intressanta som denna debatt handlar om är, hur det kan komma sig att det förekommer uttalanden och att det redovisas principer från handläggningen av asylansökningar, uttalanden och principer som går ut på att det t.ex. måste ha förekommit tortyr under en längre tid. Hur kan det komma sig att människor utvisas som har dokumenterade och inte ifrågasatta tortyrskador, när t.o.m. invandrarministern säger att henne veterligen något undantag inte har gjorts mot denna princip? Hur kan det komma sig att människor trots detta utvisas?

Det är naturligtvis mycket trevligt att ha ett bra och klart ställningstagande av den typ som vi har fått i interpellationssvaret i dag. Men vad jag verkligen hoppas på är att detta ställningstagande får ett genomslag i såväl regeringens politik som i invandrarverkets handläggning och att man kanske från

regeringens sida medverkar till att sprida litet ljus över sakernas tillstånd på olika nivåer i handläggningen.

Prot. 1988/89:118
22 maj 1989

*Om prövningen av
asylansökningar från
tortyrhotade flyktingar*

Anf. 49 BERITH ERIKSSON (vpk):

Fru talman! Om debatten skall bli meningsfull måste man naturligtvis referera till faktiska förhållanden. Jag har inte tagit upp enskilda fall. Jag tar däremot upp kurderna som folkgrupp, som asylsökande och i sammanhang där de riskerar tortyr, om de skickas tillbaka. Det är i detta sammanhang viktigt att vi tar ställning till de frågor jag ställde, eftersom de förhållanden jag tar upp är grunden till att asylsökande kurder kommer hit från Turkiet.

Det råder undantagstillstånd i turkiska Kurdistan. Kurdistan är starkt militariserat. Uppgiften för regeringen, guvernören, säkerhetspolisen och militären i detta område är att utrota PKK och all kurdisk etnisk och nationell kamp. Det räcker att göra som en kurdisk flicka gjorde nyligen. Under en lektion i sin skola hävdade hon att hon var kurd, att kurderna har ett eget språk, och en egen litteratur som är tusen år gammal. För detta sitter hon nu häktad och riskerar flera års fängelse. När dessa kurder kommer till vårt land och söker asyl är det mycket cyniskt att svara dem att vi inte kan sätta tilltro till deras berättelser.

Jag undrar: Varifrån får invandrarverket och regeringen de uppgifter som skall ligga till grund för deras bedömning av sanningshalten i dessa människors berättelser?

Anf. 50 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Fru talman! Jag kan egentligen bara till Berith Eriksson upprepa vad jag sade nyss, vad jag tidigare har sagt och vad mina företrädare har sagt många gånger: Vi erkänner kurdernas rätt att hävda sitt etniska ursprung och att de har rätt att kämpa för den saken också. Jag tycker faktiskt att vi i praktisk handling också i Sverige har visat att vi erkänner den rätten. Det faktum att vi har ett trots allt ganska ansevärt antal kurder från Turkiet i Sverige som har fått stanna här för att de kommit på dessa grunder visar detta. Men vi får också lov att vara överens om att vi fortsättningsvis skall hantera den lagstiftning vi har med enskild bedömning i varje ärende.

Får jag då fortsätta med det Maria Leissner och jag talar om och, som hon uttrycker det, sprida litet ljus över principerna. Jag vill peka på ännu en aspekt när vi diskuterar om tortyr. Jag har nämligen en känsla av att man blandar ihop tortyr med något annat ibland. Jag kan läsa högt ur artikel 1 i den tortyrkonvention som vi talar om:

”I denna konvention avses med begreppet tortyr varje handling genom vilken allvarlig smärta eller svårt lidande, fysiskt eller psykiskt, medvetet tillfogas någon antingen för sådana syften som att erhålla information eller en bekännelse av honom eller en tredje person, att straffa honom för en gärning som han eller en tredje person har begått eller misstänks ha begått eller att hota eller tvinga honom eller en tredje person eller också av något skäl som har sin grund i någon form av diskriminering under förutsättning att smärtan eller lidandet åsamkas av eller på anstiftan eller med samtycke eller medgivande av en offentlig tjänsteman eller någon annan person som handlar såsom företrädare för det allmänna.” Detta är viktigt att komma

ihåg. Vidare: "Tortyr innefattar inte smärta eller lidande som uppkommer enbart genom eller är förknippade med lagenliga sanktioner."

Jag tycker att man ibland inte har riktigt klart för sig vad som är tortyr. För att korrekt definieras som tortyr skall det vara smärta eller annat lidande som uppkommer i samband med myndighetsutövning.

Förste vice talmannen anmälde att Berith Eriksson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 51 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Med det sistnämnda ville invandrarministern motivera varför t.ex. palestinier från Libanon som blivit utsatta för svår tortyr inte beviljats uppehållstillstånd i Sverige. Det är möjligt att det stämmer med den lagstiftning som finns internationellt, att man inte skall kunna få stanna i Sverige om man inte har blivit torterad av en myndighetsperson, utan bara av Amalmilisen. Det är i så fall ett klagörande förtydligande. Det sprider väl ytterligare ljus över regeringens politik när det gäller inte minst palestinier från Libanon.

Avslutningsvis vill jag säga att det finns ett bekymmer med att debattera flyktingpolitik, och det är att invandrarministrar har en tendens att komma och gå. Därför vill jag inte heller ställa Maj-Lis Löw personligen till svars fullt ut för många av de fall där flyktingar trots dokumenterade tortyrskador har utvisats.

Man kan se interpellationssvaret som ett avstamp i en politik från regeringens sida som går ut på att klart och tydligt slå fast att Sverige följer tortyrkonventionen och att vi har för avsikt att också se till att alla berörda myndigheter har full information om detta. I Anita Klums och Jesus Alcalas artikel föreslås att man skall kosta på handläggarna en grundkurs i mänskliga rättigheter och studier av Amnestys årsrapport. Det kan möjligtvis också vara en tanke att fortsätta arbetet med.

Anf. 52 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Fru talman! Maria Leissner gör sin tolkning av vad jag ville motivera genom att läsa upp detta. Jag uppfattade det som att hela interpellationen handlade om huruvida Sverige följer de åtaganden som vi har, bl.a. mot bakgrund av tortyrkonventionen. Jag tycker ändå att vi skall vara på det klara med hur tortyr definieras och vad vi menar med tortyr, om vi nu hela tiden talar om tortyr. Jag vill inte på något vis ställa ut Maria Leissner i det avseendet. Hon är en kunnig debattör när det gäller dessa frågor. Men vi skulle kanske kunna hjälpas åt att sprida ljus i den allmänna debatten och med en interpellationsdebatt kanske också ge bidrag i folkbildningens tjänst. Det är därför jag tycker att det är viktigt att försöka undanröja mycket av de missförstånd jag ser, inte minst i massmedia.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 53 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Lars Leijonborg har – genom att föra fram tre exempel – önskat belysa konsekvenserna av det regelsystem som gäller för privatläkarvård och som enligt Leijonborg försvårar villkoren för den verksamheten. Han har mot denna bakgrund frågat om jag är beredd att medverka till en ändring av dessa regler.

De tre exemplen på konsekvenser av regelsystemet som tas upp är

att privatläkare inte kan genomföra operationer av något mer komplicerad natur, t.ex. åderbråcksoperationer,

att privatläkare inte får anlita vikarier, t.ex. för att själv utnyttja föräldraledighet samt

att privatläkare inte har rätt att ta ut förhöjd avgift när flera sjukdomar behandlas vid ett och samma besök.

Det är riktigt att privatläkarna inte kan få ersättning enligt läkarvårdstaxan för operationer av det slag Lars Leijonborg nämner. Motiven för denna begränsning av ersättningsmöjligheterna för privatläkare är flera. Läkarvård av mer komplicerat slag som det här är fråga om kräver speciella och dyrbara resurser i form av t.ex. lokaler, utrustning och inte minst personal.

Med hänsyn härtill har denna verksamhet i första hand och mot bakgrund av sjukvårdshuvudmannens ansvar för hälso- och sjukvården enligt hälso- och sjukvårdslagen kommit att bedrivas genom huvudmannens försorg. Jag är dock medveten om att privat sådan verksamhet förekommer på vissa håll i landet men anser att specialistvård av detta slag även i framtiden i första hand bör lämnas av sjukvårdshuvudmännen. Den privata verksamhet som ändå finns på området utgör dock ett värdefullt komplement till den offentliga vården. Jag vill också erinra om att Landstingsförbundet och Sveriges läkarförbund för en månad sedan träffade en överenskommelse angående vissa frågor om privatläkaretablering m.m. I överenskommelsen behandlas även denna fråga, varvid parterna betonar den möjlighet som ges i läkarvårdstaxan, att i de fall en sjukvårdshuvudman behöver komplettera sin verksamhet med kapacitet för någon specialistvårdsåtgärd som inte ersätts enligt läkarvårdstaxan kan detta lämpligen ske i form av vårdavtal mellan huvudmannen och läkaren. Jag ansluter mig till denna bedömning.

Lars Leijonborgs påstående att privatläkare inte får anlita vikarier, t.ex. för att själva utnyttja föräldraledighet, är korrekt endast när det gäller vikariat för del av en dag. Riksförsäkringsverket har skriftligen informerat försäkringskassor och privata vårdgivare om vad som kan utgöra godtagbara hinder vid beslut om tillfälliga vikariat. Bl.a. anges att de ledigheter som följer av lagen om allmän försäkring, t.ex. föräldraledighet, skall anses vara godtagbara hinder. Verket förordar därvid inte någon generell begränsning av vikariatets längd, utan detta får bedömas med hänsyn till orsaken till det godtagbara hindret. Vidare bör, enligt verket, vikariatet avse en sammanhängande period. I praktiken har dock detta inneburit att vikariat medgivits för lägst en hel dag. En vikariatsperiod bör också kunna delas upp i flera

kortare perioder, dock med endast en vikarie verksam per period. Enligt vad jag erfarit har frågan om deltidsvikariat diskuterats vid de nyligen avslutade överläggningarna mellan riksförsäkringsverket och Läkarförbundet om läkarvårdstaxans nivå från den 1 juli 1989. Även om parterna inte nu lyckades hitta en lösning, torde det finnas goda förutsättningar att lösa frågan vid nästa förhandlingstillfälle.

När det gäller det tredje påståendet, att privatläkare inte har rätt att ta ut förhöjd taxa när flera sjukdomar behandlas samtidigt, är detta helt i överensstämmelse med bestämmelserna i läkarvårdstaxan. Enligt vad Lars Leijonborg antyder skulle bestämmelsen ha tillkommit i syfte att förhindra eventuellt missbruk, eftersom det ibland kan vara svårt att kontrollera om patienten verkligen har behandlats för flera sjukdomar vid samma vårdbesök. Även om bestämmelsen har en sådan effekt är den i första hand motiverad av läkarvårdstaxans konstruktion. Enligt 7 § läkarvårdstaxan ingår i arvodet till läkare såväl undersökning av patienten som erforderlig behandling för visst slag av åtgärd. Ett införande av förhöjd avgift när flera sjukdomar behandlas samtidigt skulle kräva en utökning av taxan för de olika situationer som kan uppkomma då det skulle vara motiverat med förhöjd avgift. En sådan detaljreglering skulle förmodligen medföra tolknings- och tillämpningssvårigheter. Jag finner mot bakgrund härav att en utökning i detaljeringsgraden av läkarvårdstaxan inte är motiverad.

Anf. 54 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min interpellation. Man kan inte säga att de problem i sjukförsäkringen som jag har tagit upp beror på det s.k. Dagmarsystemet. I varje system med en kollektivt finansierad sjukvård, som också jag är anhängare av, måste det finnas vissa regler för hur medel från den gemensamma finansieringen skall betalas ut. Även om det systemet konstruerats från mer liberala utgångspunkter hade det säkert behövts t.ex. en övre gräns för ersättning per behandling.

Däremot är det uppenbart för mig när jag hör socialministerns svar att de problem som jag har tagit upp beror på att regeringen har den grundsyn som också kommer till uttryck i Dagmarsystemet. Denna grundsyn innebär för det första en skepsis mot sjukvård i privat regi. För det andra innebär denna grundsyn att det är genom politiska beslut snarare än genom patienternas egna val det skall avgöras vilken sjukvård som skall finnas tillgänglig. Mot detta står vår liberala grundsyn som innebär att vi välkomnar privata initiativ och slår vakt om det fria läkarvalets princip och i största möjliga utsträckning vill överlämna till patienterna att avgöra sjukvårdens utformning. Trots en del alibiformuleringar om att privat vård utgör ett värdefullt komplement, som också finns med i dagens svar, är det tydligt att regeringen har en negativ och njugg inställning till privatläkare.

För att se på de tre exempel som jag har tagit upp så konstaterar socialministern när det gäller privatläkares möjlighet att genomföra mer komplicerade operationer att den möjlighet som står till buds är att läkarna träffar s.k. vårdavtal med landstingen. I socialministerns och Landstingsförbundets värld är de här läkarna något som man kan ta till som nödutgång när

landstingen misslyckas med sitt ansvar att åstadkomma denna vård. Men för de läkare som berörs handlar det ofta om ganska stora investeringar. Och det innebär naturligtvis en mycket osäker tillvaro att göra sådana investeringar och anställa personal på sådana vårdavtal. Vi vet ju, vilket framgår av socialministerns formuleringar, att dessa avtal kan sägas upp så snart sjukvårdshuvudmannen tycker att han kan bedriva denna vård på egen hand. Vi kan ju då och då läsa om att privata läkare, nu senast gällde det Cityakuten i Stockholm, får besked om att de måste skära ned verksamheten. Jag tror att många människor i Sverige i dag tycker att det är egendomligt att myndigheterna i vårdkrisens Sverige hindrar människor, t.ex. privatläkare, som vill arbeta i vården att göra insatser. Jag undrar om socialministern i dag kanske har något begripligt svar på den enkla frågan.

Det andra exemplet som jag tog upp, som gäller möjligheten till sex timmars arbetsdag för privatläkare, berör relativt få individer. Det är ett ganska litet problem. Men trots allt har vi varit överens om att människor på den svenska arbetsmarknaden skall ha den här rättigheten. Varför skall då just denna grupp stå utanför? Socialministern hoppas på en lösning i nästa förhandlingsomgång mellan Läkarförbundet och riksförsäkringsverket. Men det är ju inte Läkarförbundet som hindrar en lösning av detta problem. Om statsrådet anser att det vore önskvärt med en lösning kunde statsrådet uppdra åt riksförsäkringsverket att gå motparten till mötes på denna punkt. Jag vill fråga Sven Hultström om regeringen är beredd att ge ett sådant uppdrag till riksförsäkringsverket.

Till sist vill jag ta upp frågan om två behandlingar samtidigt. Jag säger rent ut i min interpellation att det finns i diskussionen misstankar om missbruk. Vi vet ju att det i debatten har talats om taxeglidning, vilket är ett finare ord. Även statsrådet använder finare ord när han säger att det blir tolknings- och tillämpningssvårigheter med ett annat system. Jag tycker inte att vi behöver hymla på det sättet, utan det är klart att det är ett problem i detta sammanhang. Men jag tror att vanliga människor även i detta sammanhang anser att det är ganska egendomligt att en läkare kan få 500 kr., eller vilken nivå det nu kan handla om, om han behandlar mig för en åkomma i dag och sedan 500 kr. om han behandlar mig för en annan åkomma i morgon, men att han inte skall kunna få ut t.ex. 1 000 kr. om han behandlar båda åkommorna i dag. Jag anser att det finns kontrollinstanser. Om patienterna är missnöjda finns ansvarsnämnden. För de fall där man från försäkringssystemet tror att det förekommer missbruk finns det ett system med förtroendeläkare som skall göra kontroller. På den sista punkten måste jag fråga statsrådet om han har något att säga till dem som tycker att det är mycket egendomligt.

Anf. 55 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Lars Leijonborg säger att mycket av det som han uppfattar som hinder för privatläkarnas verksamhet beror på grundsynen i Dagmarssystemet och säger att regeringen utifrån den grundsyn som kommer till uttryck i Dagmarsystemet, om jag uppfattar honom rätt, skulle försöka hålla tillbaka privatvården. Han talar om negativism och njugghet.

Det är riktigt i och för sig att vi från den nuvarande regeringens sida har den allmänna inställningen att det är samhället som skall ha huvudansvaret och

svara för sjukvården i det här landet. Det uppfattar vi som en viktig princip. Det är inte bara socialdemokratin och regeringen som står bakom Dagmar-systemet, utan det är brett förankrat i riksdagen, med flera partier som varma anhängare och tillskyndare till Dagmaröverenskommelserna, under den tid som de har existerat. Det är klart att regeringen tar sin del av ansvaret för att det här systemet har kommit till, men vi är alltså inte ensamma. Systemet har stora fördelar, inte minst när det gäller att tillgodose önskemålen om en någorlunda rättvis läkarförsörjning över hela landet. Jag tror inte att man kan skylla på Dagmarsystemet att det finns vissa problem. Jag kan inte heller anse att problemen skulle vara så stora att man inte på ett eller annat sätt skulle kunna lösa dem.

Vi har emellertid valt att, utöver att samhället har huvudansvaret för sjukvården, decentralisera den. Landstingen har ett mycket långtgående ansvar för hur sjukvården fungerar. Därför tycker jag att det vore fel om jag som socialminister eller regeringen som sådan regeringen i alla avseenden gav landstingen detaljanvisningar om vad de skall träffa för överenskommelser av olika slag med andra parter inom sjukvården. Det får man diskutera på landstingsnivå och söka sig fram till de praktiska lösningar på vårdbehov som man från område till område och från fall till fall anser vara möjliga.

Som jag sade i interpellationssvaret kan man när det gäller operationer av olika slag träffa vårdavtal. Enligt avtal är det åtminstone två parter inblandade, och då kan man se till att inte den ena parten drabbas av några plötsliga förändringar. Det går att bygga in sådana klausuler i ett avtal. Jag kan inte finna att det skulle kunna utgöra ett hinder för att privatvården skall kunna vara det komplement som också regeringen har uttalat att den anser att den skall vara till den allmänna sjukvården, som ändå måste ha hand om huvuduppgiften.

Ser man på utvecklingen på senare år kan man konstatera att det inte heller är så att privatvården har kommit till någon strykclass, utan det har under ett antal år skett ökning av privatvårdens verksamhet när det gäller bl.a. antalet besök och konsultationer av olika slag. Det är alltså inte alls så att regeringen lägger hinder för den privata verksamhet som finns, utan man har, som sagt, löst de praktiska frågor i de flesta fall på ett ganska konstruktivt sätt.

Så till de konkreta frågorna. Att åstadkomma sextimmarsdag får vara en förhandlingsfråga mellan Landstingsförbundet och läkarnas organisation. Det bör förhoppningsvis kunna lösas i kommande förhandlingar. Jag tycker alltså inte att regeringen skall gå in med ett uppdrag till riksförsäkringsverket och utöva styrning på detta område, utan det bästa är om parterna själva kan komma till en praktisk lösning.

Detsamma gäller frågan om förhöjd avgift, som jag tror är litet mera komplicerad att lösa med hänsyn till det regelsystem som då måste byggas upp för att förhindra att en sådan ordning missbrukas. Jag är naturligtvis öppen för att lyssna på praktiska förslag till lösningar i alla avseenden. Såvitt jag nu kan bedöma är det svårt att hitta sådana lösningar. Jag kan inte se att jag har fått någon dokumentation som visar att nackdelarna med det nuvarande systemet är så stora att de har utgjort något särskilt stort hinder för att den enskilde patienten skulle få den vård som den behöver.

Jag vill inte ställa ut några löften om att ändra på det systemet heller, utan jag hänvisar till mitt skrivna svar.

Anf. 56 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Vi skall inte låta detta utvecklas till en generell Dagmardebatt. Jag bestrider dock bestämt att systemet skulle ha haft de positiva fördelar för läkarförordningen i glesbygd som socialministern här påstår.

Får jag i förbigående ha en liten språklig synpunkt på socialministerns inlägg. Socialministern talar om samhällets sjukvård som synonym till den offentliga sektorns sjukvård. Min uppfattning är, och den delas numera av rätt många, att i samhället ingår även privatläkare och många andra. Man bör eftersträva en annan terminologi för tydlighetens skull.

Statsrådet talar om att det har skett en decentralisering till landstingen på sjukvårdens område. Men poängen med min fråga är att jag vill att de problem som jag har tagit upp löses inom sjukförsäkringssystemet. Därmed är det i högre grad en rikspolitisk fråga. Även om jag är medveten om att det finns decentralisering från regeringen till ämbetsverken har väl statsrådet större möjligheter att påverka riks-försäkringsverkets agerande.

Jag uppskattar i och för sig den allmänna ton som statsrådet har i sitt svar. Han hoppas på en uppgörelse om sextimmarsdag och är öppen för förändringar i regelsystemet på andra punkter, om det kan dokumenteras att det är stora problem.

Nu hör till saken att trots den lilla ökning som skett, som statsrådet också påpekade, av privatläkarkonsultationerna är de i det stora hela fortfarande mycket få. Men jag tror att i den mån patienter får möjlighet att välja också framöver och vi har det svårt på den offentliga sidan med t.ex. personalrekrytering, kommer trycket på den privata sidan att expandera att finnas. Då kommer problemen att växa. Jag tror att det finns all anledning att man i regeringskansliet funderar både på sina grundläggande principen och på t.ex. hur de detaljproblem som jag har tagit upp skall hanteras.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1988/89:231 om utlämnandet av stoft efter avliden person

Anf. 57 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Ingrid Ronne-Björkqvist har frågat statsrådet Laila Freivalds om hon har för avsikt att ta initiativ till en översyn av och en erforderlig komplettering av gällande regler när det gäller ansvaret för och utlämnandet av stoft efter person avliden på sjukhus. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara interpellationen.

Hälso- och sjukvårdens ansvar för att omhänderta stoftet efter den som avlidit på sjukhus är i dag inte rättsligt reglerat. Inte heller frågan om utlämnandet av stoftet är rättsligt reglerad. Av tradition har dock den offentliga sjukvården tagit hand om avlidna före och efter obduktion samt i avvaktan på bisättning och begravning. Frågan om reglering av ansvaret utreds emellertid för närvarande.

Den s.k. tillsynsutredningen, som ser över bestämmelserna om tillsynen över hälso- och sjukvårdspersonalen, har i uppdrag bl.a. att överväga sjukvårdshuvudmannens ansvar för omhändertagandet av avlidna i avvaktan på bisättning och begravning.

Man kan säga att den fråga som tas upp i interpellationen – vem som har rätt att ta hand om den döda kroppen – innefattas i tillsynsutredningens uppdrag. När utredningen överväger sjukvårdshuvudmannens ansvar för omhändertagandet av avlidna måste den också beröra frågan om när sjukvårdens ansvar slutar och ansvaret övergår till annan liksom också frågan om vem som i tvistiga fall har att besluta om till vem den döda kroppen får lämnas ut. Jag förutsätter att tillsynsutredningen tar del av den debatt som förs här i kammaren.

Anf. 58 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Fru talman! Först vill jag tacka socialministern för svaret.

I tillsynsutredningens direktiv står det mycket riktigt att man skall överväga vilket ansvar sjukvårdshuvudmännen bör ha för att omhänderta avlidna i avvaktan på bisättning och begravning. Jag har tidigare varit både landstingsanställd och landstingsman och minns därför mycket väl den debatt som med all säkerhet ligger bakom de här formuleringarna i direktiven. Det handlade då om sjukvårdshuvudmännens *skyldighet* t.ex. när det gäller att stå till tjänst med transport av en som avlidit i ett annat län och när det gäller att ge tillgång till bårhus.

Jag tror att det finns en risk för att utredningen begränsar sig till de ursprungliga frågeställningarna, om den inte får klara signaler att vidga sina överväganden till att gälla även det som jag berör i min interpellation. Det bör alltså inte bara handla om skyldigheten att ställa upp med service utan också om vilken rätt sjukvårdshuvudmännen har att mot de anhörigas vilja förfoga över stoftet.

Socialministern avslutar svaret med följande ord: "Jag förutsätter att tillsynsutredningen tar del av den debatt som förs här i kammaren." Om socialministern skickar över protokollet från denna debatt till utredningen, blir det en tydlig signal om att utredningens överväganden också *skall* inbegripa de här aspekterna. Är socialministern villig att göra en aktiv markering för att den här vinklingen av problemet med säkerhet skall beaktas av utredningen?

Jag misstänker att jag själv spontant som jourhavande läkare en natt eller helg skulle ha försökt hindra t.ex. en nyanländ asylsökande att direkt ta hem stoftet efter en avliden anhörig – exempelvis om de anhöriga skulle kunna tänkas bära hem den döde genom gatorna eller placera den döde i baksätet på en bil – rimligtvis kan de inte känna till svensk lag om jordfästning. Men ju mer jag har funderat över frågan, desto mer övertygad har jag blivit om att det vore djupt oetiskt att ge efter för en sådan här spontan reaktion. Vi svenskar är nog trots allt inte bäst på allting. En sak är vi definitivt dåliga på jämfört med många invandrare, nämligen när det gäller att på ett naturligt sätt handskas med döden och att omedelbart gå in i och bearbeta sorgen på ett sunt och förnuftigt sätt. I det avseendet återstår mycket för oss att lära.

Jag tror att många av oss inom sjukvården omedvetet och utan att

reflektera anser det vara självklart att sjukhuset, när någon har dött på sjukhus, har rätt att förfoga och bestämma över den avlidnes kropp samt över vad som skall ske med kroppen och när denna skall utlämnas till anhöriga. Det här har blivit särskilt tydligt för mig sedan jag i januari väckte en motion angående regler för obduktion. Jag nämnde bl.a. att obduktion inte borde få ske mot den avlidnes eller de anhörigas vilja när trolig dödsorsak inte kan anges men man säkert kan utesluta brott. Det kan t.ex. gälla en åldring, där valet står mellan dödsorsaken hjärtinfarkt eller hjärnblödning.

De som har hört av sig och protesterat mot min motion – både sjukvårdsanställda och politiker – har sagt att de anser att man bör vara skyldig att ställa kroppen till förfogande för obduktion för att därmed bidra till en höjd kunskapsnivå inom sjukvården. I dag är ca 50 religioner representerade i vårt land. En del anser att obduktioner är en form av likskändning. Jag upplever det som djupt oetiskt att vi inom sjukvården skulle få rätt att skaffa kunskap med hjälp av sådana metoder som upplevs som allvarlig kränkning av individen och som en skändning av den döde.

När det gäller obduktioner funderar transplantsationsutredningen över dessa frågor. Men jag tror att det ändå är viktigt att vi får en handlingsberedskap också i de fall där obduktion inte får ske mot anhörigas vilja därför att dödsorsaken är känd – dvs. de fall där frågan enbart gäller hur och när stoffet skall lämnas ut till anhöriga när någon avlidit på sjukhus. Det är angeläget att socialministern gör ett förtydligande och meddelar utredningen om att också de här aspekterna bör övervägas.

Anf. 59 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Helt kort. Jag förutsätter att utredningen tar del av de diskussioner som förs i de ämnen som berör utredningen. Men jag skall naturligtvis aktivt försäkra mig om det genom att sända över interpellationssvaret och dagens protokoll – just som en anmaning till utredningens sekretariat om att de frågor som vi här har diskuterat skall beaktas.

När det sedan gäller förfaringsättet vid obduktioner får vi på detta område, liksom på många andra områden i samhället, ta hänsyn till de förändringar som sker i och med att nya grupper kommer till Sverige och bosätter sig här. Genom invandringen har det ju förekommit förändringar på en rad olika samhällsområden. Man får försöka ta hänsyn också i sådana här situationer. Exakt hur en lösning kan åstadkommas kan jag för dagen inte uttala mig om. Även den frågan får väl beaktas av berörda utredningar, mot bakgrund av den respekt för människors integritet, religionsutövning osv. som vi rent allmänt anser att man skall ha.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1988/89:210 om barnfamiljernas ekonomi

Anf. 60 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Fru talman! Charlotte Cederschiöld har i en interpellation ställt följande fråga till socialministern: Är statsrådet beredd medverka till sådana åtgärder

inom familjestödssystemet som minskar risken för de fatala ekonomiska konsekvenser som föräldraförsäkringen nu kan leda till?

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Familjepolitiken måste utgå från barnfamiljernas behov och önskemål. Det stöd som barnfamiljerna efterfrågar och behöver är tillgången till en god barnomsorg, tid för samvaro med barnen och olika former av ekonomiskt stöd. Brister i dessa avseenden begränsar valfriheten för barnfamiljerna. Regeringen har därför gett reformarbetet på dessa områden högsta prioritet. År 1991 skall barnomsorgen vara fullt utbyggd, så att alla barn över ett och ett halvt år skall ha rätt till plats. Fr.o.m. den 1 juli 1991 skall föräldraförsäkringen vara fullt utbyggd och omfatta 18 månaders ersättningstid.

Föräldraförsäkringen bygger på inkomstbortfallsprincipen. Föräldrapeningens storlek avgörs av den inkomst föräldern går miste om när han eller hon är hemma och vårdar sina barn. För den som inte har något inkomstbortfall finns den s.k. garantinivån som ger föräldern rätt till föräldrapening med för närvarande 60 kr. per dag. Föräldraförsäkringens regler i övrigt är så utformade att de ger möjlighet till ett flexibelt utnyttjande där föräldrarnas egna beslut är avgörande.

Talet om konceptionsdagens avgörande betydelse för ersättningens storlek är i allt väsentligt missvisande. De regler som nu finns för att man skall erhålla och även behålla en bra ersättning under den tid man är hemma med sina barn är tydliga och klart gynnsamma. Detta gäller inte minst när familjen får flera barn.

Charlotte Cederschiöld antyder att föräldraförsäkringsförmånerna i vissa andra länder skulle var förmånligare än i Sverige. Detta är direkt felaktigt. Den svenska föräldraförsäkringen har ingen jämförbar motsvarighet i utlandet. En seriös jämförelse med andra länder visar att skillnaderna ofta är mycket stora till Sveriges fördel.

Det ekonomiska stödet till barnfamiljerna har också andra viktiga komponenter. Låt mig här nämna barnbidragen och bostadsbidragen. Dessa stödformer är av stor betydelse, inte minst för familjer med endast en förvärvsarbetande förälder.

När det gäller skattefrågorna arbetar för närvarande en särskild parlamentarisk utredning med frågor om den direkta beskattningen.

Principen att beskatta individer – inte familjer – kommer däremot inte att ändras. Stödet till familjerna kommer även i fortsättningen att ske via transfereringar. Ett huvudskäl för detta är att ett stöd via skattesystemet blir komplicerat och kan ge upphov till krångel och byråkrati.

De närmaste åren måste utvecklingsarbetet på det familjepolitiska området inriktas på att fullfölja utbyggnaden av barnomsorgen och föräldraförsäkringen. Då har vi ett fullständigt och sammanhållet familjepolitiskt stödssystem, som utgår ifrån barnfamiljernas egna önskemål och som ger mycket stor trygghet och valfrihet.

Anf. 61 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Statsrådet är betongfast ståndaktig när det gäller den ensidiga socialdemokratiska politiken, trots de konsekvenser

den kan få och det tvång den medför för den enskilde.

Min interpellation kom till stånd efter det att en vän till mig hade tvingats välja mellan abort eller förstörd ekonomi. Det blev abort, eftersom hon under kärleksakten glömde tänka på statsrådets regler. Hennes föräldrapenning sänktes då hon inte lyckades få barnomsorgsplats i tid. När hon återvände till arbetet, där hon normalt hade högsta sjukpenningklass, visade det sig att hon väntade barn. Hon skulle inte hinna få ihop sina åtta månader innan barnet föddes. Hon ansökte om dispens från reglerna om konceptionsdagen hos försäkringskassan. Hon hade nämligen fått besked att hennes normala sjukpenningklass inte skulle gälla då konceptionsdagen var fel, dvs. hon var inte tillbaka på arbetet den dag barnet avlades. Det blev avslag. Familjen hade barn tidigare och därmed ett ekonomiskt ansvar för dem. Det blev abort, eftersom konceptionsdagen gjorde att föräldrapenningen skulle ha reducerats till garantibeloppet med en årsförlust på 138 500 kr. – skillnaden mellan garantibelopp och högsta föräldrapenning.

För denna familj motsvarar varken daghemspolitiken eller det ekonomiska stödet familjens önskemål. Det gör det inte heller för familjen från Orsa som skrev till samtliga riksdagspartier den 10 maj. Familjen har fyra barn mellan 2 och 11 år och en försörjare. Den skriver i sitt brev: "När det nu verkar som om vi skall vara med och dämpa köpfesten, en fest vi aldrig varit bjudna på, och det för oss innebär att vi måste avvara pengar vi inte har, så blir vi förtvivlade". Mamman kommenterar vidare en politisk diskussion om tvångssparande i Kanalen på följande sätt: "Det var synnerligen skrämmande att höra politikernas nonchalans när det gällde situationen för de enskildas ekonomiska verklighet. – – – Kanske ett medvetet drag bland många andra att tvinga sådana som jag och min familj in i fällan? – – – Hellre börjar jag arbeta svart."

Regeringen föreslår åtstramningar för hushållen, men säger sig samtidigt utgå från familjernas önskemål. Vi lägger i stället fram förslaget som ger familjerna själva möjlighet att avgöra. Statsrådet vågar inte ge föräldrarna medlen. Skillnaden är påtaglig mellan moderaternas tilltro till föräldrarna och socialdemokraternas misstro. Eftersom statsrådet vidhåller att det jämförelsevis ensidiga familjestöd som Sverige har är det enda rätta och omöjliga kan tänka sig några förändringar – vilket var frågan – är uppenbarligen svaret att statsrådet är beredd att ta de fatala konsekvenser som kan bli effekten för människor som inte passar in i regelsystemet. För mig är tvärtom varje liv som släcks på grund av stelbenta regler upprörande.

Föräldrar skall själva ha medlen att skapa en god uppväxt för barnen utan att vara beroende av byråkrater och politiker. Vi avvisar enhetsmodellen och har därför lagt fram förslag om vårdnadsbidrag för förskolebarn, rätt till avdrag för barnomsorgskostnader, neutrala statsbidrag till barnomsorg, ekonomisk trygghetsgaranti vid vård av egna barn, extra pensionsskydd, skatteavdrag på kommunalskatten med 15 000 kr. per barn som är under 18 år, höjt garantibelopp från 60 till 76 kr. per dag, en årshöjning på 5 840 kr. En familj med tre förskolebarn skulle via vårdnadsbidrag och skatteavdrag få 58 500 kr. Därtill kommer våra generella skattesänkningar.

Ju fler komponenter ett system består av, desto mindre beroende blir man av varje del. Hänsyn skall tas till hur många som skall leva på inkomsten.

Man skall kunna leva på sin lön – även om man har familj. Vi diskuterar nu den generella familjepolitiken. Bidrag som prövats mot bruttoinkomsten har kraftiga marginaleffekter och tar inte hänsyn till disponibel inkomst per person. Skulle även behovsprövade bidrag tas med blir jämförelsen med Europa mycket omfattande. I Frankrike har man t.ex. 24 olika familjebidrag, varav vissa är behovsprövade. Familjestöd och ekonomiskt stöd vid barnafödelse finns i de flesta jämförbara länder, men bidragsbehoven är lägre med högre allmän standard. 30 % lägre skattekvot ger naturligtvis utslag. Föräldrastödet utgår i olika former. I många länder är barnavdraget på skatten viktigast. Stödet vid barnafödelse, föräldrapenningens motsvarighet, är ibland högre än hos oss, men utbetalas under kortare tid. Detta har jag särskilt påpekat i interpellationen. I Västtyskland får man t.ex. 100 % av lönen de första månaderna och sedan 2 100 kr. Ledighet är ett år. Belgien satsar stort på positiva skatteeffekter och barnbidrag. Barnbidragen är högre än hos oss i flera länder.

Det är mytbildning att göra vår föräldraförsäkring till familjepolitikens Columbi ägg. Fler komponenter behövs, och familjestödet skall ses till barnets hela tidsperspektiv. Räknat i procent av disponibel inkomst är stödet i Sverige lägre än i många andra europeiska länder. Sverige är bra på välfärd, men inte enastående. Våra pensioner, sjukpenningar och barnbidrag lär ligga under genomsnittet i EG. Vi sackar efter. Visst kan statsrådet lägga ut dimridåer, men inte ens monopoliserad eterinformation kan i längden dölja de socialdemokratiska svagheter i Sverige i jämförelse med övriga Europa.

Till sist har jag två frågor. Är det riktigt att ha ett så ensidigt regelsystem att det kan orsaka aborter? Hur tror statsrådet att en enhetsmodell skall kunna tillgodose så många olika familjers praktiska och emotionella behov?

Anf. 62 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Fru talman! Låt mig först säga att den nedgörande kritik som Charlotte Cederschiöld kom med mot den svenska familjepolitiken inte är den bild jag möter på otaliga möten med vanligt folk runt om i landet. Det är inte heller den bild jag får när jag möter familjeministrarna i Europa. När vi presenterar vår barnomsorgsbyggnad, vår föräldraförsäkring och de övriga delarna i systemet tror en del inte att det är sant. Det är för bra för att vara sant är en reaktion jag faktiskt har fått på många håll.

Vi skall kanske också påminna om att Sverige nu toppar ligan över antalet födda barn. Även om jag inte tror att det har sin huvudorsak i ett väl fungerande familjepolitiskt system, skall man nog inte underskatta det systemets betydelse för föräldrarnas ställningstagande till fler barn.

Frankrike har ett familjestödssystem som i allt väsentligt utgår från att den ena föräldern, kvinnan, skall stanna hemma. Har man den utgångspunkten och menar att det är det man vill permanenta är det klart att man får ett helt annat system än det som vi vill åstadkomma.

Jag skulle, fru talman, ha lust att ställa en del frågor till Charlotte Cederschiöld, bl.a. om vad hon egentligen vill med föräldraförsäkringen. Vad moderaterna vill är i varje fall bitvis klart. De vill bl.a. sänka ersättningen från 90 % till 80 %. Det är tydligen ett exempel på bra familjepolitik. Moderaterna har sagt nej till utbyggnaden av barnomsorgen.

Kortare föräldraförsäkring är uppenbarligen också en bra familjepolitik. Men hur skall vi göra med den del av föräldraförsäkringen som redan är etablerad. Charlotte Cederschiöld? Skall den också rivs upp? Med den kritik hon levererar borde egentligen det vara den logiska följden.

Det moderaterna och de andra borgerliga partierna vill erbjuda i form av ett vårdnadsbidrag på 41 kr. om dagen är inte ens så högt som den allra lägsta nivån i föräldraförsäkringen. Vi har ganska god erfarenhet och många vittnesbörd om att den inte räcker att leva på. Så mycket mindre räcker naturligtvis ett vårdnadsbidrag på 41 kr. till för detta.

Sanningen är egentligen att moderaterna har sagt nej till det mesta av utvecklingsarbetet inom det familjepolitiska området.

Nu går vi vidare med två ytterligare förslag. Vi föreslår 900 milj. kr. ytterligare i statsbidrag till utbyggnad av barnomsorgen. Vi lägger fram förslag om en kraftig höjning av barnbidraget. Hur kommer moderaterna att ställa sig till dessa förbättringar?

Anf. 63 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Fru talman! Det intressanta är just att de som statsrådet träffar ute i Europa är familjeministrar. De trycker nämligen mer på familjen i andra länder.

Den är inte riktigt sann, bilden som statsrådet ger av att man tycker att kvinnorna skall vara hemma. Jag delar inte heller den bilden, statsrådet. Jag tycker att var och en skall ha en chans att välja. Faktum är att det finns bidrag till hjälp i hemmet i såväl, om jag nu har rätt, Frankrike som Västtyskland. Frankrike har ett slags vårdbidrag, och i Västtyskland får man ett stöd när man skall förvärvsarbeta så att man kan ordna hemhjälp. I Frankrike har man tagit in detta just för att man vill att barnen skall ha större möjlighet att växa upp i hemmiljön och att det skall bli mindre tryck på daghemmen. Förvärvsfrekvensen bland kvinnor ute i Europa är kraftigt ökande. I två tredjedelar av OECD-länderna ligger frekvensen över 50 %. I de svenska siffrorna är det faktiskt ganska mycket luft, eftersom föräldraförsäkringen räknas in. 17,4 % utgörs av de kvinnor mellan 25 och 44 år som har barn och är föräldralediga.

Det är intressant att höra statsrådets förändring beträffande synen på valfriheten. Jag minns Lisa Mattsons tid som ordförande i Kvinnoförbundet och när hon sade: Vi har gjort upp med valfriheten. Nu talar ni om att ni vill genomföra valfrihet. Men i praktiken har ni inga förslag till förmån för den. Det är egentligen nyspråk ni sysslar med.

Vad vi vill ha, statsrådet, är fler komponenter, vilket kommer att öka möjligheterna för familjen själv att välja. Med avdrag på skatten för man över beslutanderätten om hur familjen skall leva, hur barnen skall växa upp till familjen från politikerna. Det är det vi vill. Vi vill ha mindre politikerinflytande och mer föräldrainflytande.

Jag skulle vilja ställa några frågor också: Om man varit tvungen att utnyttja hela föräldraförsäkringen – 18 månader när den är utbyggd –, hur klarar statsrådet att ge barnen mellan två och sju år mer tid med sina föräldrar? Där ökar vårt vårdnadsbidrag valfriheten. Vad är det för fel på att ge resurserna till föräldrarna, så att de kan bestämma vad som är bäst för barnen, är det inte att utgå från föräldrarnas önskemål?

Anf. 64 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Fru talman! Att jämföra svenska förhållanden med förhållandena i andra länder i fråga om familjepolitiska stödsystem är naturligtvis mycket komplicerat. Men jag skall gärna fortsätta den jämförelsen tillsammans med Charlotte Cederschiöld på annat sätt. Vi lär inte hinna fördjupa oss så särskilt mycket i det i dag. Men det finns kraftiga incitament i det franska familjestödssystemet till att en av föräldrarna, nämligen av tradition kvinnan, skall stanna hemma. Det vill jag alldeles bestämt hävda. Då får man ett helt annat utfall i politiken.

Sedan vill jag med intresse notera att Charlotte Cederschiöld också tycker att valfriheten skall omfatta möjligheten att välja förvärvsarbete och att stanna hemma. Då är barnomsorgen och barnomsorgsutbyggnaden av alldeles avgörande betydelse. Jag vill påstå att ytterligare månader lagda till föräldraförsäkringen ökar valfriheten. Jag har utomordentligt svårt att förstå hur en utbyggnad av föräldraförsäkringen på något som helst sätt skulle motverka valfriheten. Det är naturligtvis precis tvärtom.

Att människor för att kunna vara lediga i sådana här sammanhang behöver ersättning för den inkomst som faller bort, tycker jag är fullständigt naturligt. I själva verket är det en förutsättning för att man skall ha råd att vara ledig. Därför är en genomsnittlig ersättning i föräldraförsäkringen – den som utgör 90 % av arbetsinkomsten – mellan 250 och 350 kr. om dagen. Det är denna avgrund mellan ett sådant ersättningssystem och det ersättningssystem som vårdnadsbidraget med sina 41 kr. om dagen utgör, som är den stora vägande skillnaden i valfrihet och valmöjligheter för föräldrarna.

Anf. 65 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Fru talman! Det är intressant att statsrådet hårdnackat vägrar att svara på mina frågor. Att inte få något svar är också ett svar till min vän med aborten. Inte heller svarar statsrådet på hur de skall göra som har tagit ut hela föräldraförsäkringen men ändå vill ha litet mer tid med barnen mellan två och sju år. På detta får vi inga svar.

Jag håller med statsrådet om att det är oerhört svårt att göra dessa jämförelser mellan olika länder. Därför får man titta på hur mycket stödet utgör av disponibel inkomst. Det är det enda vettiga sättet att göra dessa jämförelser på. Där ligger Sverige ganska dåligt till. Belgiens siffra är 22,9, Holland har 18,9 och Sverige har 13,9. Sverige ligger alltså ganska långt ned i den här tabellen. Anledningen är att det just är genom reglering av skatten som man ger människor valfrihet.

Statsrådet tycks vara alldeles övertygad om Sveriges unika förträfflighet. Men den uppfattningen delar han inte med Rolf Edberg, den gamle socialdemokratiska kämpen, som i Metallarbetaren skrev just detta att Sverige hade lägre genomsnittliga bidrag, pensioner, sjukpenning och barnbidrag än EG. Även inom socialdemokratin börjar uppenbarligen ljuset successivt att gå upp, även om det tar litet tid.

Det intressanta är att statsrådet heller inte har några svar på hur de familjer som faktiskt har problem med den förda familjepolitiken, de som har praktiska och känslomässiga problem med enhetsmodellen, skall få sin tillvaro att fungera. Nej, statsrådet, gör i stället upp med enhetslösningarna.

Anf. 66 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Fru talman! Låt mig med stor glädje och tillfredsställelse notera att vi nu i Charlotte Cederschiöld och jag hoppas även i moderata samlingspartiet har en förkämpe för ökade ekonomiska satsningar på socialpolitikens område: höjda pensioner, bättre ersättning vid sjukdom, osv. Det är mycket glädjande att notera att detta kan bli en följd av vad vi nu hört av Charlotte Cederschiöld.

Jag begärde egentligen ordet för att bara med ett par ord kommentera detta med aborterna. Jag har faktiskt med förvåning tagit del av den upplysning som fanns i Charlotte Cederschiölds interpellation om att reglerna för föräldraförsäkringen skulle leda till ökat antal aborter i Sverige. De forskare och de experter på abortfrågor och abortutveckling jag har kunnat konsultera känner inte alls igen den bilden. De ser inga som helst signaler i den riktningen. Det är väl kanske på det sättet att om en "kärleksnatt", som Charlotte Cederschiöld talar om, ger till resultat en graviditet, är huruvida man skall ta ansvaret för barnet generellt den stora och helt avgörande frågan. Det är möjligt att för de allra flesta kommer giltighetstid och kvalifikationsgränser för föräldraförsäkringen ganska långt ned på listan i det sammanhanget. Ändå vill jag upprepa att om det är någonting som föräldraförsäkringen är, så är den generös när det gäller både ersättningsnivå och giltighetstider. Det är ju faktiskt på det sättet att efter barnets födelse är man kvar i systemet med samma inkomstbortfallsersättning i två och ett halvt år. Det tror jag är ganska unikt för de stödsystem vi har i Sverige.

Förste vice talmannen anmälde att Charlotte Cederschiöld anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 1988/89:232 om kostnaderna för bilismen

Anf. 67 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Fru talman! Jan Sandberg har frågat mig om jag är beredd, att innan något av de i interpellationen diskuterade förslagen genomförs, ta initiativ till en samlad översyn av konsekvenserna vid en eventuell kraftig ökning av bilisternas kostnader.

Principen för olika transportgrenars kostnadsansvar har lagts fast av riksdagen för ett år sedan i den trafikpolitiska propositionen. I den anges att trafiken skall ta fullt kostnadsansvar för de kostnader som den ger upphov till. Det gäller inte minst miljöeffekterna, och som bekant bidrar bilismen till den miljöförsämring som pågår.

Som ett led i att ta fram beslutsunderlag för ställningstagande i denna fråga arbetar för närvarande ett flertal utredningar inom skilda delområden. Bland dessa är, som Jan Sandberg anger, den s.k. storstadstrafikutredningen och utredningen om vägavgifter på befintliga vägar.

Vi vet redan i dag att behovet av åtgärder på våra vägar är stort. Det krävs

dock stora resurser för att komma till rätta med dessa problem. Regeringen har inte funnit det möjligt att över statsbudgeten finansiera alla de nödvändiga åtgärder som föreligger utan föreslår, i linje med den trafikpolitiska propositionen, att väghållningsresurserna på längre sikt måste förstärkas genom alternativ finansiering.

Bilisternas kostnader kommer sannolikt att öka i framtiden om bilismen skall bära sin del av kostnadsansvaret inom trafiken, och olika former av avgifter kan bli aktuella. Regeringen kommer dock att beakta de samlade effekterna av olika åtgärder och se till att en rimlig och rättvis fördelning av kostnadsansvaret kommer till stånd.

Anf. 68 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka kommunikationsministern för svaret.

Orsaken till denna interpellation är de allt fler olika förslag som diskuteras i syfte att öka de svenska bilisternas kostnader. Ökningarna kan sammantaget bli mycket stora.

Om alla dessa förslag eller delar av dem blir realitet kommer konsekvenserna att bli mycket negativa för stora delar av vårt avlånga land.

Bilen behövs och är nödvändig. Åtta av tio resor sker i dag med bil. Bilberoendet är mycket stort, inte minst bland de människor som bor i glesbefolkade delarna av vårt land. De som är mest beroende av bilen är barnfamiljer. 95 % av alla dessa hushåll har tillgång till bil, men beroendet är mycket stort bland alla befolkningsgrupper.

Jag har ställt denna interpellation till kommunikationsministern bl.a. därför att vi redan tidigare kunnat se att socialdemokraterna ofta och gärna höjer skatter och pålagor för bilisterna.

Sedan den socialdemokratiska regeringen tillträdde 1982 har en formlig bombatta av skattehöjningar drabbat den svenske bilisten. Sedan 1982 har nämligen bl.a. följande skatter höjts. Bensinskatten har höjts med mer än en krona per liter. Fordonsskatten har höjts. Accisen, dvs. försäljningsskatten på nya bilar, har höjts med mer än 100 %. Därutöver har tjänstebilsbeskattningen skärpts, samtidigt som reseavdragsmöjligheterna begränsats. Regeringen har också infört bilkreditförordningen, som gör det ännu svårare att bekosta bilinköp.

Utöver detta har nu en mängd olika nya skatte- och avgiftshöjningar börjat diskuteras, några av dem t.o.m. på initiativ av kommunikationsministern själv. Några exempel på detta är ett forcerat framtagande av möjligheten att ta ut nya avgifter från bilisterna i storstadsområdena och ett uppdrag till vägverket att ta fram förslag till avgiftsbeläggningar av inte nya utan befintliga vägar. Förslag har framlagts om miljöavgifter och om moms på bensin, som till råga på allt skall beräknas som en skatt på den skatt man redan betalar, nämligen bensinskatten. Det har också framskyttat förslag om en försämring av reseavdragen, som i vissa fall skulle medföra ökade kostnader på upp till 20 000 kr. för ett hushåll som har tillgång till bil.

Det är därför mycket intressant att få höra kommunikationsministerns syn på hur mycket bilisternas kostnader kan tillåtas öka även i framtiden.

I kommunikationsministerns svar får man ganska nedslående besked. Jag vill citera ett exempel på det:

”Bilisternas kostnader kommer sannolikt att öka i framtiden om bilismen skall bära sin del av kostnadsansvaret inom trafiken, och olika former av avgifter kan bli aktuella.”

Tydligen är kommunikationsministern inte medveten om att bilisterna i dag med råga betalar sina egna kostnader, och har så gjort under en lång rad år.

Den statliga trafikpolitiska utredningen, TPU, presenterade för några år sedan en beräkning av bilismens utgifter och intäkter. Den visade att bilisterna mer än väl betalar sina kostnader. Om man ser på inkomster och utgifter skulle inkomsterna enbart innevarande budgetår överstiga kostnaderna med mer än 12 miljarder kronor.

Jag nämnde tidigare att kostnaderna för bilisterna har ökat betydligt sedan den socialdemokratiska regeringen tillträdde 1982.

Faktum är att kostnaderna i dag är så stora att många av hushållen har svårigheter att klara sin hushållsekonomi på grund härav. En forskningsrapport som för några år sedan framlades vid Stockholms universitet visade att många barnfamiljer kunde tvingas avstå från ett mål mat om dagen för att ha råd att behålla den nödvändiga bilen.

I kommunikationsministerns svar kan man utläsa att han mycket väl kan tänka sig att bilisterna skall tvingas betala ännu mer för sitt bilinnehav. Den intressanta frågan är dock hur mycket. Jag har i min interpellation nämnt en siffra som antyder vad kostnadshöjningen kan bli om de olika diskuterade förslagen genomförs. Den ökade kostnaden skulle då bli 5 kronor 20 öre per körda mil.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern: Vilken grund har kommunikationsministern för sitt svar att bilisternas ”kostnader kommer sannolikt att öka i framtiden om bilismen skall bära sin del av kostnadsansvaret”?

Samtidigt skulle det vara intressant att höra vad kommunikationsministern har att säga till den barnfamilj som redan i dag tvingas avstå från ett mål mat om dagen för att ha råd att behålla sin nödvändiga bil.

Anf. 69 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Fru talman! Jag har flera gånger haft tillfällen att här i riksdagen diskutera bilismen och konsekvenserna av bilismen. Då har det varit angrepp från det andra hållet, där man menat att vi är för generösa mot bilismen och att bilismen har alldeles för goda villkor. Nu var det ett annat ljud i skällan i kritiken mot regeringen, som ansågs vara alltför negativ till bilismen. Vid något tillfälle har jag i en intervju uttryckt den meningen att bilen ger ökad frihet för många. Det väckte på sina håll kraftiga reaktioner för att vi intog en alltför positiv attityd till bilismen.

Jag tror att det är viktigt att hålla en god balans i den här diskussionen. Jag instämmer med Jan Sandberg i att bilen behövs. För många är den naturligtvis omistlig; den behövs för att man skall komma till jobbet och för att tillgodose de transportbehov i övrigt som man kan ha, särskilt i glesbygd.

Men det är också så att bilismen ökar mycket kraftigt: Antalet bilar har ökat, och antalet körda mil med bil har ökat mycket kraftigt. Detta inger å

andra sidan en mycket stor oro, därför att bilen och bilismen medverkar till en kraftig miljöstörning. Det måste vi komma till rätta med. Till syvende och sist måste man då förlita sig till prisinstrumentet, tror jag. Vi kan inte på administrativ väg förbjuda människor att köra bil. Vi kan kanske lägga hinder i vägen för att köra i vissa områden, men generellt är det prisinstrumentet som måste användas.

I det perspektivet får vi som politiker inte tveka. Om de utredningar som jag hänvisat till kommer fram till att man för att hejda en ohämmad utveckling av bilismen – nu uttrycker jag mig mycket försiktigt – måste öka kostnaderna för bilismen, får vi som politiker vara beredda att vidta den åtgärden, även om den naturligtvis stöter på motstånd hos många. Det erfor vi när vi senast höjde bensinskatten med 25 öre. Då ville ju de borgerliga partierna inte vara med.

Låt mig ändå tillägga att bensinpriset i reala termer har sjunkit ganska kraftigt under senare år, låt vara att bensinskatten har höjts. För bilisten har alltså inte bensinkostnaderna under de senaste åren inneburit någon ökad belastning realt sett.

Slutligen diskuteras nu en omfattande skattereform. I det sammanhanget kommer naturligtvis också beskattningen av bensin och kanske också beskattningen av resandet i andra avseenden in i bilden. Men det får då bedömas i ett helhetsperspektiv. Vi kan inte här och nu lösryckt diskutera de olika uppgifter som kan förekomma om höjda bensinskatter.

Anf. 70 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Självfallet skall man ha ett helhetsperspektiv när man diskuterar de här frågorna. Det var det jag försökte åstadkomma genom min interpellation. Jag tror att många med mig blir oroade inför framtiden när de ser alla de olika förslag som diskuteras i olika utredningar. Det enda gemensamma för dem är att alla på något sätt föreslår utökade ekonomiska pålagor på bilismen. Det är just den allmänna, sammanhållna diskussionen jag vill ha.

Jag noterade tacksamt att kommunikationsministern sade att bilen ger ökad frihet för många. Det är vi i varje fall överens om. Jag är inte lika glad över de signaler som jag tyckte kommunikationsministern här gav och som faktiskt utgjorde ett svar på min interpellation i så motto att de visade att kommunikationsministern är beredd att höja kostnaderna för bilismen, och det även, som han uttryckte det, om en opinion skulle vara emot det.

Men jag kan informera kommunikationsministern om att man helt nyligen har gjort en undersökning av vad svenskarna i allmänhet har för synpunkter på bilismen och på kostnaderna för bilismen. Sifo undersökte det i april. Man kunde konstatera att en mycket kraftig majoritet – 70 % – av samtliga invånare såväl med som utan bil är emot exempelvis moms på bensin, även om den momshöjningen skulle betalas igen genom sänkta inkomstskatter, som ministern var inne på. Det finns också en majoritet emot någon form av miljöavgifter eller vad man nu skulle kunna kalla det.

En annan intressant sak som SIFO-undersökningen gav vid handen var att om kostnaderna för bilisterna höjs kraftigt säger sig mer än var tredje

pensionär ha för avsikt att sälja sin bil. Även kvinnorna säger i stor utsträckning att de i så fall tänker sälja bilen.

Får man för sig att lägga fram förslag om ytterligare skatter och avgifter på bilismen är det – det kan man konstatera – främst två grupper i samhället som kommer att drabbas: kvinnor och pensionärer. Utöver de båda grupperna kommer framför allt de som bor i mer glesbefolkade delar av Sverige att få ännu större problem att klara av sitt bilnehav, och bilnehavet är faktiskt nödvändigt för de grupperna.

Jag vet att kommunikationsministern gärna ser att den här debatten inte tar så lång tid. Jag tänkte därför avslutningsvis bara nämna att man i SIFO-undersökningen frågade samtliga – även de som inte hade bil – om de ansåg att politiker bör göra det svårare att äga och använda bil. Det var bara 9 % som ansåg det. Jag hoppas att regeringen tar intryck av den massiva folkopinionen och att man inte kommer att presentera förslag till ökade skatter och avgifter. Om man inte gör det är jag oroad över alla de negativa konsekvenser som regeringens politik på det här området kommer att få för mycket stora befolkningsgrupper i Sverige.

Anf. 71 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Fru talman! Låt mig bara komplettera den bild som den här raden av opinionssiffror ger med uppgifter från en annan opinionsundersökning, som säger att en klar majoritet av befolkningen är beredd att göra uppoffringar om det gagnar miljön. Det är i det perspektivet som jag tror att man skall diskutera frågan om bilismen och kostnaderna för bilismen.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på interpellation 1988/89:233 om verksamheten vid AB Svensk Bilprovning

Anf. 72 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Fru talman! Jan Sandberg har frågat mig vilka initiativ regeringen är beredd att ta för att förbättra servicen hos AB Svensk Bilprovning och vilka av förslagen i riksrevisionsverkets rapport som bör genomföras.

Svensk Bilprovnings arbete inom trafik- och miljösäkerhetsområdet är välmotiverat. Enligt beräkningar av både riksrevisionsverket och Svensk Bilprovning är de samlade nyttoeffekterna större än de totala kostnaderna.

Antalet utförda besiktningar har under år 1988 varit betydligt större än de närmast föregående åren. För att ytterligare kunna öka servicen krävs därför betydande insatser.

Besiktningssystem och kontrollmetoder ses löpande över inom Svensk Bilprovning.

Beslut har också fattats om byggandet av ett flertal nya besiktningstilläggningar. Dessutom kommer styrelsen för Svensk Bilprovning under våren att ta fram ett underlag för hur man skall hantera det framtida behovet av besiktningstationer.

Just nu pågår också byggandet av ett motortestcenter i Haninge kommun,

där förutom hittillsvarande arbetsuppgifter på bilavgasområdet också forsknings- och utvecklingsarbete kommer att drivas.

Kötiderna hos bilbesiktningen är i genomsnitt 15 dagar med en särskilt hög belastning i storstäderna. Stora ansträngningar görs för att minska den. Personal lånas in från lågbelastade till högbelastade anläggningar för att effektivisera användningen av resurser. Dessutom har ett förslag lämnats till trafiksäkerhetsverket som innebär att fordon inte skall kallas till kontrollbesiktning tidigare än 18 månader efter registreringsbesiktning. Det innebär att fordonen i genomsnitt är två år och tre månader när den första besiktningen görs.

Att avveckla monopolet, som Jan Sandberg efterlyser, och därigenom splittra det ansvar och de arbetsuppgifter Svensk Bilprovning i dag har kan leda till att möjligheten till helhetssyn på trafik- och miljösäkerhetsfrågorna minskar och är därför inte aktuellt. Från den synpunkten är det också viktigt att prioriteringar inom fordonskontrollen kan ske samordnat och att den betraktas som en helhet. Jag är därför inte beredd att ta initiativ till en avveckling av Svensk Bilprovningens monopol.

Riksrevisionsverkets rapport om den statliga fordonskontrollen är just nu på remiss hos berörda instanser. Jag är därför i dag inte beredd att redovisa några ställningstaganden med anledning av riksrevisionsverkets rapport.

Anf. 73 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka kommunikationsministern för svaret. Sedan vill jag inledningsvis klargöra att jag inte har ifrågasatt nyttan av eller att vi skall ha obligatorisk fordonskontroll. Vad jag, och faktiskt även riksrevisionsverket, i långa stycken ifrågasatt är bl.a. Svensk Bilprovningens monopol inom hela besiktningsområdet, de allt längre köerna för att få besiktningstider, de långa färdvägarna till besiktningstationer, framför allt i glesbygd, och bristen på kundanpassning i Svensk Bilprovningens verksamhet.

Människor upplever i dag påtagliga problem med att få sitt fordon besiktigat. Det gäller i första hand den årliga kontrollbesiktningen, även eventuella efterkontroller, men också kontroll av smärre förändringar på fordonen, bl.a. vid montering av dragkrok m.m. Jag kan berätta att jag i dag själv hade en besiktningstid för min bil, dvs. i slutet av maj, och den tiden beställde jag redan i mars månad. Detta visar att det i varje fall i mitt område, Stockholmsregionen, är svårt att få tid för besiktning, vilket bl.a. hänger samman med att Svensk Bilprovning har monopol och att man inte har kunnat anpassa sin service till kundernas, bilisternas, efterfrågan.

Riksrevisionsverket har i en nyligen utkommen revisionsrapport med titeln Den statliga fordonskontrollen gjort en genomlysning av verksamheten vid Svensk Bilprovning. Man presenterar en hel del uppseendeväckande uppgifter, eller som det uttrycks i rapporten: "Vid granskningen har det framkommit flera förhållanden som föranleder behov av förändringar".

Vi moderater har länge krävt att det svenska besiktningsystemet ses över och förändras. Vi har bl.a. föreslagit att man avvecklar Svensk Bilprovningens monopol.

Man kan med fördel låta andra än enbart Svensk Bilprovning genomföra

kontrollbesiktningar – detta givetvis under förutsättning att de som skall göra dem först har godkänts.

Ett sådant system fungerar alldeles utmärkt i andra länder, och det skulle det göra även göra i Sverige. Detta system har bl.a. införts i Västtyskland.

Redan i dag har vi en mängd verkstäder, bl.a. märkesverkstäderna, som skulle kunna komma i fråga som godkända besiktningсанläggningar. Inte minst organisationen Motormännens riksförbund har redan en utbredd besiktningssverksamhet som fungerar nog så bra och som vilken annan Svensk Bilprovningstation som helst.

Fördelarna med ett sådant system som jag skisserar är flera.

- Köerna skulle minska.
- Människor skulle inte behöva ta ledigt från arbetet för att besiktiga sin bil, utan den kan i stället lämnas på morgonen och hämtas på kvällen.
- Om något fel på bilen upptäcks kan det omgående lagas på samma plats.
- De som bor i de glesare delarna av Sverige skulle få mycket närmare till en besiktningssplats. I dag tvingas många köra tiotals mil till besiktningen.
- Kontroll av monterad dragkrok m.m. skulle kunna ske samtidigt som bilägaren har bilen inlämnad för åtgärden.
- Kostnaderna och därmed avgifterna skulle sjunka på grund av den utökade konkurrensen.

Listan över fördelar med ett nytt, avmonopoliserat besiktningssystem skulle kunna göras mycket längre.

Fru talman! Dess värre blev jag något besviken över kommunikationsministerns svar på min interpellation. Det andas inte det minsta kritik mot det nuvarande systemet. Enligt kommunikationsministern fungerar besiktningen i dag i stort sett bra, och det finns inte någon anledning att förändra något när det gäller den inriktningen. Om bara Svensk Bilprovning bygger någon ytterligare anläggning i Sverige blir allt frid och fröjd.

Jag tycker att kommunikationsministern skall tala litet med några av de människor runt om i Sverige som köar för att få en besiktning av sina bilar genomförd. Det kommer garanterat att ge ministern en annan bild av verkligheten.

Tyvär tvingas jag konstatera att den socialdemokratiska regeringen på detta område, liksom på så många andra, inte är beredd att pröva nya vägar i syfte att förbättra servicen för invånarna i Sverige. Det är beklagligt.

Anf. 74 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Fru talman! Jag har svårt att se att en avmonopolisering skulle innebära en ökad glesbygdsservice. Verksamheten går naturligtvis med förlust i glesbygden, men tack vare sammanhållen organisation kan Svensk Bilprovning klara en hygglig service också i glesbygden med uppbyggnad av stationer som i och för sig utifrån företagsekonomiska utgångspunkter naturligtvis inte är motiverade. Jag utgår ifrån att om det finns andra intressenter som vill etablera sig på detta område, är de intresserade av att verksamheten i någon mån skall gå ihop.

Jag är väl medveten om att det råder problem i Stockholmsområdet. Det är ett stort bekymmer för Svensk Bilprovning. Men inte heller detta är en följd

av monoopolet, utan det är en rad andra omständigheter som förorsakar köproblemen i Stockholmsområdet. Som bekant är det inte bara inom Svensk Bilprovning som man brottas med personalbrist och sådana problem.

Jag noterar att Svensk Bilprovning åtnjuter stort förtroende hos allmänheten. Jag har i varje fall inte fått någon bekräftelse på att det skulle föreligga något stort utbrett missnöje hos svenska bilägare med bilprovningens sätt att arbeta. Självfallet kan en och annan – så är det alltid – hysa ett bristande förtroende, men rent allmänt sett är förtroendet för Svensk Bilprovning hyggligt.

Jag har också frågat efter hur det är i andra länder. Jag har fått ett enda exempel där man försökt sig på en viss avmonopolisering, nämligen Västtyskland. Men enligt uppgift föreligger det inte någon utvärdering av den verksamheten. Det är nog därför litet för tidigt att lyfta fram Västtyskland som ett lysande exempel.

Anf. 75 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Kommunikationsministern säger att problemen med de långa väntetiderna och köerna inte är orsakade av monoopolet, och han nämner problemet med att få personal. Det är helt riktigt att det finns sådana problem vid bilprovningstationerna. Men på detta område, liksom på så många andra områden, där det är det offentliga som är arbetsgivare, är det ju inte den omständigheten att det rent allmänt råder arbetskraftsbrist som gör att just den offentliga arbetsgivaren har svårt att få personal. Oftast har offentliga arbetsgivare mycket svårare att få tag på personal än vad exempelvis privata arbetsgivare har, vilket hänger samman med systemet, de små möjligheterna att kunna påverka sin arbetssituation m.m. Men jag avser inte att förlägga den debatten här.

Det är inte bara brist på personal som är det stora problemet. Om man ser tillbaka till början av 1980-talet, finner man att den genomgående trenden vid Svensk Bilprovning har varit att köerna blivit längre och längre för varje år.

I början av 1980-talet var inte brist på personal något stort problem ens inom offentlig verksamhet. Det finns således andra orsaker till de långa köerna. Samtidigt som köerna är långa till Svensk Bilprovning, är beläggningsgraden vid de olika bilprovningstationerna mycket låg. Detta kan man också se hos andra delar av den offentliga verksamheten. Om Svensk Bilprovning hade varit konkurrensutsatt eller hade fungerat på en fri marknad inom något annat område, skulle ett sådant företag inte ha haft någon en chans att överleva, utan då skulle de företag som kunde använda sina resurser på det bästa sättet kunna fortsätta med sin verksamhet. Om man släppte litet på monoopolet skulle Svensk Bilprovning få finnas kvar också i framtiden, men vi anser att även andra aktörer bör kunna vara med och ta hand om delar av eller hela besiktningverksamheten efter det att de kontrollerats. Då skulle man uppnå en mängd andra fördelar, bl.a. bättre kund Anpassning och serviceinriktning. Jag skulle inte ha behövt vänta i drygt två månader på att få en tid för besiktning. Nu kan jag vara glad över att personalen på den stationen var vänlig och inte tvingade mig att betala en högre avgift, en s.k. förseningsavgift, på grund av att jag inte kunde hålla mig

inom den stipulerade tiden. Visst finns det fördelar med Svensk Bilprovning, men släpp fram alternativ och låt människorna själva bedöma dessa fördelar, vilket de kan göra om de har möjlighet att gå till andra som erbjuder samma form av service.

Det är riktigt att den privata besiktningens verksamheten i Västtyskland inte är utvärderad. Men den svenska besiktningens verksamheten är utvärderad av riksrevisionsverket, och den utvärderingen visar att det krävs många förändringar för att verksamheten vid Svensk Bilprovning skall fungera bättre.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Anf. 76 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

På grund av att kommunikationsministern är förhindrad att besvara ytterligare interpellationer i dag, uppskjuts återstående interpellationsdebatter till ett annat tillfälle.

16 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1988/89:Fi96–Fi107 till finansutskottet

17 § Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkanden 1988/89:FiU33–FiU35

Skatteutskottets betänkanden 1988/89:SkU34 och SkU35

Justitieukskottets betänkanden 1988/89:JuU21 och JuU23

Lagutskottets betänkande 1988/89:LU34

Utbildningsutskottets betänkanden 1988/89:UbU13, UbU15, UbU19 och

UbU28–UbU30

Näringsutskottets betänkanden 1988/89:NU25, NU30 och NU31

18 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1988/89:KU34 Sekretesskyddet för uppgifter i tillsynsärenden m.m.

1988/89:KU36 Uppskov till 1989/90 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden

Lagutskottets betänkanden

1988/89:LU35 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

1988/89:LU36 Bidrag till en stiftelse för utvecklandet av god redovisningssed

1988/89:LU37 Utsökningsavgifter

Jordbruksutskottets betänkande

1988/89:JoU19 Ändring i bilavgaslagen (1986:1386), m.m.

Prot. 1988/89:118
22 maj 1989

*Om verksamheten vid
AB Svensk Bilprov-
ning*

19 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 22 maj

1988/89:664 av *Gunnar Hökmark* (m) till utbildningsministern om ägarkonstruktionen i en framtida tredje TV-kanal:

Kulturministern är involverad i diskussioner om den framtida ägarkonstruktionen i en framtida tredje TV-kanal. Diskussionen förs uppenbarligen med ett bestämt företag, nämligen Nordisk Television AB.

Med anledning av detta faktiska förhållande vill jag fråga kulturministern följande:

1. Är de diskussioner som förs med Nordisk Television AB avsedda att redovisas för riksdagen?
2. Har kulturministern regeringens uppdrag att genomföra dessa diskussioner, eller rör det sig om privat konsultverksamhet inom statsrådets ansvarsområde?
3. Innebär dessa diskussioner att regeringen avser att lämna riksdagen förslag om en tredje TV-kanal, i vilket ingår förslag om vilken ägargruppering som skall gynnas med ansvaret för denna TV-kanal?

1988/89:665 av *Ulla Orring* (fp) till utbildningsministern om Stiftelsen Västerbottensmusiken:

Stiftelsen Västerbottensmusiken har stora ekonomiska bekymmer. När staten överlämnade ansvaret i januari 1988 förelåg dess värre inte en fullständig ekonomisk bild av verksamheten, utan givna ramar spräcktes tämligen omgående på grund av de nya avtal som kom till stånd inom musikområdet.

Överläggningar mellan Västerbottens läns landsting, Umeå kommun och departementet har förekommit, i vilka relevanta fakta har redovisats.

Min fråga är:

Är statsrådet beredd att medverka till att ekonomiska medel tillförs Västerbottensmusiken för att säkra dess fortsatta existens?

20 § Kammaren åtskildes kl. 13.40.

Prot. 1988/89:118
22 maj 1989

In fidem

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Måndagen den 22 maj

Förste vice talmannen 73

Andersson, Georg, kommunikationsminister 65, 67, 69, 71

Cederschiöld, Charlotte (m) 60, 63, 64

Claesson, Viola (vpk) 20, 23, 29, 36, 39

Dahl, Birgitta, miljö- och energiminister 15, 21, 25, 28, 34, 38, 41, 42, 43, 45

Eriksson, Berith (vpk) 49, 51

Ernestam, Lars (fp) 18, 24, 27, 31, 36

Evensson, Rune (s) 32, 37

Feldt, Kjell-Olof, finansminister 4, 9, 12, 14

Franzén, Elisabet (mp) 40, 42

Frick, Carl (mp) 16, 23, 26

Hulterström, Sven, socialminister 53, 55, 57, 59

Hökmark, Gunnar (m) 6, 10, 13

Leijonborg, Lars (fp) 54, 57

Leissner, Maria (fp) 47, 50, 52

Lindqvist, Bengt, statsråd 59, 62, 64, 65

Löow, Maj-Lis, statsråd 46, 49, 51, 52

Ronne-Björkqvist, Ingrid (fp) 58

Samuelsson, Marianne (mp) 33, 38

Sandberg, Jan (m) 66, 68, 70, 72

Skånberg, Krister (mp) 19, 25

Stenmarck, Per (m) 43, 46

Wibble, Anne (fp) 7, 11, 13